

SOCIETAT
D'ONOMÀSTICA

BUTLETÍ INTERIOR

ANTROPONÍMIA
TOPONÍMIA
BIBLIOGRAFIA

ÍNDEX

	Pàg.
- Notes de la Societat d'Onomàstica.....	2
- Maria-Teresa MUNTANYA i MARTÍ, "II. Recull de renoms pretèrits extrets de documents tarragonins, dels segles XVI al XX"	3
- Números endarrerits del "Butlletí interior".....	19
- Emili CASANOVA, "La literatura i les memòries com a font de l'estudi dels malnoms".....	20
- Roser RIPOLLÉS i de la FRAGUA, "L'origen d'alguns renoms de les Borges Blanques"...	32
- Joan FORT i OLIVELLA, "Cognoms actuals de Blanes"	41
- Sant Gaudí	43
- Cosme AGUILÓ, "Per una recerca etimològica de Montplèr (Menorca)".....	44
- Albert TURULL i RUBINAT, Jordi BARBOSA i MOLINS, "Recerca lexicogràfica. Noms de cases. Lexicologia catalana II"	46
- El nom i la política	57
- Emili BENITO i SAYOL, "Breu recull toponímic del terme de Sant Bartomeu del Grau i entorns"	58
- "TRI"	68
- Antoni JAQUEMOT, "Proposicions d'interpretació als topònims d'aspecte ibèric".....	69
- A.T.R. "Crònica del XXVI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica"	74
- Mònica PEREÑA i PÉREZ, "Les comissions de toponímia: el cas del Quebec"	79
- Bústia onomàstica.....	82
- D'arreu.....	83
- BIBLIOGRAFIA	85
- Montserrat recula.....	88

NOTES DE LA SOCIETAT D'ONOMÀSTICA

El dia 27 de març del 2000, en el domicili social i en segona convocatòria, es van celebrar les assemblees generals de socis, ordinària i extraordinària, que havien estat convocades el dia 24 de gener anterior.

Seguint l'ordre del dia anunciat, van ser llegides i aprovades les actes de les darreres assemblees generals, ordinària i extraordinària, celebrades el 10 de març del 1999, va ser presentat l'informe de l'actuació de la Junta Directiva durant l'any 1999, van ser presentats i aprovats els comptes del mateix any i el pressupost de recursos i despeses per a l'any 2000.

A proposta de la Junta Directiva, l'Assemblea General Ordinària va aprovar la quota social per a l'any 2001, que va quedar fixada en 3.200 pessetes (19,23 euros).

A la mateixa assemblea es va aprovar la proposició presentada pel soci senyor Jaquemot per establir una pàgina *web* de la Societat d'Onomàstica a Internet; el mateix soci i el vocal de la Junta Directiva senyor Turull van quedar encarregats de resoldre els aspectes tècnics d'aquesta proposició.

També es va acordar modificar el format del butlletí interior a partir del número LXXXIV (març 2001) per fer-hi compatible la publicació de les actes dels col·loquis amb la publicació que, de les mateixes actes i per als seus membres, fan les entitats que organitzen localment els col·loquis. El nou format serà de 17 x 24 cm en lloc de l'actual 15 x 21 cm.

A l'Assemblea General Extraordinària, el senyor Joan Ivars fou elegit com a membre de la Junta Directiva en substitució del senyor Emili Casanova, que enguany cessava d'acord amb els estatuts i havia manifestat anteriorment la seva voluntat de no continuar com a membre de la Junta Directiva per motius particulars.

Del 18 al 25 d'abril de l'any 2001 tindrà lloc a València el Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes. Hi ha alguns contactes previs, encara que sense cap compromís concret, per celebrar els col·loquis següents a Manresa (2201), Teulada (2002) i Andorra (2003).

II. RECURS DE RENOMS PRETERITS EXTRETS DE DOCUMENTS TARRAGONINS, DELS SEGLES XVI AL XX

Maria-Teresa MUNTANYA i MARTÍ

Sovint, quan consultem documents amb altres intencions que les onomàstiques, sorgeixen renoms que no deixem d'annotar. La rendibilitat d'aquestes fonts no és abundant pel que fa a aquesta temàtica, car són molts segles i gairebé tres centenars de renoms. Han estat extrets dels llibres del Mig Tall i de les Vàlues, del 1715, del fons notarial, del registral i del municipal -sèrie economia i hisenda- de Tarragona, dels llibres del Tauler i d'altres llibres sacramentals d'aquesta ciutat. També algunes fonts impreses recents han aportat alguns renoms. La llista representa una ampliació d'una altra compilació que ja vàrem publicar en aquest mateix butlletí, l'any 1985. Inventariem altre cop renoms ja publicats, circumstància que indiquem mitjançant un asterisc, quan la nova cita documental recull una variant de noms de fonts, de cognoms, o una continuïtat en el temps.

En un intent de sistematització, hem regularitzat l'ortografia d'acord amb la normativa actual.

RENOMS:

- Agarrat, lo*: “Francisco Urtí, dit lo Agarrat” (*Tauler* 27-1-1734)
Aiguadé: “José Alegret y Olivella, alias Ayguadé” (*Cadastr* 1832:s/f)
Alasàs: “Joan Gil, dit Alasàs, pagès” (*Tauler* 13-12-1701)
Albi, de l': “Jaume Martí, dit del Albi” (*Tauler* 21-12-1710) (*).
Aleras: “Diego Montserrat, alias Aleras, pescador” (*Tauler* 20-8-1679)
Andreu: “Francisci Joanico, alias Andreu, pescador” (FNT 11:39r, de 1583) (*).
Asot-de-la-moneda, l' (?): “Antoni Bavot, dit laso de la moneda” (*Tauler* 30-6-1734). Tant podria entendre's que el nucli del renom prové d'asc, com d'assot.
Assotagosos-de-la-catedral-de-Tarragona: “Gaspar Guinart, fadrí de edat de setanta y set anys, viader, dit Sotagosos de la Catedral de Tarragona” (*òbits* 1:69 r, de 1770)
Astasi: “Anastasi (dit Astasi) Buxo, fuster” (*òbits* 5:434r, de 1819)
Babot: “Michaeli Bellera, alias Babot” (FNT 8:22r, de 1552; FNT 12:95r, de 1562)
Baget: “Juan Cases, dit Vaget” (*Cadastr-Llort* 1718:10)
Baiona: “Jaume Selines, alias Bayona” (*Tauler* 8-7-1617)

Ballarà: “Jaume Piquer, pescador, dit Ballarà” (FMTEiH 178:244)

Barber: “..Guillemó Thomàs, alias Barber..” (FMtAc 15:30v de 1399); “Bernat Castanyer, alias Barber, pescador” (*Bapt* 2:6v, de 1580) (*).

Barbut, lo: “Io patró F. Font, dit lo Barbut” (*Tauler* 7-4-1623)

Barceló: “Joannes Pau, alias Barceló, agrícola” (FNT 13:62r, de 1577); “Joanni Pau, alias barcaló, agrícola” (FNT 15:65r, de 1584); “Josep Castells, dit Barceló, corder” (*Tauler* 25-8-1744 i *Cadastre-Ind* núm. 786).

Barco, al/del: “Joan Fijeras, alias del Barco” (*Tauler* 10-11-1615). Un cop amb grafia aglutinada entre el substantiu i l’article contracte: *Albarco*, “Joan Figueres, alias Albarco” (*Matr* 5:93v, de 1609).

Bardeco: “Joseph Honorat llamado Bardeco, zapatero” (FRT 23:390 r, de 1582, encara que fa referència a un document del 23-1-1750)

Baró, lo: “Joan Gatell, ortolà, dit lo Baró” (*Bapt* 3:60 r, de 1592 i 4:27r, de 1599; *Tauler* 19-7-1610 i 24-7-1630) (*).

Barret-de-Ferro, en: “soterraren en Barret de ferro” (*Tauler* 17-12-1584)

Barretada, de la: “Magdalena Martín, viuda, dita de la Barratada” (*Tauler*, 2-12-1633) (*).

Barrinyo: “Pablo Rabadà, alias Barriño” (*Cadastre* 1829a:77)

Basco, lo: “Bernardi Vila, alias lo Bascho, carnisserio” (*MN* 58:220v, de 1515; *MN* 60:169v de 1517). És el mateix individu que inventariem amb el renom *Blasco*.

Basora: “Luis Soler, dicho Basora” (*Utensili* 1770, núm. 136)

Batistó, lo: “Agustí Matheu, pagès, dit Batistó” (*Tauler* 9-5-1738; FMTEiH 177:895; FMTEiH 178:939); “Llorenç Mateu, dit lo Batistó, pages” (*òbits* 2:78v, de 1787)

Benet: “Franciscopagès, dit Banet” (FMTEiH 178:380)

Benús: “Jacobus Maymó, alias Benus” (*MN* 60:154v, de 1517)

Berruga, la: “Francisco Martí, pagès, dit la Borruga” (FMTEiH 177:97; FMTEiH 178:113; *Cadastre-Ind* núm. 107); “Magin Cantó, alias la Borruga” (*Utensili* 1807:41)

Bessó: “Juan Antonio Canyella, dicho Basó” (*Utensili* 1770:238)

Bessons: “Luis Soler, dicho dels Bassons” (*Utensili* 1757b núm. 400; *Utensili* 1761, núm. 157)

Blanco: “Ternera legítima se vende en la tienda de [Josep] Micó, alias Blanco” (*DT* 10-2-1897)

Blasco: “Bernardinus Vila, alias Blasco” (*MN* 65:77r, de 1528)

Boix: “Joannes Bres, alias Boix, corderis” (FNT 81-3r:44v, de 1587)

Bonavida: “Anton Rosselló, dit Bonavida, ataconador” (FMTEiH 177:112).

Borbó: “Michael Cavaller, alias Borbó, nunciis curie vicariorum civitatis Tarracone” (FNT 78:57v, del 1582; FNT 16:157v, de 1585)

Borranga, la: “Cecilia Martí, dit la Buranga” (*Tauler* 24-7-1746)

Borrell: “Joan Mollins, alias Borrell” (*Bapt* 1:21r, de 1569 i *Bapt* 1:52v, de 1572); “Joannem Molinos, alias Borrell, corderium” (FNT 13:9r, de 1577; FNT 77:50r, de 1577); “Magdalena Molins, alias Borrella” (*Bapt* 1:109v, de 1577); “Josephum Molinos, alias Borrell, corderium” (FNT 91:326v, de 1593) (*). Suposem que hi ha hagut una alteració entre nom i renom que s’han intercanviat -vegeu: *Molinos*.

Bou, de na: “Perot Gill, alias de na Bou” (*MN* 65:53r, de 1528; *Bapt* 2:16r, de 1579;

- Bapt* 2:61v, de 1584); “Pere Gill, dit de la Bou” (*Matr* 6;6v, de 1616); “Joan Gil, dit de la Bou” (*Tauler* 24-11-1723)
- Bufa-la-coca*: “Joan Vidal, dit Bufa la coca, braser” (*Tauler* 15-8-1638) (*).
- Cabasser, lo*: “Arnau Daries, dit lo Cabesser, francès” (*Tauler* 7-3-1595) (*).
- Cabot*: “Michael Ballera, alias Cabot, scriptor” (*MN* 65:137r de 1528), Hi ha coincidència de nom i cognom amb la cita documental relativa al renom *Babot*. Podria tractar-se d’una grafia dolenta.
- Caixetes*: “Anton Batlle, navegant, dit Caxetas” (*òbits* 3:80v, de 1801)
- Calabrès*: “Michael Cabús, alias lo calabres, boter” (*MN* 57:57v, de 1513; *MN* 66:55v de 1528). Renom que hereten els seus fills i que així consta en el darrer document esmentat.
- Campa*: “Guillem Cabbet, dit Campa, sastre” (*Tauler* 9-9-1756)
- Cap-de-Vila, del*: “Juan Miralles, llamado del Cap de Vila, labrador, de Riudecanyas”. (FRT 47:17v, de 1791)
- Capellà/Capella, lo*: “un estranger que li diuen de sobre nom lo Capella” (*Tauler* 31-8-1566)
- Caperó*: “Guillem Ferrer, alias Caperó, prevere” (*MN* 57:12, de 1513)
- Caragol*: “Sahumell, teixidor y de Maria Sahumell, alias Caragol”
- Caragolí*: “Joseph Pons, alias Caragolí” (*Cadastr* 1829b:18)
- Caramanxel*; “Joan Duxos, dit Caramanxel, vivander” (*Cadastr-Ind* núm. 500)
- Carcaix*: “Bernat Romeu, alias Carcaix” (*Matr* 3:34v, de 1594); “Geroni Romeu, alias Carcayx” (*Matr* 3:36r. de 1594); “Michaele Romeu, alias Carcaix, piscatore” (FNT 93:291r, de 1596); “Pere Romeu, alias Carcaix” (*Matr* 3:11r i 5:6r de 1601); “Miquel Joan Romeu, alias Carcaix, pescador” (*Matr* 5:55v, de 1606) (*).
- Carpintero*: “Joan Costa, dit Carpintero” (*Tauler* 26-8-1620)
- Carrabiner*: “Pablo Boada, alias Carrabiné” (*Cadastr* 1835:s/f. i 1830:s/f)
- Cascaret*: “Juan Facies, dit Cascaret” (*Tauler* 8-7-1744)
- Castellano, lo*: “Joan Andreu, dit lo Castellano” (*Bapt* 2:5v, de 1578)
- Castellvina*: “Viollant Farreta, alias Castellvina” (*Bapt* 1:42v, de 1571)
- Cego, lo*: “Francesch Guerau, dit lo Segó” (*Bapt* 1:30r, de 1570; *Bapt* 2:8 r, de 1578); “Johan Torrens, ortalà, dit lo Segó” (FMTEiH 50:27v, de 1587)
- Cendra*: “Andreas Macià, alias Cendra, pictor” (*MN* 59:120v, de 1516; *MN* 64:179v, de 1527)
- Coixo, lo*: “Joan Ciurana, fadrí, dit lo Coixo” (*Tauler* 23-3-1643); “Joan Gil, pagès, dit lo Coixo” (FMTEiH 177:344)
- Coneva, lo*: “Tecla Fontanet, alias lo Coneva, viuda deixada del q^e Gabriel Fontanet” (*Tauler* 9-6-1716)
- Corbella*: “Joseph Gil, dit Corbella, pagès” (FMTEiH 177:138; FMTEiH 178:157 i *Cadastr-Ind* núm. 128)
- Corneli*: “Michael Dannes, alias Corneli, mercator” (*MN* 59:143v, de 1516)
- Cota, la*: “Joseph Teixidor, dit la Cota” (*Tauler* 8-5-1706 i *Tauler* 9-1-1761); “Pere Teixidó, dit la Cota, pagès” (*Tauler* 26-11-1713); “Miquel Teixidó, pagès, dit la Cota” (FMTEiH 177:128).
- Creixell*: “Salvador Golivart, pagès, dit Creixell” (FMTEiH 178:224) “Salvadó Gu-nivart, dit Craxell, pagès” (*Tauler* 20-12-1733).
- Creu-de-Vergili, de la*: “Petrus Joannes Vergili dictus de la Creu” (FNT 16:73v, de

- 1585); “Pere Joan Vergili, dit de la Creu de Vergili, pagès” (FNT 84:333v, del 1588)
- Cueta, la*: “Rafel Torrellas, dit la Cueta, ferré” (*Tauler* 14-9-1714)
- Cuixots, la*: “..y de t. Hernandez (quan no saben el nom apliquen la inicial T) vulgarment, dita la Cuixots, natural de Tarragona (l’home és pescador)” (*òbits* 1:230r, de 1778)
- Culetillo*: “Domingo Bru, revanador, dit Culetillo” (*Tauler* 15-10-1719)
- Culot*: “Cosma Buada, pagès, dit Culot” (FMTEiH 177:234) “Josep Buada, dit Culot, pagès” (*Tauler* 28-6-1721); “Cosma Buada, dit Colot, pagès” (*Tauler* 6-6-1737). (*)
- Diego*: “Marchies Pons, alias Diego, spaserius” (FNT 12:89r, de 1562)
- Domingo*: “Jacobo Far, alias Domingo, ferrario sive ballestario” (*MN* 58:125v, de 1515)
- Donat, lo*: Francisco Vilanova, dit lo Donat” (*Tauler* 22-10-1730)
- Dragó*: “Jonnes Passaga, alias drago” (*MN* 65:6r i 47r, de 1528)
- Elias*: “Isabel Vidala, alias Alias” (*Tauler* 5-3-1628)
- Encaderniada*: “Teresa Castellví, dita Encadarsiada” (*Tauler* 29-6-1726)
- Ermità*: “Francisco Plana, dicho Hermitá, jornalero” (*Utensili* 1759c núm. 261)
- Escaleta, de l’*: “Janot Garau, dit de la Scaleta” (*Bapt* 1:60v, de 1573); “Joannis Guerau dicti de la Scaleta, q^o” (FNT 88-2n:84r, de 1596)
- Escarrà*: “Juan Ferré, dit Escarrà” (*Utensili* 1718:17)
- Espanyol*: “Joan Antoni Roig, dit Pañyoll (al marge, diu espanyol), mestre corder” (*Tauler* 9-4-1711)
- Espanyolet, lo*: “Joseph Roig, dit lo Espanyolet” (*Tauler* 30-10-1712; FMTEiH 177:341; FMTEiH 178:377)
- Espasera*: “Joana Ras, viuda, alias Espasera” (*Matr* 3:32r, de 1594)
- Espanya, de n’*: “Anthonii Sanç, alias den Sperança, q^e rector” (*MN* 59:212v, de 1516)
- Esquerrà, lo*: “Joan Ferrer, pagès, dit lo Esquerrà” (*Tauler* 4-12-1713 i 28-11-1753; FMTEiH 177:75; FMTEiH 178:84); “Joseph Ferrer, dit Esquerrà, mariner” (*Tauler* 25-5-1759)
- Ferit, lo*: Joan Mathias, pescador, dit lo Farit” (*Tauler* 29-5-1727)
- Feló-Duran*: “Rafel Montaner (dit Feló Duran), pagès” (*Tauler* 23-9-1759)
- Figuerola*: “Isabel Garrer, dit Figarola, viuda” (*Tauler* 4-11-1720)
- Font, de-detràs-de-la*; “Josep Gil, dit de detràs de la font”, jornalero” (*Cadastre-Ind* núm. 137)
- Fonte*; “Juan Vidal, dit Fonte, pescador” (*Cadastre-Ind* núm. 837)
- Forgas*: “Jaume Bertran, dit Forgas” (FMTEiH 177:323; FMTEiH 178: 180); “Antoni Bertran, dit Forgas, pescador” (FMTEiH 177:492; FMTEiH 178:555) (*).
- Forn, del*: “Josep Sans, dit del Forn” (*Bap* 4:19r de 1598)
- Fosser, lo*: “Pedro Casas, dicho lo Fosser” (*Utensili* 1750)
- Frare, lo*: “Francisco Plana llamado lo Frare” (FRT 23:120r, de 1779)
- Fraret, lo*: “Francisco Giralt, dit lo Fraret, pagès” (*Tauler* 9-11-1750)
- Fritós, lo*: “Ffrancesc Envega, alias Fritós” (FMTEiH 40:16, de 1553)
- Fuster*: “Francisco Vilella, dit Fuster, mariner” (*Tauler* 30-6-1720)
- Galió*: “Jaume Boix, pagès, dit Galió” (*Tauler* 23-10-1694)

- Gallego:** “..Vidal, alias Gallego..” (*Tauler* 1549, octubre)
- Galoxa:** “Josep Olivé, dit Galotxa” (*Cadastrre-LLort* 1718:20) “Pau Olivé, dit Galoxa, pescador” (*Tauler* 10-3-1725)
- Gamba:** “Pau Fernandes, pagès, dit Gamba” (*Tauler* 12-4-1693 i 13-10-1723); “Christofol Fernandes, dit Gamba” (FMTEiH 177:598; FMTEiH 178:650 i *Cadastrre-Ind* núm. 635); “Pau Fernandes, dit Gamba” (FMTEiH 177:782; FMTEiH 178:835; “Jaume Fernandes, dit Gamba, pagès” (*Tauler* 20-7-1748) (*)
- Ganxet:** “Ahir fou enterrat Josep Boronat, alias Ganxet, dedicat al lloguer de carros de transport” (*DT* 27-8-1912, pàg. 3 col. 1°); “Andreu Boronat, alias Ganxet” (*DT* 17-5-1914, pàg.2)
- Garrigueta:** “Juan Martí, dicho Garrigueta” (*Utensili* 1757:179; *Utensili* 1759 núm. 175)
- Garrot:** “Francesch Giró, dit Garrot, pescador” (FMTEiH 178:502; *Tauler* 14-8-1755); “Tiburcio Giró, llamado Garrot” (FRT 23:394 v, de 22-11-1750)
- Gassull:** “Antoni Gras, alias Gassull, pagès” (*Matr* 3:22r, de 1593; *Bapt* 4:93v, de 1603; *Tauler* 13-1-1609); “Joannes Gras, alias Gassull, agrícola” (FNT 94:300r, de 1597; *Matr* 5:45v, de 1605) (*)
- Gausirani (?):** “Guillem Llo, moliner, alias Gausirani” (*Bapt* 1:26r, 14-2-1570)
- Gavatx, lo:** “Bernadí Bertran, vulgo dicto lo Gavaix” (FNT 62:143v, de 1581)
- Gaveta:** “Tomàs Rossell, alias Gabeta” (*Cadastrre* 1829b:32); “Tomàs Rosell, alias Gaveta” (*Cadastrre* 1835:28)
- Genís:** “Joan Pallegri, alias Genís” (*Bapt* 1:30v, de 1570); “Sabastià Pelegrí, alias Genís, pescador “ (*Bapt* 2:11v, de 1578 i 4:75 r, de 1602); “Nadal Pelegrí, alias Genís” (*Matr* 5:11v, de 1602) (*)
- Geperut, lo:** “Joan Gill, dit lo Geperut” (*Tauler* 1-12-1622) (*)
- Gervasi:** “Joan Matheu, pagès, dit Gervasi” (*Tauler* 9-9-1712; FMTEiH 177:840; FMTEiH 178:886); “Ramon Matheu, dit Gervasi” (*Tauler* 14-8-1751; *òbits* 1:56 r, de 1770 i 1:91v, de 1775); “Joseph Mateu, dit Gervasi” (*òbits* 1:216 r, de 1777) (*)
- Gínjol:** “Joseph Salas, pescador, dit Gínjol” (FMTEiH 178:521; *Utensill* 1718; *Tauler* 11-9-1726)
- Giró:** “Francisco Elias, dit Giró, pagès” (FMTEiH 178:504); “Getrudias Elias, dit Giró, donsellà” (*Tauler* 4-1-1756)
- Gitano:** “Batista, dit gitano” (*Tauler* 9-3-1721); “Agustí Escudé vulgo Gitano” (*òbits* 1:217v, de 1793)
- Gollut, lo:** “Joan lo Golut” (*Tauler* 1-12-1583); “Joan Sales, alias lo Guollut, mestre de cases” (*Tauler* 23-3-1596) (*)
- Gorreta:** “Joseph Pàmies, dit Gorreta, pescador” (*Cadastrre-Ind* núm. 234)
- Gran, lo:** “Lluís Soler, pagès, dit lo Gran” (*Tauler* 7-6-1691) (*)
- Granell:** “Gaspar Matheu, alias Granell” (FNT 6535:50v, de 1580); “Miguel Gibert, dit Granell, pagès” (*Tauler* 8-2-1744; *Cadastrre* 1829b:67, *Cadastrre* 1833:56)
- Gras:** “Joan Gasull, alias Gras” (*Matr* 5:45v, de 1605)
- Guillem:** “Joannes Castelló, alias Guillem, hortolanus” (*MN* 65:23r, de 1528; FNT 94:151r, de 1597)
- Guineu, la:** “Josep Gil, dit la Guineu, pagès” (*Tauler* 1-10-1706); “Joseph Gil, dit lo Aguíneu” (*Tauler* 29-8-1723); “Francisco Gil, labrador, dicho Guineu” (*Utensili*

1755. núm. 347 i FNT 17:416r, de 1777); “Pablo Gil, dicho Guineu, labrador” (*Cadastre* 1829:23) (*).

Guineu-grossa, la: “Joan Gil, pagès, dit la Guineu grosa” (*Tauler* 11-5-1706); “Joseph Gil, menor, dit la Guineu grosa” (*Tauler* 23-10-1720)

Guitarra: “Francisco Fornès, jornalier, dit Jitara” (*Utensili* 1717)

Guixer, lo: “Joseph Pins, alias lo Guixé” (*Utensili* 1807:180)

Hereu, lo: “Pere Comes, alias Hereu” (FMTAc 13:2v, de 1396); “Jachme Comes, alias Hereu” (FMTAc 15:10r, de 1399); “Francesch Serra, alias hereu” (*Matr* 5:119 r, de 1611); “Joseph Gil, pagès, dit lo Hereu” (FMYEiH 177:100; FMTEiH 178:116); “Joseph Gil de na Bou, dit lo Hereu” (*Cadastre-Ind* núm 111) (*).

“Hermano”, lo: “Thomas Bavot, dit lo Ermano” (*Tauler* 5-12-1752)

“Hermós”, l’: “Ignasi Farré, xocolater, dit Larmós” (*Tauler* 30-11-1752)

Hortoneda: “Josep Thomàs, dit Hortoneda, pagès” (*òbits*, 2:67 r, de 1786) (*)

Indià, lo: “Antoni Ferrer, dit lo Indià, cavaller populat de Tarragona” (FMTEiH 46:28, de 1580)

Jardí: “Francisco Forns, dit Jardí, pescador” (FMTEiH 178:391; *Tauler* 1-9-1738)

Jean-Gran: “Joanni Planas, alias Jean Gran” (*MN* 60:9v, de 1517)

Joanicó: “Joanem Andreu, alias Joanico... piscatores” (FNT 6535:5v, de 1579) (*)

Jurat, lo: “Francesc Ferrer, lo Jurat” (FMTEiH 40:17, de 1553); “Francisco Mas, dit lo Jurat, pagès” (FMTEiH 177:874; FMTEiH 178:909; *Utensili* 1757b, núm. 807; *Utensili* 1799:307r); “Josep Asmelt, dit lo Jurat” (*Tauler* 8-8-1726); “Ramon Mas, dicho lo Jurat, labrador” (FRT 34: 253v, de 1788) (*).

Llana, la: “Esteve Vallverdú, pagès, dit la Llana” (FMTEiH 177:356)

Llevar: “José Segura, alias Llevat” (*Cadastre* 1835:43; *Cadastre* 1833:40)

Llong: “Pau Pedró, alias Llonch, pagès” (*Bapt* 1:99r, el 1576) “Damianus Pedró, alias Llonch, agrícola” (*MN* 89.1:116r, de 1598); “Francesch Pedró, alias Llonch” (*Tauler* 23-5-1627) (*).

Lluc: “Pablo Gabriel, dicho Lluch” (FRT 17:426v, de 1777)

Madronyo: “Luis Ribas, dit Madronyo” (FMTEiH 177:248; FMTEiH 178:273); “Thecla Ribas, dita Modroño” (*Tauler* 26-7-1760)

Maimó: “Jacobus Banús, alias Maymó, botiguerius” (*MN* 55:26r de 1506)

Majordom: “Pere Nolla, alias Maiordom” (*Bapt* 2:25r de 1579)

Mallorquí, lo: “Pera Serra, paigès, dit lo Mallorquí” (*Tauler* 17-10-1691; *Tauler* 30-9-1715) (*).

Mallorquina, la: “Jacinta Serra, la Mallorquina” (*Utensili* 1717)

Maltesa, la: “Thecla Grau y Anglada, dit la Maltesa, viuda de Dn. Joseph Grau” (*Tauler* 2-3-1764)

Mandill, lo: “Joan Amaller, dit lo Mandill, pages” (*Tauler* 8-7-1681)

Marió: “Lluís Cortès, alias Marió” (*Tauler* 25-6-1695); “Lluís Cortès, dit Marió, forner” (*Tauler* 28-5-1715)

Marracos: “Josep Bover, alias Marracos, ordinari” (*DT* 16-8-1896)

Masricart: “Pere Joan, pagès, dit Masricart” (*òbits* 2:296v, de 1797)

Marsi: “Miguel Thomàs, dit Marsi” (*Tauler* 21-1-1737); “Honofre Thomàs, dit Marsi, jornalier” (*Cadastre-Ind* núm. 798)

Martí: “Pau Miró, alias Martí, mestre de cases” (*Tauler* 12-11-1567); _ “Perot Miró, alias Martí, mestre de cases” (*Bapt* 2:11r, del 1578)

- Marcilla:** “Nicolau Burguera, alias Marzilla” (FNT 4:151r, de 1511); “Nicholanni Burguera, alias Marzilla” (MN 59:120v, de 1516; MN 59:223v, de 1516)
- Marcó:** “Guillemó FFerrer, alias marchó” (FMTAc 14:17r, de 1398)
- Mas:** “Antoni Granell, dit Mas” (Bap 1:47 r, de 1572)
- Matalassera, la:** “Mònica Serra, viuda, dita la Matalasera” (Tauler 16-8-1723)
- Matança:** “Pau Garau, dit Matansa, pescador” (FMTEiH 177:499); “Pere Grau, dit Matansa, pescador” (FMTEiH 178:549)
- Mataroní, lo:** “Isidro....., dit lo Mataroní, mariner” (FMTEiH 178:745)
- Mefa:** “Joseph Ortega, dit Mefa, pagès” (Tauler 6-6-1735)
- Menciona:** “Magdalena Barceló, alias Mensiona” (Cadaestre 1830:s/f; Cadaestre 1835:28)
- Mestret-de-l’obra-de-santa-Tecla, lo:** “Joseph Prat de Barcelona, dit lo Mestret de la obra de santa Thecla” (Obits 1:111v, de 1771)
- Micola:** “Pau Donato, dit Micola” (Tauler 12-2-1734)
- Molinos:** “Joannes Borrell, alias Molinos, corderius” (FNT 60:21v, de 1574); “Joan Borrell, alias Molines, corder” (FMTEiH 55:16v, de 1590) -vegeu: Borrell.
- Molnàs, del:** “Joan Casas, dit del Molnàs, pagès” (FMTEiH 178:334; FMTEiH 178:208)
- Monguió:** “Bonaventura Escarrà, dit Monguió” (Tauler 15-3-1725)
- Montseny:** “Joannis Simó, alias Monseny” (MN 57:92r de 1513); “Francisco Simó, alias Monseny, ortolano” (Poncelles 15v, de 1552; FNT 9:138r, de 1557)
- Mora, la:** “Joana Solera, revenedora, alias la Mora” (Tauler 27-5-1623)
- Morrut, lo:** “Pere Çabater, convers, alias Morrut” (FMTAc 15:6v, de 1399); “Joseph...., dit lo Morrut, brasser” (FMTEiH 178:638)
- Mort, la:** “Jaume Gumí, alias la Mort” (Tauler 21-10-1665)
- Mota:** “Joannes Vidal, alias Mota, mercator” (MN 63:36v i 52v, de 1524)
- Moixí, lo:** “Miquel Obra, dit lo Moxí.. de nació francesa” (Tauler 27-12-1713)
- Nadal:** “Jaume Martí, pagès, dit Nadal” (Cadaestre-LLort 1718:13; FMTEiH 177:185; FMTEiH 178:639; FRT 47:17v, de 1791); “Martí Martí, dit Nadal, pagès” (òbits 1: 1773:127v, de 1773 i òbits 1:210 v, de 1776); “Joan Tuset, dit Nadal, pagès” (òbits 1:228v, de 1777); “Josep Martí, pagès vivint, dit Nadal” (òbits 2:272r, de 1796)
- Napolità, lo:** “Joan Martí, dit lo Neapolità” (FMTEiH 40:25, de 1553)
- Negre, lo:** “Francesch Alzedar, dit lo Negre” (Tauler 8-12-1622)
- Nelló:** “Christofol Danielló, dit Nelló, mestre sabaté” (òbits 1:255r, de 1779)
- Nen:** “Joseph Anoral, dit Nen” (òbits 3:74 v, de 1799)
- Nicola:** “Pau Donato, dit Nicola, mestre de cases” (Tauler 18-9-1713); “Anton Donato, dit Nicola” (Tauler 9-4-1748). Hi ha una variant en les anotacions documentals i de vegades trobem *micola* i d’altres *nicola*.
- Oliver:** “Joan Guàrdia, alias Oliver” (Tauler 10-7-1695)
- Olla, de l’:** “Pere Aloy, dit de la Olla” (Tauler 19-5-1624)
- Olles:** “Gaspar Serra, alias Olles” (MN 58:124v, de 1515)
- Oncle, l’:** “Llorens Llagostera, dit Lloncle” (Tauler 5-7-1584)
- Ovella, de l’:** “Joan Trilla, dit de la Ovella” (Tauler 14-10-1727)
- Paco:** “En la barberia de Francisco Gil, alias Paco...” DT 12-1-1870
- Pantigana:** “Isidro Arbonès, alias Pantigana” (DT 20-7-1886)

Panxa: “Pablo Ferrer, dicho Panxa” (*Utensili* 1757:658; *Utensili* 1758, núm. 632); “Tomàs Solé, alias Panxa” (*DT* 26-3-1909)

Panxona: “Thomàs Gonsales, dit Panxona, pescador” (*FMTEiH* 177:302; *FMTEiH* 178:379; *Tauler* 20-8-1735); “Joseph Gonsales, dit Panchona (*Cadastrre-Ind* núm. 720)

Panyoll: Vegeu: *Espanyol*

Parellada: “Gabriel Febrer, sabater, alias Pellada” (*MN* 53:130v, de 1502); “Benedicto Febrer, alias Parrallada” (*MN* 54:44r, de 1504); “Jacobus Ffebrer, alias Parellada” (*MN* 59:147v, de 1516); “Gabrieli Febrer, alias Perellada” (*MN* 60:57r, de 1517)

Parra, de la: “Gaspar Magi de Montserrat, quondam, dit de la Parra..” (*Poncelles*, 30 v, de 1593); “Desiderio de Montserrat, dit de la Parra” (*Matr* 3:46v, de 1596)

Parrinyo: “Pablo Rebas, alias Parriño” (*Cadastrre* 1835:72)

Parriolo: “Joan Gori, alias Parriolo, pescador” (*Matr* 6:10r, de 1616). Creiem que es tracta del renom “perrillo”, car coincideixen els cognoms.

Pasqual: “Matheus Adan, alias Pasqual, calsatarius” (*MN* 58:184v, de 1515)

Pasqualet: “Matheo Adam, alias Pasqualet” (*MN* 58:58r, de 1515)

Passeres: “Pablo Rom llamado Passeras, pescador” (*FRT* 23:407v, de 1782)

Pelut, lo: “Joseph Pujol, pagès, dit lo Pelut” (*FMTEiH* 177:387; *FMTEiH* 178:425)

Peluda, la: “Anna Pujol, dita la Paluda, vuida deixada de Isidro Pujol, pagès” (*Tauler* 25-8-1714)

Pentiner, lo: “Jaume Verdier, alias lo Pentiner” (*Tauler*, 18-11-1615)

Pepus: “Joan Teixell, alias Pepus, d’ofici paleta” (*DT* 19-12-1912)

Peret-del-Fisc: “Pere Rovira, dit Paret del Fisch” (*Tauler* 8-8-1736); “Pau Rovira, dit Paret del Fisch” (*Tauler* 13-12-1736)

Perrillo: “Francesch Gori, alias Parrillo, pescador” (*Matr* 1:3, de 1569); “Jaume Gori, alias Perrillo” (*Bapt* 4:89 v, de 1603); “Bernat Guri, alias Parrillo (*Tauler* 22-3-1626); “Isabel Gorina, alias Parrillo” (*Tauler* 15-11-1627) (*).

Petit: “José Padrol, alias Patit” (*Cadastrre* 1835:67 i 1830 s/f)

Picazo: “José Gasull, a) Picazo” (*DT* 20-8-1911, pág 1)

Pigall, lo: “patró Bartran, dit lo Pigal” (*Tauler*, 12-2-1600); “Bertran, dit lo Pigall “*Tauler* 4-11-1628)

Pileta / Piletas: “en Roure, dit Piletas, sarrador” (*Tauler* 14-7-1616); “Pere Roure, serrador, alias Pileta” (*Tauler* 12-4-1621).

Pineda: “Joan Cassola, dit Pineda” (*FMTEiH* 177:23; *Cadastrre* 1717; *Utensili* 1718:27 i *Cadastrre-Ind* núm.21)

Pins, dels: “Jaume Pallarès, pagès, dit dels Pins” (*FNT* 84:17v, de 1590; *FNTEiH* 65:177, de 1595; *Matr* 3:43v, de 1596) (*).

Po-de-la-Marquesa: “Joseph Salvadó, dit Po de la Marquesa, paiges” (*Tauler* 21-4-1753)

Polla-rossa: “Tecla Rojera, alias Pollarossa” (*Bapt* 3:96r, de 1595)

Porrera: “Josep Pallicer, dit Porrera, pagès” (*Tauler* 7-6-1744)

Portella: “Joseph Gabriel, menor, dicho Portella” (*FRT* 17:419r, de 1777); “Domíng Gabriel, dit Portella” (*òbits* 4:297v, de 1811; *òbits* 4:446v, de 1818) (*).

Princep, lo: “Joan Sarrà, dit lo Prinsep” (*Tauler* 25-12-1639)

Pubill, lo: “Joan Enveja, dit lo Pubill” (*FMTEiH* 40:20, de 1553) (*).

- Puça, la:** “Pablo Bo, clavatero, dicho la Pusa” (*Utensili* 1770:149)
- Putoria:** “Antonia Fornés, a) Putoría, tienda de géneros” (FNT 6676:4r i 9r, de 1858)
- Queco:** “Pau Carbonell, dit Queco, pescador” (*Tauler* 4-4-1735)
- Rabadà:** “Gilem Arnau, alias Rabada, pescador” (*Matr* 2, de 1581)
- Rabassó:** “Joseph Soler, dit Rabaso” (*òbits* 1:11 r, de 1766)
- Raber:** “Teresa Casas, dit Rabet” (*Tauler* 20-12-1737) No sabem si aquest renom és el vàlid o és rapet, inventariat més avall. Per tal motiu hem respectat les dues grafies.
- Ramonet:** “Carlos de Castellarnau y de Castellarnau, alias Ramonet, de Alins, Bisbat de Urgell” (FNT 599:393 fulls afegits, de 1766)
- Rana, la:** “José Vidal, alias la Rana” (*Cadastrre* 1829b:70)
- Rapet, lo:** “Bernat Casas, dit lo Rapet” (*Tauler* 20-7-1707); “Joan Cases, dit Rapet, jornalr” (*Cadastrre-Ind* núm. 569)
- Regàs;** “Luis Begui y de Bonaventura Badia, dit Regas, de Tarragona” (*òbits* 4:311v, de 1813)
- Rei, lo:** “Ignasi Pastor, dit lo Rey, pagès” (FMTEiH 177:548; FMTEiH 178:594; *Utensili* 1750); “Pau Pastó, dit lo Rei” (*Tauler* 3-10-1715); “Pau Moles, dit lo Rey” (*Tauler* 20-2-1725); “Pau Anglada, dit lo Rey, pescador” (*Tauler* 31-7-1736); “Ignasi Pastó, pages, dit lo Rey” (*Tauler* 20-8-1760)
- Reiet:** “Josep Pastó, nombrado Reiet” (*Utensili* 1750, núm. 95; *Utensili* 1757b, núm. 91)
- Ric:** “Michaeli Sebastià, alias rich, agricole” (*MN* 64:213r, de 1527)
- Rica, la:** “Theresa Varderol, dita la Rica” (*Tauler* 15-6-1689)
- Riquet:** “Antoni Sabestà, alias Riquet, pescador” (*MN* 57:45r, de 1513) (*).
- Rius:** “Francisci Matheu, alias Rius, presbiteri beneficiati” (FNT 85-2n:157v, de 1593)
- Roc, lo:** “Bonaventura Jovena, dit lo Roch, mestre de cases” (*òbits* 4:134 r, de 1789) (*).
- Roger:** “Joan Esteve, alias Roger, brasser” (*Bapt* 1:43r, de 1571)
- Roig, lo:** “Joan Garau, dit lo Roig” (*Bapt* 2:61r, de 1583); “Pau, dit lo Roig, pescador” (*Tauler* 24-6-1711) (*).
- Romano, lo:** “Josep Palomins, artillé, dit lo Romano” (*Tauler* 21-1-1674)
- Ros, lo:** “Jayme Martí cuyda Ignacio Vidal, alias lo Ros” (*Cadastrre* 1832:s/f); “Domingo Toda, dit lo Ros, pagès” (*Tauler* 23-1-1676)
- Rosa, la:** “Montserrat Genís, dita la Rosa” (*Matr* 3:1v, de 1588)
- Rovirosa:** “Llorens Altès, dit Rovirosa” (*òbits* 2:81r, de 1787)
- Ruc, del:** “Magi, dit del Ruch” (*òbits* 2:217 v, de 1793)
- Rull:** “Josep Madeu, dit Rull, pages” (FMTEiH 177:141; FMTEiH 178:159); “Gaspar Matheu, dit Rull” (*Utensili* 1770:43); “Josep Mateu, dit Rull, pagès” (*Cadastrre Ind* num. 130; *Utensili* 1718:22); “Francisco Mateu, alias Rull” (*Cadastrre* 1831:s/f)
- Sallós:** “Jayme Vidal, alias Sallos” (*Cadastrre* 1831:s/f)
- Samarreta:** “Francisco Font, pagès, dit Semarreta” (*Tauler* 16-6-1746; *Cadastrre-Elias* 1718) “Augusti Font, dit Samarreta, pagès” (*òbits* 1:133v, de 1773) (*).
- Santana:** “Joan Gonsales, dit Santana, pescador” (*Tauler* 6-9-1736)
- Santiago:** “Jaume Guillarmino, dit Santiago, mariner” (FMTEiH 178:629); “Jaume Bellarmini, dit Santiago, mariner” (*Tauler* 20-12-1747)

Sant-pere: “Josep Bori, pescador, dit S. Pere” (*Tauler* 7-9-1738)
“San-quintín”: “Pablo Carbó, alias San Quintín, cubero” (*òbitssj* 11:123r, de 1850)
Sapo, lo: “Francesch Guerau, dit lo Sapo” (*Bapt* 4:51 v, de 1600)
Sareta: “Pere Joan Miquel, dit Sareta, pescador” (*Tauler* 4-9-1700)
Sec, lo: “Pere Elies, dit lo Sech” (*Tauler* 18-7-1679); “Isidro Alias, dit lo Sech, pagès” (*Tauler* 10-4-1713); “Jaume Elias, dit lo Sech” (*FMTEiH* 177:606).
Secuïta, de la: “Rafel Manyé, dit de la Sacuyta” (*Tauler* 30-3-1731)
Sefus: “Josep Rovira, alias Sefus” (*DT* 20-12-1914:1)
Sencer, lo: “Francesch Navarro, dit lo Sencer” (*Tauler* 17-5-1618)
Serapi: “Gabriel Ferrer, dit Serapi” (*Tauler* 24-9-1738)
Seró: “Antoni Roca, alias Seró” (*DT* 20-4-1915)
Serpeta, la: “Francisco Duran, dit la Serpeta” (*REGCEM* 1:82)
Serrà: “Joseph Vila, dit Sarrà” (*Utensili* 1754, núm. 834; *FRT* 17:178r. de 1777)
Servera; “Joseph Tomás, dicho Servera” (*Utensili* 1771, núm. 43)
Sicilià: “Anthoni Despenta, alias lo Cecilià, piscatoris” (*MN* 56b:16r, de 1510); “Anthonius Despenta, alias lo Sicilià” (*MN* 58:83v, de 1515; *MN* 59:203r, de 1516; *MN* 60:57v de 1517; *MN* 62;104r, de 1522)
Soldat, lo: “Petrus Besora, dicto lo Soldat” (*FNT* 93:347v, de 1596) (*)
Soldevila. “Lorenç Alamany, alias Soldevila” (*FNT* 84:29r del 1581)
Solei: “Francesch Solé, dit Soley, pescador” (*Tauler* 14-10-1732)
Sollat, lo: “Joseph Martí, dit lo Sollat” (*Tauler* 13-4-1725). Creiem que es tracta del *xollat*.
Sorac, lo: “Francesch Martí, dit lo Sorach, de la vila de Reus” (*Tauler*, 9-4-1636). Podria ser *xorrac*?
Sord-del-ginestró, lo: “Miguel Brul, dit lo Sort del Ginestró” (*Tauler* 8-11-1639).
Tallant (?): “Anton Figarola, pagès, dit Taijan” (*Tauler* 27-4-1727)
Tàpies: “Joan Giralt, alias Tàpies” (*Matr* 3:22r, de 1593)
Tarpes: “Bartholomeus Martí, alias Tarpes” (*FNT* 14:71v, de 1579)
Tarrassa: “Damián Alujas, dicho Tarrassa” (*Cadastr* 1829:8); “José Alujas, alias Tarrassa” (*Cadastr* 1831:s/f) (*).
Teuler, lo: “Joan Torroja, lo Teuler” (*FMTEiH* 40:22, de 1554)
Tintorer, lo: “Pere Tagarona, pescador, dit lo Tintorer” (*Tauler* 20-2-1689)
Tit, lo: “Francisco Estivill, alias lo Tit, de la Canonja” (*Cadastr* 1831:s/f); “Francisco Estivil, alias lo Tit, minador” (*Cadastr* 1835:80)
Tolosa: “Manuel Oliver, dit Tolosa, pagès” (*Tauler* 19-7-1725)
Torrella: “Francesch Urgellès, alias Torrella” (*Bapt* 1:80r, 23-1-1575) (*).
Torroja: “Miquel Tauler, dit Torroja” (*Tauler* 9-11-1701); “Pau Tauler, dit turroja” (*Tauler* 18-12-1753)
Urgellès: “Joannes Torrell, alias Urgelles” (*FNT* 9:120r, de 1557; “Joannes Torrelles, alias Urgelles” (*FNT* 12:89v, de 1562; *FNT* 13:17v, de 1577); “Francisci Torrelles, alias Urgelles, ortolani” (*FNT* 13;66r, de 1577; *FNT* 14:86v, de 1579; *Matr* 3:16r, de 1591); “Pau Torrelles, alias Urgellès” (*Matr* 5:24v, de 1603) (*). Hem trobat una cita en un document de 1558: “Joan Torrell, alias Hügeles” (*Tauler* 1-11-1558); creiem que pot tractar-se d’un mala grafia del renom: Hurgeles per Urgelles, hipòtesi creïble perquè coincideix nom i cognom amb una cita en un altre document d’un any abans.

- Vallmoll, de*: “Joan Figarola, dit de Vallmoll, pagès” (*Tauler* 27-7-1715) (*).
- Vendrell*: “Joannotus Pedras, alias Venrell, barreterius” (FNT 126:31r, de 1540; FNT 126:70v, de 1543)
- Venecià*: “Salvador Elías, Venecià” (*Utensili* 1750 núm. 776; *Utensili* 1754 núm. 488; *òbits* 1767:12r; *Utensili* 1799:285r) “Domingo Elíes, pagès, dit Venecià” (*Tauler* 17-3-1751) (*).
- Vermell*: “Jaume Tullerols, (a) Vermell (*DT* 20-10-1906)
- Vernet*: “Francisco Hugué, dicho Vernet” (*Utensili* 1799:314r)
- Vicent*: “Franciscus Lorens, alias Vicent, corderius”, “Paulus Lorens, alias Vicent, botiquerius telorum” (FNT 14:61r, de 1579)
- Vilador*: “Lluís Carbesi, alias Viladot” (*Matr* 5:11r, de 1602)
- Vilanova*: “Joseph París, dit Vilanova” (*Tauler* 6-8-1692); “Joan Antoni Parès, dit Vilanova, brasser” (FMTEiH 177:313; FMTEiH 178:344)
- Vinyetes*: “Matheu Guri, dit Viñetas” (*Utensili* 1717)
- Xacó*: “Francisco Altès, nombrado Xaco, arriero” (FRT 15:2, de 1776)
- Xanc*: “Antonio Gil, alias Xanch” (*Utensili* 1807:45)
- Xollat, lo*: “Joseph Martí, dit lo Xulat, pescador” (*Tauler* 23-8-1714), “Agusti Martí, dit lo Xullat, pescador” (FMTEiH 177:155; FMTEiH 178:174 i *Tauler* 30-8-1730)
- Xollada, la*; “Theresa Martí, viuda, dita la Xullada” (*Cadastre-Ind* núm. 142)

COGNOMS

A més d'ordenar alfabèticament els cognoms, anotem també totes les variants detectades.

Adam, Alegret, Alemany -Alamany-, Altès, Aluges -Alujas-, Alzedar, Ametler -Amaller-, Andreu, Anglada, Anoral, Arbonès, Arnau, Asmelt, Babot -Bavot-, Badia, Ballera/Bellera, Banús, Barceló, Basseda, Batlle, Beguí, Bellarmini, Bertran -Bartran-, Besora -Basora-, Bo, Boada -Buada-, Boix, Bori, Boronat, Borrell, Bover, Bres, Bru, Brull -Brul-, Burguera, Buixó -Buxó-, Cabet -Cabbet-, Cabús, Cantó, Canyella, Carbesi, Carbó, Carbonell, Cases -Casas-, Cassola, Castanyer, Castellarnau, Castells, Castelló, Castellví, Cavaller, Ciurana, Comes, Cortès, Costa, Danieló -Danielló-, Dannes, Daries, Despenta, Donato, Duran, Duxos, Elies -Elias i Alias-, Eloi -Aloy-, Enveja -Envega-, Escarrà, Escudé, Esteve, Estivill -Estivil-, Facies, Far, Febrer, Fernández -Fernandes-, Ferrer -Farré, Ferreró, Ferret -Farreta-, Figuerola -Figueres-, Fijeres-, Font, Fontanet, Fornès, Forns, Font, Gabriel, Garau, Garrer, Gasull, Gatell, Genís, Gibert, Gil -Gill-, Giralt, Giró, Gonzalez -Gonsales-, Golivart, Guri -Gori, Gorina-, Granell, Gras, Grau, Guàrdia, Guerau, Guillarmino, Guinart, Gumí, Gunivart, Guri, Hernández, Honorat, Hugué, Joan, Joanico, Jover -Jovena-, Lori, LLaigostera, LLo, Llorenç -Lorens-, Macià, Magí, Maimó -Maymó-, Manyé, Martí, Martín, Mas, Masdeu, Mateu -Matheu-, Maties -Mathias-, Micó, Miquel, Miralles, Miró, Moles, Molins -Mollins-, Molinos, Montserrat, Muntaner -Montaner-, Navarro, Nolla, Obra, Oliver -Olivé-, Olivella, Ortega, Ortí -Urtí-, Pa-

llarès, Palomins, Pàmies, Parès, Paris, Passaga, Pastor -Pastó-, Pau, Pedró -Padró-, Pedrol -Padrol-, Pedras, Pelegrí -Pallegrí, Palegrí-, Pellicer -Pallicer-, Piquer, Pins, Plana/Planes -Planas-, Pons, Prat, Pujol, Rabadà, Rabassa -Rebasa-, Ras, Ribes -Ribas-, Roca, Roger, Roig, Rom, Romeu, Rossell, Rosselló, Roure, Rovira, Sabater -Sabaté, Çabater-, Sales -Salas-, Sahumell, Salines -Selines-, Salvador -Salvadó-, Sanç/Sans, Sebastià -Sabestà-, Segura, Serra -Sarrà-, Simó, Soler -Solé, Solera-, Targarona, Tauler, Teixell, Teixidor -Texidó-, Tomàs -Thomas-, Toda, Torrell, Torrella/Torrelles -Torrellas-, Torrents -Torrens-, Torroja, Trilla, Tullerols, Tuset, Urgellès, Vallverdú, Verderol -Varderol-, Verdier, Vidal, Vilà, Vilanova, Vilella, Virgili -Vergili.

FONTS DOCUMENTALS

- [Bapt 1] *Llibre de Baptismes i Matrimonis*. Catedral de Tarragona. Tom 1. Anys: 1566-1577. AHAT.
- [Bapt 2] *Llibre de Baptismes i Matrimonis*. Catedral de Tarragona. Tom 2. Anys: 1577-1587. AHAT.
- [Bapt 3] *Llibre de Baptismes*. Catedral de Tarragona. Tom 3. Anys: 1588-1596. AHAT.
- [Bapt 4] *Llibre de Baptismes*. Catedral de Tarragona. Tom 4. Anys: 1597-1604. AHAT.
- [Cadastr 1717] *Cadastr*. Anys 1717. Lligall: Cadastr. AHMT
- [Cadastr-Llort 1718] *Codern de Ignasi LLort, botiguer*. Any 1718. Lligall: Cadastr. AHMT
- [Cadastr-Elias 1718] *Codern de Juan Elias, botiguer*. Any 1718. Lligall: Cadastr. AHMT
- [Cadastr 1763] *Reparto por menor del Catastro del año 1763*. Lligall: Cadastr. AHMT
- [Cadastr-Ind] *Catastro. Industrias*. No hi ha data però sembla del segle XIX. Lligall: Cadastr. AHMT. Sense foliar, citem pel número que duu cada contribuent.
- [Cadastr 1829a] *Catastro*. Any, 1829. AHMT
- [Cadastr 1829b] *Catastro*. Any 1829. AHMT
- [Cadastr 1830] *Real Catastro. Reparto por menor del año 1830*. AHMT
- [Cadastr 1831] *Real Catastro. Reparto al por menor del año 1831*. AHMT
- [Cadastr 1832] *Libro al por menor del Real Catastro. Año 1832*. AHMT
- [Cadastr 1833] *Libro al por mayor del Real Catastro. Año 1833*. AHMY
- [Cadastr 1835] *Libro al por mayor de Reales Contribuciones*. Any 1835. AHMT
- [DT] *Diario de Tarragona*. Diverses dates. Comença el 1808.
- [FMTAc 13] *Liber consiliorum civitatis Terracone*. Any 1396. Sèrie: Acord Municipals 1358-1799, núm. 13. FMT. AHT
- [FMTAc 14] *Liber consiliorum civitatis Terracone*. Anys 1397-1399. Sèrie: Acords Municipals 1358-1799, núm. 14. FMT. AHT
- [FMTAc 15] *Liber consiliorum clavarie... civitaties Terracone*. Anys 1399-1400. Sèrie: Acords Municipals 1358-1799, núm. 15. FMT. AHT.

- [FMTEiH 40] *Avaluació de les terres dels territoris de Tarragona i estimació de les confrontacions davant els avaladors Miquel Sant Jaume i Francesc Calver, elegits pel Consell del Territori*. 1 Març de 1554. FMT. Sèrie: Economia i Hisenda Municipal 1377-1850, núm. 40. AHT
- [FMTEiH 46] *Llibre dels Censals de l'Estudi General de la ciutat de Tarragona...* Anys: del 8 Juliol 1572 al 20 setembre 1581. FMT. Sèrie: Economia i Hisenda Municipal 1377-1850, núm. 46. AHT
- [FMTEiH 50] *Llibre Major dels comuns. Llibre de Credença d'entrades i sortides dels emoluments dels comuns*. Anys: del 3 d'abril de 1586 al 5 juliol 1591. FMT. Sèrie: Economia i Hisenda Municipal 1377-1850, núm. 50. AHT
- [FMTEiH 55] *Llibre del Tauler en el bienni del 1589 al 1591*. Anys: de l'11 Abril del 1589 al 10 Abril del 1591. FMT. Sèrie: Economia i Hisenda Municipal 1377-1850, núm. 55. AHT
- [FMTEiH 65] *Llibre major sisè de la Taula de canvi o dipòsits de la ciutat de Tarragona en el bienni de 1595 al 1507*. FMT. Sèrie: Economia i Hisenda Municipal 1377-1850, núm. 65. AHT
- [FMTEiH 177] *Llibre del mitg tall fet als naturals i habitants de Tarragona, Terme i Parroquia i als Forasters que posseeixen cases, terres en la Ciutat, Terme d'acord amb la Resolució del 4 de maig del 1715 pel cobrament quinquenal de la contribució*. Fons Municipal de Tarragona. Sèrie Economia i Hisenda Municipal, 1377-1850, núm. 177. AHT. (Cada cita es localitza pel número que correspon al contribuent).
- [FMTEiH 178] *Valies per acord del Consell el 28 de setembre de 1715, mitjançant perits per a la valoració i estima dels bens naturals i habitants de Tarragona i Terratenents del Terme i Parroquia i dels industrials, per fer la tasa de la contribució*. Fons Municipal de Tarragona, Sèrie Economia i Hisenda Municipal, 1377-1850, núm. 178. AHT. (Cada cita es localitza pel número del contribuent).
- [FNT 4] *Manual*. Notari Joan Comes. Anys 1500-1520. Signatura núm. 4 FNT. AHT.
- [FNT 8] *Manual*. Notari: Damià Gili. Anys 1543-1555. Signatura núm. 8. FNT. AHT
- [FNT 9] *Manual*. Notari: Damià Gili. Anys 1556-1557. Signatura núm. 9 FNT. AHT
- [FNT 10] *Manual*. Notari: Damià Gili. Any 1579. Signatura núm. 10. FNT. AHT.
- [FNT 11] *Manual*. Notari: Damià Gili. Anys 1582-1583. Signatura núm. 11. FNT. AHT.
- [FNT 12] *Manual*. Notari: Damià Gili. Anys: 1561-1563. Signatura núm. 12. FNT. AHT
- [FNT 13] *Manual*. Notari: Damià Gili. Anys: 1576-1577. Signatura núm. 13. FNT. AHT.
- [FNT 14] *Manual*. Notari: Damià Gili. Any 1579. Signatura núm. 14. FNT. AHT.
- [FNT 15] *Manual*. Notari: Damià Gili. Any 1584. Signatura núm. 15. FNT. AHT.
- [FNT 16] *Manual*. Notari: Damià Gili. Any 1585. signatura núm. 15. FNT. AHT.
- [FNT 60] *Manual, documents i escriptures*. Notaris: Rafael Montserrat, Bernardí Gendre i Joan Rull. Anys 1569-1627. Signatura núm. 60. FNT. AHT.
- [FNT 62] *Manual*. Anys 1576-1583. Notari: Miquel Casals. Signatura núm. 62. FNT. AHT

- [FNT 77] *Manual i escriptures*. Notari: Bernardí Gendre. Anys 1575-1581. Signatura núm. 77. FNT. AHT.
- [FNT 78] *Manual*. Anys 1582-1583. Notari: Bernardí Gendre. Signatura núm. 78. FNT. AHT.
- [FNT 81] *Escrituras*. Anys: 1575-1589. Notari: Bernardí Gené. Signatura núm. 81. FNT. AHT
- [FNT 85.2] *Manual*. Anys 1590-1594. Notari Bernardí Gendre. Signatura núm. 85. FNT. AHT
- [FNT 88.2] *Manual*. Anys 1594-1597. Notari: Bernardí Gendre. Signatura núm. 88. FNT. AHT
- [FNT 91] *Manual*. Anys 1592-1593. Bernardí Gendre. Signatura núm, 91. FNT. AHT
- [FNT 93] *Inventari*. Any 1596. Notari: Bernardí Gendre. Signatura núm. 93. FNT. AHT
- [FNT 94] *Inventari*. Any 1597 Notari: Bernardí Gendre. Signatura núm. 94. FNT. AHT
- [FNT 126] *Manual*. Anys 1537-1543. Notari: Joan Cerdà. Signatura núm. 126. FNT. AHT
- [FNT 599] *Testaments*. Anys 1762-1771. Notari: Francesc Albinyana Cosidor. Signatura núm. 599. FNT. AHT
- [FNT 6535] *Manual*. Notari: Damià Gili. Any 1579. Signatura núm. 6535. FNT. AHT.
- [FNT 6676] *Manual*. Any 1858. Notari: Joaquim Fàbregues Caputo. Signatura núm. 6676. FNT. AHT
- [FRT 15] *Hipotecas*. Any 1776. Libro 2º. Signatura núm. 15. FRT. AHT
- [FRT 17] *Hipotecas, escrituras viejas*. Any 1777. Signatura núm. 17. FRT. AHT
- [FRT 23] *Hipotecas, escrituras viejas*. Libro 4º. Anys 1779 a 1784. Signatura núm. 23. FRT. AHT.
- [FRT 34] *Hipotecas, escrituras viejas*. Libro 5º. Anys 1785 a 1790. Signatura núm. 34. FRT. AHT.
- [FRT 47] *Hipotecas, escrituras viejas*. Libro 5º y 7º. Anys 1791-1807. Signatura núm. 47. FRT. AHT
- [Matr 2] *Llibre de matrimonis*. Catedral de Tarragona. Tom 2. Anys 1577-1588 AHAT
- [Matr 3] *Llibre de matrimonis*. Catedral de Tarragona. Tom 3. Anys 1588-1596. AHAT
- [Matr 4] *Llibre de matrimonis*. Catedral de Tarragona. Tom 4. Anys 1597-1602. AHAT
- [Matr 5] *Llibre de matrimonis*. Catedral de Tarragona. Tom 5. Anys 1602-1615 AHAT
- [Matr 6] *Llibre de matrimonis*. Catedral de Tarragona. Tom 6. Anys 1615-1631 AHAT
- [MN 53] *Llibre de 1502*. Any 1502. Signatura núm. 53. Manuals notarial de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT.
- [MN 54] *Llibre de 1504*. Any 1504. Signatura núm. 54. Manuals notarial de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT

- [MN 55] *Llibre de 1506-1507*. Anys 1506 i 1507. Signatura núm. 55. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT
- [MN 56] *Llibre de 1510*. Any 1510. Signatura núm. 56 b. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT
- [MN 57] *Llibre de 1513*. Any 1513. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT
- [MN 58] *Llibre de 1515*. Any 1515. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT
- [MN 59] *Llibre de 1516*. Any 1515-1516. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT
- [MN 60] *Llibre de 1517*. Any 1517. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT
- [MN 62] *Llibre de 1522*. Anys 1521-1522. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT.
- [MN 63] *Llibre de 1524*. Any 1524. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT.
- [MN 64] *Llibre de 1526*. Any 1526. Manuals notarials de la Sta. Església Catedral de Tarragona. AHAT.
- [Òbits 1] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 1. Anys: 1766-1782 AHAT
- [Òbits 2] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 2. Anys: 1782-1798 AHAT
- [Òbits 3] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 3. Anys: 1798-1809 AHAT
- [Òbits 4] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 4. Anys: 1809-1819 AHAT
- [Òbits 5] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 5. Anys: 1819-1837 AHAT
- [Òbits 6] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 6. Anys: 1837-1852 AHAT
- [Òbits 7] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 7. Anys: 1852-1857 AHAT
- [Òbits 8] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 8. Anys: 1857-1866 AHAT
- [Òbits 9] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 9. Anys: 1866-1880 AHAT
- [Òbits 10] *Llibre d'Òbits*. Catedral de Tarragona. Tom 10 Anys: 1880-1897 AHAT
- [Òbitssj 1] *Llibre d'Òbits*. Parròquia de Sant Joan, Tarragona. Tom núm. 1. Anys: 1839-1841. AHAT
- [Òbitssj 11] *Llibre d'Òbits*. Parròquia de Sant Joan, Tarragona. Tom núm. 11. Anys: 1842-1851. AHAT
- [Poncelles] *Capbreu de les Poncelles de la ciutat de Tarragona*, Anys: 1551-1621. Armari núm. 19, lligall núm. 26. AHMT.
- [REGCEM] *Llibre 1. Registre Cementiri de Tarragona*. Anys 1809-1836. És incomplet i sense foliar. Citem pel número de defunció.
- [Tauler] *Llibre del Tauler*. Des del 1494 fins al 1766. ACT. (Citem per la data).
- [Utensili, 1717] *Repartiment de 1717*. Lligall: Utensili. AHMT. Sense foliar.
- [Utensili, 1718] *Repartiment de 1718*. Lligall: Utensidi. AHMT. Paginat.
- [Utensili, 1718] *Codern de 1718*, AHMT
- [Utensili, 1750] *Repartimiento del Utensilio de Alojamiento para (sic) des de 1^a de setiembre de 1750 hasta el último de agosto de 1751*. AHMT
- [Utensili, 1754] *Relación de lo que cada uno de los vecinos y demás moradores de esta ciudad de Tarragona deberá satisfacer por el equivalente al alojamiento y utensilio en el discurso de todo un año que tendrá principio el primero de se-*

tiembre de 1753 y fenecerá el último de agosto de 1754. Lligall: Utensilis. AHMT

[*Utensili 1755*] *Relación de los individuos que estan sugetos a pagar el utensilio de Alojamiento de esta ciudad de Tarragona desde el 1º setiembre de 1754 hasta el último de agosto de 1755. AHMT*

[*Utensili, 1757*] *Relación de los individuos que estan sugetos a pagar el utensilio de Alojamiento de esta ciudad de Tarragona. Año 1757. AHMT*

[*Utensili 1757b*] *Relación de lo que cada uno de los dueños de casas y demás particulares de esta ciudad de Tarragona y su término deben contribuir por el equivalente al alojamiento y utensilios correspondientes a los Oficiales de la guarnición militar de la plaza... desde el primero de diciembre del corriente hasta último del próximo venidero de 1757. Lligall: Utensilis. AHMT.*

[*Utensili 1758*] *Relación de lo que cada uno de los dueños de casas y demás particulares de esta ciudad de Tarragona y su término deben contribuir por el equivalente al alojamiento y utensilios correspondientes a los Oficiales de la guarnición militar de la plaza... desde el primero de diciembre del corriente hasta último del próximo venidero de 1758. Lligall: Utensilis. AHMT.*

[*Utensili, 1759*] *Relación de todos los vecinos de esta ciudad de Tarragona que por no tener casa propia se les deve cargar el equivalente al alojamiento y utensilios segun su posibilidad, traficos y comercio con expression de lo que se carga a cada uno en el año de 1759 (les s doblades són així a l'original). Lligall: Utensilis. AHMT*

[*Utensili 1759b*] *Relación de lo que cada uno de los dueños de casas y demás particulares de esta ciudad de Tarragona y su término deben contribuir por el equivalente al alojamiento y utensilios correspondientes a los Oficiales de la guarnición militar de la plaza... desde el primero de diciembre del corriente hasta último del próximo venidero de 1759. Lligall: Utensilis. AHMT.*

[*Utensili 1759c*] *Quaderno donde están continuados todos los vecinos de esta ciudad sujetos al cargo e alojamiento...año 1759. Lligall: Utensilis. AHMY*

[*Utensili, 1761*] *Relación de todos los vecinos de esta ciudad de Tarragona que por no tener casa propia se les deve cargar el equivalente al alojamiento y utensilios segun su posibilidad, traficos y comercio con expression de lo que se carga a cada uno en el año de 1761. AHMT.*

[*Utensili 1765*] *Relación de los vecinos y moradores de la presente ciudad de Tarragona y su termino que no tienen casa propia deven contribuir en el corriente año 1765 por razón del equivalente al alojamiento y utensilios correspondientes a la militar guarnición de esta plaza. Lligall: Utensilis. AHMT*

[*Utensili, 1770*] *Relación de todos los vecinos de esta ciudad de Tarragona que por no tener casa propia se les deve cargar el equivalente al alojamiento y utensilios segun su posibilidad, traficos y comercio con expression de lo que se carga a cada uno en el anyo 1770. AHMT*

[*Utensili, 1771*] *Repartimiento de los utensilios para los que teinen casa del anyo 1771. Lligall: Utensilis. AHMT*

[*Utensili, 1799*] *Llibre de las casas sujetas al utensili de la present ciutat. Any 1799. Armari 19. AHMT*

[*Utensili 1807*] *Llibre de Utensilis del any 1807. AHMT*

ABREVIATURES

ACT	Arxiu Capitular de Tarragona
AHAT	Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
AHT	Arxiu Històric de Tarragona
AHMT	Arxiu Històric Municipal de l'Ajuntament de Tarragona
FMT	Fons Municipal de Tarragona
FNT	Fons Notarial de Tarragona
FRT	Fons Registral de Tarragona

Cal agrair la bona disposició del personal dels arxius, la col·laboració de Josep Mª Recasens i Francesc Escatllar en la recerca documental d'alguns textos, i la supervisió de Ramon Amigó.

NÚMEROS ENDARRERITS DEL BUTLLETÍ INTERIOR

Tenim disponibles diversos exemplars de números endarrerits del "Butlletí interior". Són els que s'indiquen per a cada número a la relació següent:

XXIX.....	2	XLIX	34	LXVII.....	24
XXXI.....	4	L-LI	24	LXVIII.....	15
XXXII.....	2	LII.....	25	LXIX	23
XXXV	1	LIII	21	LXX-LXXI (1) .	12
XXXVIII	11	LIV-LV.....	22	LXX-LXXI (2) .	13
XXXIX	21	LVI.....	46	LXXII.....	15
XLI	10	LVII.....	27	LXXIII.....	14
XLII.....	22	LVIII.....	26	LXXIV	5
XLIII.....	1	LIX	20	LXXV	5
XLIV	1	LX.....	20	LXXVI	16
XLV.....	22	LXI	26	LXXVII.....	43
XLVI	22	LXII.....	17	LXXVIII.....	20
XLVII.....	21	LXIV	27	LXXIX	39
XLVIII.....	34	LXVI	15	LXXX.....	30

Tots aquells socis que hagin ingressat a la Societat d'Onomàstica després de l'aparició de cadascun dels números esmentats i que estiguin interessats a disposar d'algun d'aquests exemplars, els poden demanar al Secretari de la Societat i els seran tramesos, a ports pagats, al preu de 750, 1000 o 2000 pessetes cadascun, segons el gruix del volum (fins a 100 pàgines, fins a 400 pàgines o més de 400 pàgines, respectivament).

LA LITERATURA I LES MEMÒRIES COM A FONT DE L'ESTUDI DELS MALNOMS

Emili CASANOVA

1.- No es pot concebre cap estudi d'onomàstica històrica sense tindre en compte el malnom, tant per a l'estudi de l'antroponímia -una gran part dels llinatges han estat abans veritables malnoms- com per a la toponímia -bona cosa de topònims procedeixen de malnoms, fet que normalment no es té en compte pels etimologistes com, per exemple, per Coromines-. I a diferència de topònims i llinatges -que trobem documentats en padrons, en censos o capbreus- la vida del malnom és efímera -la creativitat del poble bateja una persona segons les característiques personals, per algun episodi de la seua vida, per alguna qualitat o defecte, nom que normalment no es transmet als seus fills- o no queda fixada ni documentada en cap repertori -perquè es considera pròpia de la creativitat popular o és insultant-. Per això l'estudi històric de qualsevol tipus de malnom és ben difícil, siga el col·lectiu (per exemple, per què els habitants d'Ontinyent són rabuts) o el particular (per què i des de quan la meua família són *panses o xoros*).

Suplir esta mancança només la veig possible, a més de documentació administrativa o sacramental -que esporàdicament arpleguen malnoms-, amb el buidatge sistemàtic dels noms populars que apareixen en les obres literàries i especialment en les de finalitat més popular i satírica, a la manera que Joaquim Martí ha fet amb els noms propis dels Col·loquis valencians, o jo mateix vaig fer amb els noms de la Gatomaquia Valenciana de Bertomeu Tormo. Obres com *La Terra del Xe o Tipos de sabata y espardeña de Martí Gadea* són una bona font per a estos estudis, tant pel que fa a l'inventari de noms com per a esbrinar el seu origen. Fa temps que arplegue textos valencians d'este tipus com a complement de l'ononàstica històrica i desitjaria que la mateixa tasca es fera a Catalunya i Balears. Per això, és el meu propòsit ara editar tres mostres d'esta literatura: dos poemes i un llistat de malnoms trets d'unes memòries, deixant per a més avant el seu estudi lingüístico-onomàstic -integrat en un estudi més ample-.

2.- El primer poema "De lo que diguem mals noms fets en cabrerots i altres coses estranyes que es diuen al meu poble dintre del que jo he pogut bassinetjar i la meua gosserra m'ha deixat escriu-re", és de Francesc Bru Juan (1910-1989), natural de Canals, autor molt popular al seu poble, i d'un ric llenguatge. El poema arplega una part dels malnoms de Canals vius o recordats per ell l'any 1960.

El segon poema “La foguera” és de Miquel Ferrandis (1877-1962), natural d’Aielo de Malferit, mestre d’escola i autor d’una ampla obra lírica. El poema expressa el sentiment que molta gent té i sobretot tenia fa 50 anys dels malnoms, com a onomàstica lletja i indigna de les persones educades.

El tercer text és l’inventari de malnoms del llibre de memòries de Gonzalo Giro-nés Pla (1908-1984), “Historia de un español. Un testigo de los mártires”, editat a Ontinyent en 1997 i escrit en 1983, llibre testimoni d’un vencedor de la república a Ontinyent i la guerra civil.

He respectat en l’edició les grafies dels originals, i només he posat els accents per a una millor lectura.

a) DE LO QUE DIGUEM MALS NOMS FETS EN CABREROTS I ALTRES COSES EXTRANYES QUE ES DIUEN AL MEU POBLE DINTRE DEL QUE JO HE POGUT BASSINETJAR I LA MEUA GOSSERA M’HA DEIXAT ESCRIU-RE

El bon humor és lo sa
i riure és que et fa bo;
no se açò com eixirà
si bé o pegarà un tro.
Ho he fet amb el bon sentit
i perque ningù s’ofenga
ni menys que done un mal crit.
No es disguste qui ho entenga.
Molts han desaparegut,
altres com a testimoni
han fet millor que han pogut;
com els més bon patrimoni.
Començament.
¿Per què queriendo escribir
algo festivo, vanal,
m’ha de fer mal el quixal
i l’humor té que fugir?...
Todo és rodarle a la noria
para que vuelva la chispa
i a mi los nervios me crispa
tener tan poca memoria.
Ara, a mi m’agradaria
recordar coses d’abans,
apodos extravagants
com Plantes i Madremita.
Garroffins, Rossos, Pintats,
Garbes, Reis i Costellars,
Criailles, Botifarres,
Mamfes, Cametes i Naps.

Borumballes, Morro-vért,
Curritacos i Palletes,
Xirivies, Calderetes,
Llanderes i Cap-sagrat.
Tros- d’or, Naris i Cuets,
Caganders i Montesins,
Bacores, Morros, Confits,
Tarures i Rollosecs.
Pintos, Pirris i Malenes,
Peliblans Ussia, Blanes,
Grilles, Norascos, Miquèles
Albornós i Macarenes.
Pexirris, Fignes, Terrera,
Lenyeta Mellats, Polites
I Pepica l’Albardera.
I altres com són les Galles
Gafarrons i el tio Saoro,
com l’amic Quico Parroro,
Canimers, Veuetes, Parres.
Puix aixina no volent
tinc seleccionats apodos bonics,
xocants i rumbosos,
festius, de lo mes valents.
Me’s olvidaven les Paues
i en pareix que les Chellines,
Bonyigues, Bosses, Menines
Chernes i les Ximornaves.
Quasi res diu el paper
si l’oblit era menut...

També José el Papeler,
Pogato, Sopa, El Sellut.
NO pense si no que crec
allò que dona sabor
i falta Ginio el Tambor
mateix que Cagalló Sec.
Barrals, com Secs i Cotilles,
Maues, Perduts i Paulettes,
Barrachina, Llavoretes
Pelaets i Pelailles.
Ara em vendria de perles
que n'hi hagueren Bassenilles,
Polls, Pollastres i Conilles
aixina com Porcs i Esmèrles.
Pero em pense que hi ha Pusses,
Gorrominos, Beneits,
Puceus, Conciencies, Ardits,
Torrans, Capeles i Musses.
Brunes, Punches i Capanes,
Verderols i Carboners,
Fesols, Caparros, Fusters,
Picorros i Sagrantanes...
Podria posar Gaona
Chamon, Catarro, Canut...
¿per què no Sento el Morrut
mateix que Carmen La Tona?...
Que lluny veia al Tio Gras
i al tio Quico Sanroc,
al pare del bon Palloc
i un que li deien Papàs...
¿Per que em deixe a Charandel
Flare, Bacora. Picanya
als fils de Duardo Canya
Capellans i Carnicers?...
En va pel cap la Repica
la Bucaca i les Talaues,
Serilo, les Catalanes
i tots els que es diuen Pipa...
Tinc la família Lusgarda
i la família Les Rates,
en el Secanet Les Gates
i en el Goleró La Narda.
En pense que Pacholí
si no estic equivocat
vivía prop de ca El Rap
mes cap ací de Foguit.

Cascats, Panyeros, Violes,
Fava, Collet, Castellano,
els fills del tio Quinsiano
les Savales i Mussòles.
Capitan, Pixa-Conills,
Garrapata i Petroliera,
les Morunes i Gambera
i un grapat de Moixentins.
I de Sinya?... Què mos dius?...
Pimentones, La Migueta,
els Serradells, La Parreta,
els Gallos, Bello i Queriú.
Després tenim a Mangaot
cèlebre nom de Teatre
Gato, Ricuelo i el Sastre
Tomaca i el tio Quitot.
S'enrrecordeu de Morodes?...
Un home lleig com el porc,
Lunares, Taio, Virot
i Chirlaque el de les moles.
Saleta, el Cabiscòl, Mangolí, Sarco i Pa-
lletes,
el Povil, Chimots i Chetes
i el tio Eusebio Bolot.
Açò és oli en un cresol,
ja tinc a Fusero i Chapa
Dacseta i el tio Mata
amb el Mocho i Verderòl.
En deixava als Rovellats,
a les Rulles, la Culela,
un que li deian l'Agüela
i la família deis Gats.
Climentes, Retors, Torís,
Monesillo, Coscorró,
Conde, Chano, Guitarró
a Torreilla i als Felips.
Ara en vénen de molt grossos
com Cerdans i Pajarones
la Papelera, Manoles
i més d'un que pega mossos.
Com també en queda pensant
per si la gent es disgusta
per que al Senyoret de Fusta
no et tinga jo que posar?...
Teresa la Peirona
i els xicots de Godefredo,

les Varistes, el Melero,
els Valencians i la Mona.
Açó crec que ja s'acaba
i ben jugá la partida
entre Flor, la tia Niua
i una que li diuen Tana. S'enrrecordeu
de Marrana?...

Les Corrites i els Bessóns,
Sarampilla, Carrerons
les Nastasies i la Blana?...

Si cregueu que no hi ha
per a guapos i valents
i caure-li algú les dents
i posar-se la bancà...

Estic que la bava en cau
recordant una molt bona,
Corraleta era la dona
venia xufa i cacau...

Era en el cine Español,
Paco Belo, bon pinyolminjavem en san-
ta pau...

Pasava per el pasillo
en la cistella en la mà
pregonant a veu danyà ¡Caramelos...
Bocadillos!...

Quan es girava d'espal.les
nosaltres fent-mos uns bons sequillos
sisejant-la la cridàvem.

Ella es girava, venia,
es parava allí davant
amb els ulls fixos, mirant,
la pobra dona patia.

Aixina varies vegades;
per que nosaltres mirant
miràvem més en davant
i ella mirava debades.

A la tercera vegada
sense parar de mirar
com un novillo bramava;
la pobra ni retxistar
tota tiessa se'n anava
amb el coll dret i el net
desitjant-se un bon pet
que eseguida se'l tirava!...

Tota ofesa se n'anava
descabsà per l'explosió

i no faltava miró
que en la barreta es pixava.
Ens riem i érem felicos...
Joventut més beneida...
Pobra dona, quina vida...
Xiquets de fum i pastissos.Però anem a
la faena...

Ja tenim Esquiladors
Ganduls, Garbori, Llorons,
Quintines fins el bon Mena.
Roc i Raspa i el Ratao,
Rasquera, Rulla i Redó,
Pantorrilla i Paixeró,
Perlito, Xepa i Pacalo.
Una Pepa del Racó
Juano i les Tardanes,
La Relleua, Cansa-¡nimes,
Nas Pelut, Sarèus, LLidó.Quiquilles,
LLoquero, Rayo,
Sentana i el Sort del Rei,
L'Albercoc, L'Espardenyer
i el Tio Ximo Llusiano.
Lleuises, Piula, Locaries,
Rabosa, Seba. Negrón,
Chincha, Geròni Ninón
Merescals i Senreales.
Ripolla, Salut, Suera,
Rufines i la Romana,
Campaner, Chapa, Manyana,
Panchuts i la Sabonera.
Caguets, Coixo-Sigarro
Lorcana, Els Cassolers,
Cassola, Chato, Caell,
Cara Amarga i el Mansano.
Malt tiempo, Mustio, Manòtes
Manisero, Mossegona,
Mancholí, Mulo, Pelona
Morito i les Manroques.
Granet, Gadea, Galan,
Carrasca, Padre, Piquero, Llibrellers,
Cotó Bouero
Generosa i Guisabèl.
Uno que Cagava molt,
Purgatori i el Pasiego,
L'Estanquer com el Gallego,
Tinya Tèc i el Tio Dragó.

No sé hi ha per on pegar
però en ve al cap el record
de mon tio Pepe el Tort
i Miquel de Baltasar.
Tinc al cap un vers molt curt
en el carrer ensenyat,
el sabia fins el gat
i del mes gran al menut.
“Ferri bustèrri, caldera cremà, Pepeta la
vella, ha mòrt condemnà” Era l’agüela
“rebelde”
vivía en San Juan de Dios
no tenia ni un mal gos
pero si el genit célebre Francisqueta
i fugint sempre acertaves. Per on paren
les Eusebies
Boja i el tio Albaet?...
Belardos, Blancos, Petet
Boludas i Quico el Negre.
Ostia, Secilia, del Orgue,
Selenta, Ròques, Sogret,
Cotó, Borinota; el Peix,
el Travat i el tio Verge.
Tres-ous, Tràpula, Titella,
Xinxeta, Salut, Cuadrats,
Cotonetes, Coronars
i un que li diuen Mamella.
Corna Xaleco Casaca Cremapaelles,
Carlina
Casera i Carabasina,
Morilla, Monyeny i Manfa.
Estudiantes i l’Herbero
Escritures i Curetes
Cassoleres i Cahetes
Pastereta i el Perero.
Ara que pense i recorde
per no fer-li la punyeta
que també la tia Sapeta
tenia bones memòries.
De gràcia diu que curava
i en el paladar tenia
una creu que s’engolí
i crec que mai s’ofegava.
Sempre hi ha manifesteres
de classe que abunda tant
que enfadaven molestant

volent vore les creuetes.
Un dia, la més valenta
la para enmig del carrer
sense la dona voler
i l’altra quasi rebenta.
Li diu que té un desig gran
de vore-li la creueta.
Per fi li diu la doneta
que mirara al paladar.
Obri en paciència la boca
i l’altra es queda mirant
en els ulls allí escarbant
quasi que es tornava loca.
Mira mira,... Ja la veus?...
No!... Li contesta enbovà.
Açò portarà jaleo
per que Felips, la Fartera
Panchuts, Pancheta i Serena
criden a Dulcemeneo.
Matalí, Matalafers
les Mares, la Canterera
Fariners junt la Cabrera
fan barca en els Tramussers.
Pesota, Pera, Pasiego,
Rojo, Vinagre, Corxanes,
Clavelito i les Panenes
Polla Polsera i Xaleco.
Calderes i Corralets
La Nena i el tio Pollo
i el Pintat armant el rollo
a Penyes i Pelaets.
Carreró, les Pepetes
Ei del pes, Cuarteronet
Genares i el Morenet,
Boca, Fontero, Ulleretes.
Les Pesaores, Patricies,
Cagarri i la Pallassa
i una que viu en la Plaça
que té més panxa que cuixes.
Barrilet, Xerif, Deu-duros,
Paronet, Mosca. Hornilles,
Verga, Parrussa, les Lilles,
el Doctor, Guixes i Curros.
L’apodo de les Hornilles
en recòrda Aiacor
on avuí no fa pudor

de quadra ni de Garrilles.
El dia de la pujà
agafant els diset anys
amics bons de la fartà
on no cabien desengnays,
poc més de poqueta nit
correguent i berenant
xistes anavem contant
fent aquell curtet camí.
Quan de promte diu el Rei:
m'ha caigut la llonganissa
constestarem plens de rissa...
A vore si la trobem!
S'havia enfosquit un poc
i tots miravem a terra
quan d'angunia un crit brollava
l'amic en cara de porc.
¿Què li passa a eixe xilló
que ha tirat el berenar?
Sense saber ni pensar
s'ha fotut un cagalló
Aquell perd el companatge,
l'altre valent tira mà
i sampa una caguerà
que li mou tot l'engranatge.
Piera, Mansano, Soler,
el Pintor, tots tan amics
com Jornet, morts, bons xics,
molt humans com saber fer.
Un gran record per a ells
i altres que jo apreciava,
com poc a poc tot s'acaba
uns mes joves altres vells.
Pense en la dona barbuda
del cantó del carrer Baix,
tenia molts més quixals
que te Pilar la Garruda.
Les Sastres, Regaliciero,
Pantorrilla, el Regaor,
La Mamelluda, el Ladron
i el tio Quico l'Herber.
Pavies, la Mijarmuda
la Micolaua i Monjera
fent romanç en la Casera
i la tia Montauta.
Morenos Rossos i Blanc

i un coixo que val per tres
molt amic del Cordobés
que va venent els iguals.
El Negre, Nardo i Noieta
en les dies de verema
fent-li sempre la punyeta
a Confit i la Carpena.
Coca Tendra, el Xurrero,
Xoneta, Xepa i Ximin
llegien a Jeromin”
En Vicent el carretero.
Mijarmuda, Maquiniste
Cara de Ric i Carreres,
Machaco, les Llibrelleres,
Liborio, Petet, Calistres,
Cabellots i Molineta,
Molinero, Mosca i Nano,
Oreja, el Noi, Juano,
la Porróna i Pata-tiesa.
Marxa atràs, la Manisera
especialisà amb els sants,
els fills del Monosipal
el Mestre i la Colandera.
El Califa, Cuarteró,
Corbata, Xispa i Caxap,
Carrasca, Canyot, Privat,
la sorda del Goleró.
Aquella llum que tant brilla
propet de la Canimera
són els ulls de la Melera
I el Blanquet de Pantorrilla.
I Quico el Margalloner.
Ja sé... No hi era d'ací...
Però estic pensant en mi
i vull guardar-li el “recuerdo”.
Així com a Quico el Bovo
que obria l'ull amb els dits
i a Jaume tot esperit
capritxós al pa i al rollo.
Els tres ens caigueren be.
Tio Quico, un margalló!...
Jaume,... Vols coca o torró?...
Jo a Pascua em casaré...
Cadascú una versió...
Un Quico allumenat...
L'altre molt més apagat...

Jaume, malcrió i dengós.
Tres apodos aseats,
Margallonero, Bovo, Coca...
La cançó obri la boca...
Mol desents i mol honrats.
Que foren uns desgraciats?...
no se fins a quin estrem...
Poca feina, contents...
Dormits, vestits i menjats.
La vida no es donà més;
molt poc varen agafar.
¿Com seria el seu final?...
Per mi un abraç... Què més...
Hem quedat que avui l'humor
no ens ha de abandonar;
Hem de seguir nomenant
tot açò en molt d'amor...
Boleta, Barrut, Belleso,
Apos, Gramera, Escolana,
Arremacha, la Cacaua,
i aquell que li deiem Tiesso.
Les Tomeus, Traga-ninyos,
Toni-Rosa, Tonellaaes,
Mulato, Pansa, Comare,
el Sastre, Blanco i Morillo.
Bolcabarcos, Cabiscoles,
Casabona i Caragol
i la Promesa del Sol
el Kaiser i Cases-noves.
La Parranda, La Pallera,
La Piula, Pote, Polopes,
Petonet, Peixos, Quitotes
i els bons pantalons d'agüela.
Pajareles, Purgatori,
Polito i la Pelossa,
Porselanero i la Gossa,
Cuadrat, Cabreta i Garbori.
Buenos dias, Cosetera,
Campana, Calveta, Seba,
Cova, Melencies, La Sega,
Set tratges, La Safranera.
Vampiro, Sorda, Rabosa,
Valero, Carbó, Xixarra,
Sombrerot i La Chaparra,
Segonero i Carabassa.
Calores, La Canterera,

Polomet, Santa, Sabata,
Sardinica, Sagristana,
Sénsi i Contribucionera.
Pantalones, Palafanga,
El Tio Sénto el Bombero,
Jose M. L'Houero,
Morondo, Sentim, Cutxara.
Sènsi, Capela, Carbó.
Preguntes i el Serradell;
Carbuero, El Corretger,
Salustiana i Borrelló.
Rullo, Rollo, Rull i Rabo,
Rabosa, Chato, Cruel,
Rajola i Sènto fem,
Fustera, Estanquers El Cabo,
Leonor L'Espardenyera,
Gafarrina, El Gallinero,
Juanico, Gafes, Sarguero,
Gallito, La Pablanquera.
Rebusca i el Regalao,
Mussol, el Resto, Panema,
Pastisser, Machaco, Sella,
i el tio Pepe el Salao.
Malia la que feia Pastes,
Maravilla i els Mellats,
Boqueta, Bova, Reals,
Els Marques i algures Castes.
En deixava sense to
un més sabut que el notari,
Visantico el Millonari
i un que li deien Petòt.
No se si tinc a Garrico
Carabaseta i Camiles,
Quicando, Les Vallaines,
i Quiquet del Ramonico.
Aldai, Rasquera, Xixarra,
Nas pelut i el Lletero.
Pollastre, El Tramussero,
La tia Conxa la Barra.
El Xispa, Mosca i Mosquit,
Sarampilla i Sabatones
Les Vindes i Les Llorónes
Sopa i Antonio Petit.
Ascla d'or, Atauter,
Petra, Mosso, El Perolero,
La Canterera, Granero,

Granera i El Llanterner.
Nas de Chorisso, Tabales,
Pucheu, Polonia i El Bravo,
Jaume el Carnero, El Pratao
Alico i les Florianes.
Romo, Moneta, Galan,
Lliberata i Fariners,
Maicalles i els Corchans.
Matacaballos, Mahoma,
Quico Ullots i La Relleua,
Rabo d'Aca i La Majoma.
Mahoma: te lo digo en castellano
por ser tu d'aquellas tierras.
Buen muchacho, una fiera
frente a la vida luchando. T'enrecordes,
ja fa anys
de la festa de la fava?...
La mona qui la portava?...
Beguent, minjant i ballant.
Havia montat kiosco
Titella, avui ordinari
i segons el calendari
ens serviria un bon mosto.
Entre faves, caragols
menjarem tots a la gana,
La Torre era una flama,
Rotjos com a perdigots.
Estàvem tots els amics
en la plena efervescència
quan passa Amparo la Sensia
Esgarraósimals i Grills.
En la taula del costat
estava Joanet i Tormo,
Ricardo, Sensio, El Mordo
Francisco i les amistats.
Com estàvem en edats
poc més o menys paregudes,
la sang mateixes mogudes
ens juntàrem tots sentats.
Uns pregonant molt trempats
i els altres solta la grenya,
en galletes, vi i conyac
Sensio ens convidà a paella.
Entrarem per el postic
i botarem la sequieta
que encara que es estreteta

algú quasi es clava dins.
Un pollastre i la gallina
fregirem per la paella
i es minjarem la morella;
la carna estava menina.
Jo dalt de l'habitació
gitat, disfrutant la mona
en visitava Mahoma
per a rebre instruccions.
En un llit que havia en front
i fent com a que dormia
gitat allí, Madremia
Jojim el germá major.
Treia el coll llarc i enrogit
com un pollastre morrongo
i si senta algun crit
l'allargava com un fongo.
En això Barrilet passa
i ordene als meus amics
que es deixaren de bramits
i buscaren la matança.
El poll allargava el cap
olorant el que pesava
i quan més, més l'estirava
allargant la cresta un pam.
Jo els deia, calleu, calleu per favor
que ens escuadrinya Joxim
i si s'alça tots morim
a tirs o algo pijor.
Als peus del meu llit,
Mahoma i resitant aquell drama
s'agenolla ple de flama
i en diu blanc com la paloma:
Francisco, mi pescadito,
¡he encontrado la matanza!...
¡Morcilla i el pan bendito!...
Havia clavat el braç
i agafant les botifarres
a mossos se les menjava
i al pobre Jojim ni cas.

Aquell alçava el cabet
com si fos una animeta.
Eixe sampa l'escopeta
i a tirs ens deixa a tots secs.
¡La paella ja está a punt!...

A les quatre del matí
el poal plenet de vi...
Del cap ens eixia fum...
Que desastre de paella,
dolça, crua i empastrá;
tingueren mol bona ma
al tirar-la a la sequieta.
I com a broma final
de fer el porc i l'abús,
Ramon fort com un obús
arruixaba amb el poal.
Alló hi era el gran femer
la roba feta una merda
es feu rotja, groga, verda.
Feina pel tintorer.
Qui t'havia d'haver dit
Amparo per la vesprada
que ferem la marranada
en ta casa aquella nit?...
Però deixem l'ocurrit
i anem a Mata-Caballos
Morro-Cerdá i el Pansit.
Ninya bonita, Paulettes,
Borinota, El tio Magro,
Barrera, Bollo i el Chato,
Escritures i Seguetes.
Morro blau, El Calerer,
Pichonets, Mérdá, El Bravo,
uno mol pòrc i mol guarro
i el tio Pepe el Forner.
Generosa, Perdiguera,
Vicent de L'Hort i L'Escata,
Botero, Rulla de Batsa
L'Alquiler i La Cabrera.
I Mols mes que jo no se
ni falta que en fa tan poc,
per que ja tinc mal de pòt
de pensar si hi ha et tindré.
No tinc ganes de buscar
per que estic mustio i panssit
I si algú et tinc repetis
es per que me s'ha escapat.
No mes sent si hi ha disgusts
d'algú que no està posat
i plora desesperát
per l'oblit que jo he tingut.

No he pogut, veritat.
Sols voldria que la història
d'açò tinguera memòria
per "BO I DOCUMENTAT"
Dic o no la veritat?...
Ni que siga Quelo i Quico
l'apodo sempre es bonico
quan es mes destrellat.
Ja se que en casa es riuran
de l'estrany vocabulari
que en mi no sentiren mai
i tots miram-se diran:
Vaja un tio calendari.
Calendari de paret,
de cuina o de butxaca
no té cap fill ni cap net
i quan vol es tira un pet
en ca Suncion la Bucaca.
Molt amiga aquesta dona
com la delicada Rulla
esperitual i bona;
dos noms que a tot hom ets sona
com de la xulla arremulla.
Tambe aquell que destaca
Francisco el Regaliciero
Maquiniste, la Rabassa
Lunares, Penya i Petaca
Varilo, Fleix i el Torero.
No sóc un destrellat
per haver escrit assó
pensant amb aquell ratat.
No m'omplit tan poc el cap
però si ho trobe bo.
Així que en perdonareu
si algú se sent ofés.
Un bon recado a Relleu
la Llaganya, El Cacauer
i al tio Batiste Fem.
I vos pregue en veritat
que tots compregueu la idea
i el temps que jo tinc gastat
i haveros documentat
en cultura. "ASI SEA".
Vull que primer en perdoneu tots
aquells en que m'he clavat fins en bona
fe desde luego, (No feu com altres)

i m'he permetit el luxe d'agafar els seus noms que a la fi no tinc culpa que siguem un poc estrafalaris, però en el fons bonics encara que tinguem mala vista mal olor i mala premsa. Tingueu en conte que la figuera mateix fa figues que bacores. El pito, el sereno sempre el té a la mà per que li ho exegeixen les ordenances municipals. morros tots en tenim les faves en el camp i en plena collita van a pet de gos. Pardalets? a qui no le han allanado la morada els pillos deis teulains?

Ous? Molts s'enmenjen tots els dies fre-gits, bollits i fins crús. Caguerà, no solen esser totes d'importació. En el pobre ni ha de tots els colors i tamany. Al carrer i en el camp s'embolica a les sabates cada gual-la que no et deixa pegar un pas. Així, així vos diria totes les similituts que comportan aquestes paraules que jo no me les he inventat ni vosaltres tan poc i ahí són permanente i encara en molt bon ús. Perdoneu-me tots si a vostres purs oïts apleguen tan dolces melodíes que a la fi tenen gràcia en el bon sentit de la paraula. No feu cas, mireu la bona intensió que m'ha dut a fer aquesta xicoteta demostració que dona resultat per l'abundant i bon material.

Passaran els anys, complirem el que tenim manat i ens retirarem a l'infinit, però els mals noms que a mi en pareixen bons i normals es quedaran, fent la guardia mentres el món siga món i no vinguen els sabuts de merda. Perdó-Canals, març 1966
Francesc Brú i Juan per a servir a vosté

b) PER A LA FOGUERA
"Convençut de que les Muses
em volen tan poc com gens,

pense des d'ara ocupar-me arpeglant trastos vells; perquè s'ha posat de moda entre l'il·lustrada gent això que diuen folk-lore, parauleta que no entenc i crec que de la Bretanya degué portar-mos l'Inglés; però a juçgar per los llibres que m'han deixat follorers i que he llegit en sorpresa i no poc contentament, opine que és el folklore de coses velles aplec. Costums, cançons, contaralles des pobles i des ses gens; tot lo que tinga el parfum de la manera de ser dels nostres antepassats; tot això és lo que jo entenc que fa eixe llibre tan raro que per folklore.s coneix. Per lo cual, al traduir-lo en el valencià corrent dic: que deu ser el folk-lore "un muntó de trastos vells".

Com la nit de San Juan focs s'acostumen a fer, a la porta de ta casa mon folklore et portaré; aixina et podràs lluir cremant noms llejos i vells que se diuen per lo poble p.a que no.ls diguen mai més.

Els mal noms que vullc que cremes Són, entriàtres, els següens: Angel, Bous, Blanco, Bessó, Bala, Baona, Blanquet, Bodega, Bellús, Basquetes, Bo, Borrero, Granerer, Borreguera, Benissò, Boix, Cucala, Barranquets, Conill, Casilda, Coletes, Carreno, Chorrut, Sepell, Blaya, Culata, Cabrero,

Chorringo, Chato, Cholet,
Carriculà, De la casa,
Cosentainero, Serer,
Dau, Coresmo, Cuatre-rals,
Faixa, Dindón, Cacahueta,
Llorença, Serio, Simolsa,
Selmo, Loco, Portugués,
Mariola, Moya, Nano,
Nàssia, Negrito, Patet,
Puntero, Mosú, La Punta,
Pelón, Sellut, Salomé,
Pistola, Prinyó, Pillaes,
Pelossa, Pando, Botjet,
Pelili, Puchol, Penyasco,
Rapantoni, Tramusser,
Rull, Sirra, safanòria,
Raspo, Sebolla, Reyet,
Roc, Reverte, Regimiento,
Sigüenya, Soldat, Torrent,
Tòfol, Turballos, Carnero,
Rina, Surdo, Campaner,
Carriles, Esquilaor,
Fusero, Guala, Gabriel,
Garrofa, Gonçalves, Horfe,
Fasseúra, Jolivert,
Marrossa, Mellat, Moreno,
Mal-alma, Macoc, Mansem,
Teularí, Cacho, Cosetes,
Tontorróna y Correndèu.

Quina foguera més gran
Quíal teu Sant li podràs fer,
Si en paciència vas cremant
Mals noms, que passen de cent”.

c) GIRONÉS, HISTORIA DE UN SOLDADO ESPAÑOL, ONTINYENT, 1997

Chambaile(12)
Boniquet, el(14)
Platera(15)
Boñigo(17)
Bajoqueta(17)
Melonera, el de la(17)

Careta(17)
Sanaor(el)17
Don José Simó(17)
Cagamollos(17)
Matacana(17)
Garrofer del Hora, el del(17)
Mollanet el del Ciscar(17)
Leandret el Botero(17)
Pepe el de cañls Pilars(17)
Bacora(17)
Sento caguerá(17)
Polserut, el(17)
Reyet(17)
Rull, el(17)
Capellano, el(17)
Lluent, el(17)
Pixó, el(17)

“que conocían a todos pero solo por los alias o apodos, o por circunstancias no menos pintorescas de trabajo o lugar”(17)

Angelet(17)
Sigró(17)
Saco, el(18)
Estanquer, el(18)
Ximes Morenes, les(19)
Hermano, el(22)
Coixo Bernabeu, el(22)
Monja, la(23)
Samarruca(23)
Tacó(25)
Limpia, el(25) “havia sigut limpiabotas”
Relámpago(25) “el rostro marcado por un rayo”
Marqueset, el(26)
Embaixador, el(26)
Vilana(26)
Bigotillo(30)
Albarder, lí(31)
Fresol(31)
Bombo, el(31)
Figuera(33)
Verge(36)
Matrgalita, la(42)
Alqueria de Milà, el de(42)
Ordinari, l(49)

Salaurero, el(49)
Batistet(49)
Capellà de paqueta, el(51)
Mollanetes del regall, les(63)
Colíns(65)
Peons, los(65)
Pancheta(65)
Bora, la(69)
Matacavalls(69)
Plom, el(80)
Mataro(82)
Pacandín(84)
Safranero(85)
Quico de la Torrona(91)
Tendre, el(91)
Besona, la(91)
Francia(101)
Coixo de Mataix(101)
Tintorera(103)
Madrileño(105)
Gallo(106)
Negre, el(107)
Muchacho, el(107)
Lechero, el 110)
Bombiste(110)
Caliri(107)
Barbeta(113)
Pilaro(113)
Pirraña, la(114)
Sarrionet(117)
Boira(121)
Sogia (home)(122)
Quincekilos(123)
Moreno, el(122)
Casco(125)
Moraletes(125)
Cules, les(129), eren molt desvergonyi-
des

Marioleta(130)
Perolero, tio(130)
Pocateda(33) era un capità
Boira el Gallinero(140)
Empalme, el(140) “guerdia municipal
molt alt”
Sant Jusep(145)
Gordo, el(145)
Pepe el Tortet(146)
Ruglons(150)
Gata, el(156)
Caloya, la(163)
Embaixador(174), per haver fer en fes-
tes d'això
Sabatot(179)
Perseguer(180)
Virtuosa(180)
Ganga(183)
Pipa, el(183)
Gironeses, les(184, de cognom Conca
Filaner, el(190)
Aloyet el de malany(191)
Sort de Borra(194)
Bojeta(196)
Mut, el(196)
Pepe Figuetes(196)
Soleret, el(197)
Serrador, el(202)
Pardines(203)
Canyarets, el de(203)
Almirante(207)
Torroneta, la(207)
Castellano o el Ferrador, el(207)
Càndida, tia(207)
Celedonio, tio(208)
Gramage(217)
Negre del teular de Panxa Buida(219)
Peixet(241).

L'ORIGEN D'ALGUNS RENOMS DE LES BORGES BLANQUES

Roser RIPOLLÉS i DE LA FRAGUA

Conèixer l'origen dels renoms és una curiositat que senten algunes persones a posteriori, és a dir, quan no hi ha remei, quan els possibles informadors, pares, avis, etc., ja no poden explicar-los res. Llavors acudeixen als investigadors i aquests, sortosament, algunes vegades podem fer d'informadors en lloc de ser informats. Amb tot, sempre hi ha algú que ha estat curiós a temps i que no té cap inconvenient a contar el que sap. És gràcies a això que avui podem presentar aquesta comunicació amb l'origen d'alguns renoms de les Borges Blanques, alguns dels quals han estat narrats pels seus portadors i d'altres els hem poguts deduir de la documentació que hem consultat.

D'un corpus de 1034 renoms en coneixem l'origen de 391, que representa un 37'8 per cent, però per necessitats d'espai hem posat únicament aquells l'origen dels quals hem cregut més interessant. Hem d'advertir que hem escrit els renoms tal com els pronuncien al poble i els hem agrupats seguint la classificació semàntica presentada al XIX Col.loqui de la Societat d'Onomàstica, Fraga 1994 .

1.- Situació familiar:

Corpa, ca la / lo Corpeta. La muller de Joan Boldú, lo Corb, tenia una botiga, d'aquí que el renom es feminitzés. Les tres filles, tothom les va conèixer com les Corpes. Lo Corpeta ja és un nét.

Florinda, la. Amb aquest nom es conegué una senyora de nom Teresa, muller d'un tal Florindo; va enviudar, però va ser la Florinda fins que va morir. Molts ni sabien com es deia.

Mal Casat, lo. Nasqué en separar-se el matrimoni tot just casats. Quan tornà del viatge de nuvis ja tornà sol.

Marino, cal. Una repadrina es deia Marina.

Nen/ Nen del Versalles, lo. El seu pare era un dels amos del Bar Versalles.

Tati, lo. Li ho van començar a dir els seus germans petits.

2.- Situació social:

Dispeser, cal. La padrina dels actuals portadors va morir de part, i el fill que va tenir el va criar una altra dona ; o sigui que el noi va anar sempre a dispesa, ja que el pare viatjava.

Migés, cal. Hom coneix així dues famílies de l'Espuga de Francolí que van venir a les Borges i eren mitgers de tres cases fortes .

Querido, cal. Es va donar a un senyor casat que vivia amb una altra senyora.

Tinent, cal. Un avantpassat de la casa aconseguí la graduació de tinent de l'exèrcit carlista durant la guerra.

3.- Ofici :

Angelet del Sulfuro, l'. Era l'encarregat d'una fàbrica on s'extreia l'oli que quedava al pinyol de les olives. Això es feia amb sulfur; d'aquí que tothom conegués la indústria com Sulfuro.

Barber Castellà, cal. Fou creat per una filla seva en haver de dir de quina casa era. Aquesta filla, quan era petita i anava amb les seves amiguetes, sentia angoixa si alguna persona gran els preguntava de quina casa eren, car, com que eren forasters, no tenia cap renom que la identificués. Llavors deia: Sóc de cal Barber Castellà .

Bot, cal. Els avantpassats feien bots.

Boter, cal. Eren boters d'ofici.

Cacauero, cal. Va vendre cacaus els diumenges tot voltant pel poble amb un cabàs penjat a l'espatlla.

Cadiraire, cal. Venien i adobaven cadires.

Canaler, lo. Era guarda del Canal d'Urgell.

Comunista, cal. En temps de guerra o de la República, el partit dels comunistes de la població va posar en funcionament un forn de pa. Van llogar un forner i a la família d'aquest els va quedar de renom cal Comunista.

Ex, ca l'. Vers el 1913 hi havia un cafè de cambres, el propietari del qual era un ex-guardia civil.

Farinero, lo. Nom donat a l'encarregat de la fàbrica de farina després de la Guerra civil.

Ferré, cal. Eren ferrers com ho acredita el títol de "Maestro herrador" atorgat el 1736 a un avantpassat de la casa.

Ferré de Tall, cal. Eren ferrers de tall.

Floriste, cal. Tenia una parada de flors a Barcelona i es va casar a les Borges.

Gorristes, ca les. Eren dues germanes que tenien una botiga on venien les gorres que fabricava el seu pare.

Isidro Campaner, l'. Sagristà que tocava les campanes.

Manel Carter , lo/. Messié, lo. Era carter i professor de francès.

Moliner, cal (1). Renom del S.XVIII . El cognom actual és Clivillé.

Moliner, cal (2). És modern. El pare de l'actual portador feia de moliner a la fariñera abans de la Guerra civil.

Paco, cal. Un avantpassat de la casa era sastre i per la manera de treballar li deien que era un Pataco; d'aquí, per síncope, va passar a Paco.

Pellaire, cal. Compraven pells de conill.

Pescatera, ca la. Venien peix.

Plata-i-oro, cal. Tenia una botiga on venia objectes de plata i or i anava per la comarca a comprar i vendre.

Polero , lo. Es tracta d'un senyor valencià, que passava pel poble amb una bicicleta i un carret on portava gelats i "polos" i per atreure l'atenció dels veïns, cridava: el polero!

Recader, cal. Feia d'ordinari, però tothom en deia "recader".

Ros Tapiador, cal. Era tapiador, feia parets de tàpia.

Saldos, cal. El pare dels actuals portadors tenia una botiga on venia coses de saldo.

Sargaire, cal. Feien cistells, coves, cels rasos, etc.

Sedassaire, cal. Feien sedassos.

Seller, cal. Feien tota classe de guarniments per als animals.

Serraller, cal. Era serraller.

Tarroner, cal. El tenim documentat com a ofici al S.XVII . No sabem, però, si correspon a la mateixa família.

Teuler, cal. Tenien una teuleria que després va ser una bòbila.

Txurrero, cal. Un senyor va posar una xurreria i a pesar que al cap d'uns anys va plegar li va quedar el renom a ell i als seus fills.

4.- Dedicacions no professionals:

Ascarré, ca l'. Un avantpassat va tirar una pedra a un company seu i ho va fer amb la mà esquerra.

Cadenes del Llop, lo. Es deia que havia pres cadenes d'algun molí, però no es va poder provar mai, per això la família ho consideren una injúria.

Cagaelàstics, cal. A l'època en què les cases no tenien ni wàter ni comuna i anaven a fer les necessitats al corral, hi havia un senyor que en abaixar-se els pantalons s'embrutava els elàstics.

Ceba, cal. El padrí de la casa quan algú li preguntava: Què fas?, sempre contestava: Planto cebes, i d'aquí li va quedar "lo Ceba".

Culo, cal. Un repadrí de la casa era tinent carlista i va fer la guerra amb el General Savalls, quan aquest anava a casa seva i algun petit, de la casa o del carrer, feia una tremaliadura, deia: dale en el culo! dale en el culo!

Fart de Faves, cal. Hi ha diferents versions: 1. Es va fer un fart de faves i li van fer mal. 2. Es va fer un fart de faves i deia: i quin fart de faves m'hai fet! i quin fart de faves m'hai fet! 3. Un dia, van fer un bateig molt lluït, amb tota classe de vianda i quan va sortir va dir quin fart de faves m'hai fet!

Fenya, cal. Hi ha tres versions. 1 En la representació dels Pastorets, un dels personatges era el que feia la feina. 2 El padrí de Joan Serrano i Valero va anar a la guerra dels carlistes i sempre portava la bóta amb dos o tres litres de vi, un dia que va beure una mica més del compte va començar a dir: i quina feina que tinc! 3 El pare de Ramon Serrano i Garsavall vivia a Fondarella i un dia que va anar de tabola amb els companys va beure de massa i quan l'acompanyaven a casa deia: i quina feina que us dono!

Lliró, cal. Un repadrí de la casa quan passava pel carrer i sentia que darrere la porta d'una casa passaven farina pel sedàs per a pastar, tenia per costum trucar a la porta i dir: noia!, faràs una coca amb lliró!

Lluent, lo. Un senyor que es va casar a les Borges tenia per costum dir "lluient".

Miquetes, cal. Un senyor quan de petit jugaven a bitlles sempre deia: ai, per una miqueta! o, una miqueta més i...!

Míteles, lo. Un dilluns de Pasqua en què una colla d'amics i amigues anaven a menjar la mona, en faltaven dues que feia estona que esperaven, i, en veure-les arribar, un de la colla va dir: Mi-te-les!

Nepra, cal. Un avantpassat quan era petit en lloc de dir nespra deia nepra.

Not, cal. Un avantpassat, quan era petit i jugaven a soldats, feia el paper d'un capità que hi havia a les Borges i que tenia fama de dolent, per això li deien capitanot, i d'aquí va venir Not.

Nunares, lo. Era un senyor que cantava una cançó, la lletra de la qual deia: "tengo dos lunares" i ell deia "nunares".

Patacó, cal. Un repadrí era molt bon jugador de patacons.

Pau Cabré, cal. Un avantpassat de la casa, de nom Pau, no era gaire treballador i es va començar a dir que tenia la cabra, que tenia la cabra i li va quedar lo Pau Cabré.

Perdut, cal. Un fill de la casa es va perdre i el van buscar durant uns quants dies, a la fi el van trobar dins una cova a la Serreta.

Pessetona, cal. Va néixer perquè l'amo de la casa tenia per costum dir: cal mirar la pessetona, o bé: no tinc cap pessetona.

Pet-i-Caca, lo. De petit en lloc de dir: pipí i caca, deia :pet i caca.

Pim-Pam, ca la. Antigament tenien taverna i quan algú, potser una mica begut, deia alguna cosa inconvenient a la mestressa aquesta contestava tot picant de mans: Pim-pam, al cul me les fots!

Sabarí, la. Quan de petita la feien ballar, sempre deia: sabará sabará!

Safraner, cal. Va fer una safranada, és a dir, es va escapar de casa uns dies.

Sant, cal. Conten que un avantpassat feia de Sant en una representació que es feia per Setmana Santa.

Sinyoretetes, cal. Eren dues germanes que feien de pentinadores; quan s'aturaven en algun rotlle de dones sempre deien: hem de marxar perquè hem d'anar a pentinar les sinyoretetes del Marquès d'Olivart.

Toca Teca, lo. Era el nom d'un personatge d'una obra de teatre que es va representar a les Borges. A un espectador li va fer tanta gràcia que no parava de repetir-lo i li va quedar a ell de malnom.

Tonelada, lo. Tenia per costum dir: d'això o d'allò almenys n'hi ha una tonelada.

Trenca, cal. És la reducció de Trencacloques, pseudònim amb què signava, a la revista "Avenç" dels Republicans, un senyor que feia la crítica de la gent asseguda al filferro del Terrall .

Txarleston, la. Va ser de les primeres del poble que va aprendre a ballar aquest ball.

Txipau, cal. Hi ha dues versions.1.Un avantpassat de la casa, de petit, quan demanava una cosa deia "txi pau" per "si us plau". 2. Era xafallós i en lloc de dir "si us plau" deia "txi pau".

Txitxo, lo. De petit cantava una cançó del Gila que llavors estava més o menys de moda, i enmig deia "txitxo" sense que ningú sàpiga per què.

Txutxo, cal. Un padrí de la casa quan s'enfadava en lloc de dir un renec deia "me cago'n txutxo" i va quedar com a renom de la casa.

Vago, cal. Un avantpassat, en la representació dels pastorets, feia de "vago".

Valent, cal / lo. Quan anava a escola era el que saltava més alt al "cavall fort", per això el feien saltar l'últim i li deien valent.

Vint-i-dos, cal. Hi ha dues versions. 1. Una colla d'amics tots jovenets, van anar a plegar caragols; l'un en va trobar 3, l'altre 4, i n'hi va haver un que en va trobar 22.- 2. L'avi o el besavi dels actuals portadors quan anava a plegar caragols només en trobava 22.

5.- Característiques físiques:

Agambis / Gambis, cal. Hom diu que una repadrina era molt alta i deien que semblava una gamba o que tenia bona gamba o que semblava un gambirot. Actualment defensen que és Agambis i no Gambis.

Calbo, cal. Un fill de la casa va perdre els cabells de molt jove. La seva mare deia: "ai, quin calbo tenim!"

Cap de Ruc. Era el nom que donaven a un senyor perquè tenia un cap molt gros.

Feixuc, cal. Conten que l'avi dels actuals portadors del renom era tan feixuc que no va saber mai pujar a la somera.

Gordo, cal. El padrí dels actuals portadors del renom va anar a fer la guerra dels carlistes cap a Castelló i es va engreixar tant que, en tornar, li digueren lo Gordo.

Gotllo, cal. Una padrina de la casa caminava com una guatlla.

Guertxet d'Aubesa, lo. El pare o l'avi era guerxo i provenia de la localitat d'Albesa.

Manqueta, la. De petita, va caure al foc i es va cremar la meitat de la cara i una mà.

Negra, ca la. Un avantpassat va anar a Cuba i en va tornar casat amb una negra.

Negrita, l a. Té la pell molt bruna i el cabell molt arrissat. L'àlies se'l va posar ella mateixa en signar així les cartes que dirigia a un espai radiofònic.

Not del Coixo, cal. Era de cal Not i treballant de paleta va caure d'una bastida i li van haver d'amputar una cama, a partir de llavors li van dir lo Not del Coixo.

Ojos Lindos, l'. L'esposa d'un funcionari castellà aplicà aquest motiu a un senyor de les Borges que té els ulls molt grossos.

Penya, cal. Un avantpassat era alt i gros com una penya.

Pequenya, la. Dona castellana d'estatura molt petita.

Platots, cal. Era un senyor alt i molt robust que s'assemblava a un militar que hi havia a les Borges i a qui els soldats deien Platots.

Pollet, lo. De petit era molt menut i semblava que no creixia, li van començar a dir que semblava un pollet i Pollet es va quedar.

Poques dents, lo. Li van trencar les dents d'un cop de maceta.

Portell, cal. Un avantpassat, quan es feia la casa, va caure i va topar amb una pedra de tal manera que es va trencar les dues dents del davant i li hi va quedar un portell.

Sabateret, cal. Vers el 1880 es va instal·lar a les Borges un sabater de Cervià i com que era molt petit li deien lo sabateret.

Sopetes, la. Es tracta d'una senyora que en parlar té dificultat per a pronunciar la "s".

Txulo'l Bot, lo. Quan sortia el fill de casa la mare deia a les veïnes; Mireu que xulo que està el meu fill.

Venus de Bronze, la. Fou donat a una senyora perquè a l'època que es projectava la pel·lícula del mateix títol, tenia una figura semblant a la de la protagonista del film.

6.- El vestit i altres coses:

Bep Pipa, lo. Era un pastor, de nom Josep, que sempre duia la pipa a la boca i una boina. També era conegut com, lo Pipa, i lo Boineta.

Calcilla, cal. El repadrí de la casa va ser l'últim del poble a treure's la calcilla.

Finolis, lo. Motiu que posaren els amics a un senyor que sempre anava molt ben vestit, amb mocador a la butxaca, com si fos Festa Major.

Mija Armilla, cal. Hi ha dues explicacions 1. Era un senyor que feia una funció on sortia amb mitja armilla. 2. Portava l'armilla posada per un sol braç.

Monja, ca la. Hi havia a la casa una dona velleta que sempre anava amb el mocador al cap i semblava una monja.

Parrac, cal. Un avantpassat anava sempre molt esparracat.

Solispass/ San del Solispass, cal. El rector va fer comprar un solispass (salpasser) a un avantpassat que feia d'escolà.

Talonets, lo. Es va posar unes tapes de més als talons de les sabates per tal de semblar més alt.

Txalat, cal. Era un noi que s'arreglava sempre molt, més del corrent a l'època, i van començar a dir: aquest xicot està xalat.

7.- Designació mitjançant figures:

Burtxa, cal. El padrí dels actuals portadors era un burxeta que sempre molestava.

Fluix, lo. Malnom donat pels companys de treball a un senyor que no tenia prou força per alçar un bidó d'oli.

Jan, cal. Era tan bo que una vegada treballant va trobar una tenalla plena de monedes d'or i ho va dir tot seguit a l'amo. Aquest, admirat, no parava de dir: quin bon jan hem agafat!

Jesús de la Passió, lo. Feia de Jesús a la Passió que es va representar durant uns anys a les Borges.

Jimilràpido, lo. Era molt lent a fer les coses.

Muda, la. Era una senyora molt parladora.

Murillo, lo. És diu a un senyor aficionat a pintar quadres.

Perdiu, la. És originari de Tarrès. Diuen que quan encara vestien amb calça curta, hi havia un home de la família que tenia les cames tan primes que van començar a dir-li que semblava una perdiu.

Sastrecillo Valient, lo. És sastre i molt afeccionat a contar anècdotes en les quals sempre guanya.

Txiringa, lo. Era el practicant del poble.

Vanatxec, lo. Uns alumnes deien així al seu professor per la semblança amb el protagonista d'una sèrie de T.V. que duia aquest nom.

Vinagreta, lo. Era un senyor que no estava mai content.

8.- Renoms procedents de noms de pila o de cognoms:

Aixalà, ca l'. Cognom. Ha passat a ser nom de casa en obrir la botiga nova i posar un rètol lluminós amb el cognom. Abans era cal Tupins i cal Vint-i-dos.

Ancarna, P. Es diu “Encarnación” i és coneguda de tothom perquè té 13 fills i el marit malalt.

Angelillo, P. Era un senyor que es deia Ángel Lillo.

Aníssia, ca P. Una repadrina es deia Anísia.

Badia, cal. Cognom. Té el seu origen al segle XVIII en establir-se a les Borges un pagès de Miralcamp.

Benjamin del Vanguard, lo. Un senyor de nom Benjamí era representant de la casa Vanguard.

Bruna, ca la. Renom del S.XVIII procedent del nom de pila Bruno. Els actuals portadors es diuen Llaguna igual com el que va donar origen al renom:

Buligari?l Txatxa, lo. Es deia Olegari i era de cal Txatxa.

Caraldo?l Ceba, lo. Es deia “Gerardo” i era de cal Ceba.

Carlos Internacional, lo. Conegut així per la seva simpatia per les senyores.

Coloma, ca la. Nom de pila del S.XVIII

Cornet, cal. Cognom de les Borges del segle XV.

Cuquín, cal. L’avi de l’actual portador era de la Vall de l’Ou, i li deien Cuquín, perquè allí diuen així a tots els Joaquims.

Don, cal. Es deia Odon

Fidel, cal. És una dolceria l’amo de la qual es deia Fidel.

Finet, lo. Es diu Serafí, però li agrada que li diguin Finet.

Iris, P. El pare no era creient i li va posar Iris. Més tard el nom oficial va ser Josep.

Jacinto, cal. Era una botiga de robes. L’amo era de cal Txolladó i es deia Jacinto. Els més grans en deien cal Txolladó i els més joves o forasters cal Jacinto. Ara la botiga és del fill i se’n diu “Novetats Valero”; els grans segueixen dient-li cal Jacinto, tot i que el propietari es diu Josep, i els joves i forasters cal Valero.

Jepo, cal. Va néixer en casar-se el fill segon de ca l’Alzinet, que es deia Josep.

Jose?l Nano, lo. Era un foraster castellà que es va casar a cal Nano.

Juanet del Toni, cal. El padrí de l’actual portador es deia Joan i era de cal Toni.

Jusep/Bep de la Capella, lo. Es diu Josep i abans vivia a La Capella. El seu pare va ser conegut com “lo Peret de la Capella”

Lacaseta. Quan hi havia l’Orfeó Borgenc, hi anaven a cantar tres germans: Maria, Joan i Antoni Falcó i Lacasa; el director de l’Orfeó, per tal de distingir els dos nois, al més petit, l’Antoni, li deia Lacaseta.

Lolita?l Fesol, la. És una filla de cal Fesol; era de la Sección Femenina i com que ho feien tot en castellà, un oncle del seu marit li deia “Señorita Habichuela”.

Loreto, cal. S’originà en establir-se a les Borges la mare dels actuals portadors del renom, que es deia Loreto i era de Vimbodí.

Maigí, cal. Hi havia un forn de pa dels pagesos i el forner es deia Magí.

Maria de les Trenes, la. La portadora d’aquest motiu duia unes trenes llargues fins a la cintura.

Maria Juneda, la. Un avantpassat es va casar amb una noia de Juneda que es deia Maria.

Maria la Caseta, la. Era de Puiggròs i vivia a les Borges en una casa que era la meitat d’un pati, per això li deien la Maria la Caseta.

Martí de la UTECO, lo Sr. Un senyor de nom Martí va ser molts anys l’encarregat de la UTECO (Unió Territorial de Cooperatives).

Meletina, ca la. La filla de la casa es diu Melitina.

Mercè del Racó, la. Viu a la casa del racó del seu carrer.

Morató, cal. Cognom existent al segle XVII .

Moro, cal. Abans de la guerra hi va haver una casa d'exportadors d'oli que era propietat d'un italià que es deia Moro. Un cop desapareguda la indústria, van anar a viure a la casa una família, als quals va quedar de renom el nom de l'antic amo.

Nito, lo. Diminutiu aplicat per la família a un Joan , per tal de distingir-lo d'un altre Joan.

Paco la Sarviana, lo. La mare o l'àvia era de Cervià.

Palònia, ca la. Renom del S.XVIII .?????

Paquita del Semant, la. El padrí o el repadrí era de Senant.

Pau de l'Havana, cal. Un senyor que es deia Pau va anar a Amèrica i en tornar li van dir el Pau de l'Havana tot i que ens han assegurat que a l'Havana no hi va anar.

Pau dels Bots, cal. Un avantpassat venia de buscar vi amb uns bots i se li van rebotar mentre descansava.

Peret de l'Oli, lo. Aquest senyor, a principis de segle, feia mostres d'oli, car hi era molt entès, i anava a vendre'l.

Peret del Pastisser, lo. És el mateix senyor d'abans. A casa seva havien estat forners, però ni ell ni el seu pare no ho han estat mai.

Peret del Teixidor, lo. Feia de teixidor de sogues.

Pifa, lo. Es diu Pifarré, però els seus amics li diuen Pifa.

Pisa, ca la. Els avis de l'actual portadora del cognom i renom van venir de Saidí a les Borges i com que ja hi havia una família que coneixien amb el nom del poble a ells se'ls va conèixer pel cognom.

Rosa Esfullada, ca la. Li ho deien perquè es va casar en estat.

Tòfol, cal. L'avi de la casa es deia Cristòfol i li deien Tòfol.

Ton del Roquet, lo. Era fill de cal Roquet i es deia Antoni.

Tonyet, cal. Era de Seròs i es deia Antoni; allí als Antonis els diuen Tonyets.

Vicent de la Casilla, lo. El pare era guarda del Canal d'Urgell i vivien en una casella del Canal.

9.- Renoms procedents de topònims:

Camperol/a cal/ca la. Un repadrí de la casa un any va anar a veremar a la comarca del Camp i en tornar li van dir Camperol.

Castillejos, cal. El pare del darrer portador del renom anà a Castillejos a fer el servei militar.

Comesa, cal. Un jove de Conesa va venir a les Borges, com a soldat, durant la guerra del francès i després s'hi va casar.

Italià, ca l'. Un soldat italià que va venir durant la guerra civil es casà amb una noia del poble; a ella també li diuen la Italiana.

Madam, la. Fou donat a una senyora quan tornà del seu exili de França. Aquesta senyora abans de la guerra havia estat cantant al Cafè de l'Ex, per aquest motiu també li deien "Assunción tararé"

Mastany, cal. Nasqué per a referir-se a una família que procedia d'un mas prop de l'estany d'Ivars. Del Mas de l'estany >Mastany.

Megicà, cal. És renom actual, qui el porta ha estat el primer. El motiu és haver viscut uns anys a Mèxic.

Puntils, cal. Un avantpassat va anar a Pontils durant la guerra dels Carlistes.

Romà, cal. Hi ha dues versions. 1. Es va iniciar en venir un obrer de Roma a fer l'església, el qual es va quedar a viure a les Borges. 2. Un avantpassat de la casa va anar a Roma amb somera per tal de demanar el divorci al Papa.

Saidí, cal. L'avi era de Saidí i es va casar a les Borges.

Saraus, cal. Un senyor de Zarauz que durant la guerra havia estat a les Borges i s'hi havia casat, després d'uns anys de viure al seu poble va tornar i va posar una casa de mobles amb el nom del seu poble.

Seròs, cal. Uns senyors del poble de Seròs es van instal·lar a les Borges; en morir ells, a llurs viudes els seguien dient, la Serossa, a pesar que una era de les Borges i l'altra d'Arbeca.

Valenciana, ca la. La padrina era de Morella.

10.- Renoms relacionats amb les plantes:

Parrissa, cal. Possiblement degué néixer del cep que degué plantar algú provinent de Vinaròs, car els actuals portadors en preguntar-los l'origen diuen: "No sé què d'una parra".

Romero, cal. Un avantpassat quan tornava d'un tros que la família té a la Serra, sempre portava un feix de romer.

11.- Renoms relacionats amb animals:

Cansalada, cal. És originari de Torregrossa. Era una família molt humil que sovint donava a menjar cansalada als seus fills.

Llop, cal. Hi ha tres versions. 1. Ho deien a un senyor a qui agradava sortir a les nits i retirar-se tard. 2. Hi havia un noi a qui agradava molt dormir a la cabana, la seva mare li deia: tant dormir a la cabana et tornaràs un llop. 3. Una vegada van anar a desfer un cau de llops i es van quedar un cadellet a casa, quan va ser gran va matar la mula i la somera.

Zit, cal. A l'època de la guerra carlista hi havia un senyor a qui perseguïen però no podien agafar mai i deien: sembla un zit, s'escapa com un zit.

12.- Inclassificats:

Marea, cal. Diuen que un avantpassat es marejava molt.

COGNOMS ACTUALS DE BLANES

Joan FORT i OLIVELLA

La vila de Blanes ha experimentat durant aquest segle una forta i constant immigració. *L'estudi sobre la procedència i ofici dels habitants de Blanes l'any 1930*, treball de 1r de Mestre d'Educació Primària de Cristina Blázquez Roca, Ana Cañas Braco i Montserrat Suana Gómez, basat en el padró municipal d'habitants d'aquell any, ja posa de manifest que les províncies amb més immigració cap aquesta vila de la Costa Brava eren llavors les de Saragossa, Terol, Múrcia i Almeria.

Segons les dades recollides pel Departament d'Informàtica a novembre de 1998, sobre una població total de 29.816 persones, només 10.246 han nascut a Blanes i 13.292 al conjunt de la província de Girona i 5.046 a la de Barcelona, mentre que 1.226 procedeixen de Màlaga, 829 de Còrdova, 828 de Badajoz, 800 de Granada, 751 de Jaén, 700 de Sevilla, 446 d'Almeria, 412 de Toledo, 355 de Cadis, 261 de Càceres, etc.

Mirant la guia telefònica de la mateixa data he extret el següent llistat dels cognoms més freqüents, del qual cal comentar, a part del domini aclaparador d'alguns cognoms castellans derivats de noms de persona, la perfecta integració de molts d'aquests llinatges, com els García, els Pérez, els Ruiz, els Ramos, que és precisament el cognom de l'alcalde d'aquesta darrera legislatura, els Gutiérrez, els Rubio, els Crespo i els Collado, per posar els més significatius.

COGNOMS CASTELLANS

García	264	Muñoz	88	Domínguez	45
Martínez	213	Gómez	80	Romero	43
Rodríguez	166	Ruiz	73	Sola	42
López	151	Jiménez	63	Díaz	40
González	144	Moreno	61	Ramírez	40
Sánchez	142	Álvarez	47	Navarro	35
Fernández	137	Hernández	47	Gutiérrez	34
Pérez	132	Ramos	47	Rubio	32

COGNOMS CASTELLANS

Guerrero	30	Suárez	15	Carmona	10
Castro	27	Vega	15	Catalán	10
Molina	27	Asensio	14	Escribano	10
Delgado	25	Blanco	14	Espinosa	10
Gallego	24	Blázquez	14	Hidalgo	10
Morales	23	Herrera	14	Juan	10
Rincón	23	Paz	14	Lázaro	10
Núñez	22	Bravo	13	Medina	10
Serrano	22	Clamorro	13	Mena	10
Flores	21	Fuente	13	Méndez	10
Florido	21	Ibáñez	13	Naranjo	10
Ortega	21	León	13	Pozo	10
Peña	21	Prieto	13	Soriano	10
Manzano	20	Alba	12	Baena	9
Vázquez	20	Berrocal	12	Belmonte	9
Calderón	19	Camero	12	Carrillo	9
Gálvez	19	Carrasco	12	Casado	9
Giménez	19	Castillo	12	Cobos	9
Aguilera	18	Chaves	12	Gala	9
Bueno	18	Esteban	12	Jurado	9
Calvo	18	Gallardo	12	Nieto	9
Crespo	18	Geremías	12	Padilla	9
Marín	18	Membrives	12	Abad	8
Alonso	17	Silva	12	Alia	8
Cano	17	Velasco	12	Anaya	8
Izquierdo	17	Benítez	11	Antequera	8
Luque	17	Collado	11	Ariza	8
Miranda	17	Lozano	11	Arjona	8
Reyes	17	Miguel	11	Artiola	8
Cruz	16	Moya	11	Cabezas	8
Luna	16	Rojas	11	Cantalejo	8
Márquez	16	Arroyo	10	Fuentes	8
Ortiz	16	Blasco	10	Garrido	8
Aguilar	15	Caballero	10	Merino	8
Campos	15	Cantero	10		
Marco	15	Díez	10		

COGNOMS CATALANS

		Coll	36	Robert	30
		Roca	35	Vila	28
Puig	50	Ros	34	Serra	27
Torres*	49	Torrent	33	Ribas	26
Baltrons	40	Ferrer	31	Mora*	26

COGNOMS CATALANS

Puig	50	Camps	16	Perpiñá	11
Torres*	49	Estrada*	16	Ponsdomènech	11
Baltrons	40	Gibert	16	Prats	11
Martí	25	Marquès*	16	Tarrés	11
Comas	24	Mas	16	Torroella	11
Vidal	23	Roig	16	Ametller	10
Casas	21	Alum	15	Blanch	10
Gallart	20	Carreras*	15	Busquets	10
Pla	20	Esgleas	15	Portas	10
Soler	20	Solé	15	Pujadas	10
Gironès	19	Brunet	14	Beltran	9
Llorens	19	Burcet	14	Carbó	9
Rabassa	19	Roger	14	Carles	9
Valls	19	Bosch	13	Casals	9
Gil*	18	Colomer	13	Gelabert	9
Sagrera	18	Costa	13	Planells	9
Vives	18	Duran	13	Prat	9
Caparrós*	17	Dalmau	12	Alsina	9
Buixeda	17	Matas*	12	Andreu	8
Domènech	17	Roura	12	Bernat	8
Pascual	17	Vieta	12	Cabrera	8
Pou	17	Casadevall	11	Pujol	8

SANT GAUDÍ

A propòsit d'un hipotètic futur Sant Gaudí, J. Castellar-Gassol ens diu en una carta al *Magazine* (7/5/00) que Gaudí és l'adaptació al català del cognom francès Gaudin. Segons ell, el poc conegut arbre genealògic de l'arquitecte mostra que descendeix d'un emigrat de l'Alvèrnia, i afirma que no seria el primer sant d'aquest nom. Saint-Gaudens, població del migdia de França, deu el topònim a un sant baró de l'antiguitat romana, que va derivar a Gaudin en francès i a Gaudencio en castellà. Val a dir, d'altra banda, que Moll (*Els llinatges catalans*) deriva Gaudí de Gaudin, que al seu torn té l'origen en Gaut, nom del pare mític de la raça goda.

V.B.

PER UNA RECERCA ETIMOLÒGICA DE MONTPLER (MENORCA)

Cosme AGUILÓ

El nom de *Montpler*, que pertany a un lloc menorquí situat dins el terme de Maó, tocant a la ratlla de la divisió municipal d'Alaior, no ha despertat mai l'interès dels etimòlegs. És absent del *Diccionari Català-Valencià-Balear* i de l'*Onomasticon Cataloniae*, i no l'he sabut localitzar en la resta de l'obra coromínia. Sent d'una opacitat prou densa en la seva pronúncia, [mum'ple], ha estat abandonat a la dissort de grafies múltiples i desorientadores: *Monplé* (1815)¹, *Momple*², *Montplé*³. Mancat de suport documental antic, la primera notícia que en tenim és de finals del segle XVI, quan se'ns diu que *Monpler* confronta amb Binifaell, Biniarriu (avui possiblement la Cova), Bellver i Algendar de Llorenç Gomila (avui Algendar d'en Gomila).

Quan només coneixia aquest topònim a través de les diverses grafies que en circulen, imaginava que la pronúncia era amb [e] final. Aleshores era possible fer-lo derivar del mateix ètim que, plantejat com a hipòtesi, ha donat el nom de la ciutat llenguadociana de *Montpeller* i d'un despoblat homònim prop de Bellpuig d'Urgell, que vénen, seguint Coromines,⁴ d'un MONTE PESSULARIU 'turó de forrellat', 'turó que tanca o impedeix una ruta', derivat de PESSULUS 'forrellat'. No veia dificultats per a partir d'un *Montpesler* que, després de passar per *Montperler* (llegiu *Muntpel·lé*), hauria donat *Montpler* (sempre que la pronúncia hagués estat, òbviament, [mum'ple], tal com suposava). Precisament *Montperler* es troba documentat a l'Urgell el 1359⁵. Evidentment, es tractaria d'un trasllat a partir del lloc de procedència d'algun repoblador, català o occità, ja que les cases d'aquest indret són en territori pla i, en conseqüència, no seríem davant cap nom descriptiu sinó antroponímic.

La pronúncia [mum'ple],⁶ però, fa descartar totalment les disquisicions anteriors i ens duu inevitablement al cognom *Montplaer*, pronunciat segurament primer com a

1. J. RAMIS Y RAMIS, *Alquerias de Menorca en 1815*. Ed. facsímil Nura (Menorca, 1989), pàg. 10.

2. J. MASCARÓ PASARIUS, *Mapa General de Menorca*, escala 1: 31.250, làmina 11, quadrícula 11c (1946-1951).

3. *Mapa Topogràfic Nacional de España*, escala 1: 25.000, làmina 647-III (Madrid, 1988).

4. J. COROMINES, *Onomasticon Cataloniae*, s.v., vol. V (Barcelona, 1996), pàgs. 371-373.

5. J. COROMINES, íd. íd., pàg. 372a44.

6. Vull agrair a Ponç Pons les consultes que ha fet, a requeriment del qui subscriu, a gent d'Alaior, per tal d'assegurar quina és la pronúncia que fan servir els usuaris del topònim a l'àrea immediata d'ubicació.

[mumplə'ə], després, amb solució del hiat, com a [mum'plə] i, finalment, amb l'obertura de la vocal neutra tònica que s'esdevé a Maó i Alaior, com a [mum'plɛ]. Aquest cognom, que veig únicament documentat a l'obra de Coromines,⁷ equipararia el topònim al d'altres llocs menorquins basats en llinatges de repobladors, tals com *Ferragut*, que fa nom per un posseïdor anterior a 1358,⁸ o *Montpalau*, que possiblement pren la denominació d'un Ferrer de Montpalau documentat el 1344.⁹

Altres estructures toponímiques semblants són rastrejables en noms com *Carbonell*, *Colomar*, i més encara a l'illa de Menorca. És però a Mallorca on el sistema denominatiu féu fortuna i deixà nombroses mostres en la toponímia, sobre les quals qualque dia m'agradaria poder escriure alguna cosa. Ja en vaig avançar cinc cèntims en un estudi sobre el nom de *Mondragó*.¹⁰

7. J. COROMINES, íd. s.v. *Torrefeta*, vol. IV (Barcelona, 1995), pàg. 279b57.

8. R. ROSSELLÓ VAQUER, *Aportació a la història medieval de Menorca, segle XIV*, Consell Insular de Menorca (Ciutadella, 1985), pàg. 155.

9. R. ROSSELLÓ VAQUER, íd. pàg. 108.

10. C. AGUILÓ, *El nom de Mondragó, abans de perdre l'esperança*, "El Mirall" núm. 29 (Palma, juny 1989), p'gs. 8-11.

RECERCA LEXICOGRÀFICA. NOMS DE CASES. LEXICOLOGIA CATALANA II

Albert TURULL i RUBINAT
Jordi BARBOSA i MOLINS

INTRODUCCIÓ

Si de debò un vol conèixer la història d'un poble, és important fixar-se en un element del seu ser com en són els motius, els malnoms, els noms de les cases, etc...

Avui dia, però, aquests tipus d'elements desapareixen arreu i abunden les nominacions, ja siguin pel nom sol, pel cognom, o per nom i cognom alhora. Arran d'això no hem d'ésser pessimistes. perquè encara ens en queden un nombre important que ajuden a reconèixer algunes famílies més arrelades al poble.

L'estudi que presenta l'article és basat en la població de l'Armentera. Municipi de l'Alt Empordà, situat a la plana al·luvial de la desembocadura del Fluvià, a la dreta d'aquest riu, separat de la mar per una estreta faixa de terra situada a l'esquerra del rec del Molí i del riu Vell, antic curs del Fluvià, i que pertany al municipi de Sant Pere Pescador. Car el terme municipal de 5,67 km² no té sortida a la mar. La vila de l'Armentera és situada a 7 m d'altitud.

Es comunica per les carreteres locals de Castelló d'Empúries a Viladamat i per la de l'Armentera a l'Arbre Sec. on enllaça amb la comarcal 624 de la Bisbal a Figueres. Una bona xarxa de camins travessa el terme.

La primera referència que tenim de l'Armentera és en un precepte de Carles el Ximble, de l'any 922, on es confirmen, entre d'altres, les propietats que la seu de Girona tenia al "loco quod dicitur Armenteria"; ja al mateix segle X serà domini dels monjos de Sant Pere de Rodes.

L'agricultura del municipi és molt abundant per la seva situació en terrenys fèrtils del curs del Fluvià, actualment és la principal activitat del municipi. Els conreus són els cereals, farratge, blat de moro, hortalisses i arbres fruiters. També és important la cria de bestiar, especialment granges de porcí.

El comerç pel fet de ser un poble petitet (actualment d'uns 754 h) té varietat. Des de fleques, carnisseries, farmàcia, llibreria, ferreteria, tapissaria, etc...

El turisme no és internacional; bàsicament són gent de Barcelona que tenen al poble la seva segona residència.

Les festes patronals de l'Armentera són a l'estiu per Santa Cristina, el 24 de juliol; i a l'hivern per Sant Martí, l'11 de novembre. La festa tradicional del poble és la dedicada al Carnestoltes, on es fa l'anomenada sopa que consisteix a coure molts perols d'arròs i un cop cuits es porten saltant i ballant cap al lloc on es menja. Antigament es feia per als pobres. En aquesta festa assisteix gent de tota la comarca. També hi ha d'altres festes i activitats culturals al llarg de l'any.

L'església parroquial de l'Armentera és una construcció del segle XIX, d'estil neoclàssic. ... d'una nau amb creuer, capelles laterals i absis poligonal de cinc cares. El campanar, de base quadrada i part superior octogonal, té arcades de punt rodó.

Un cop feta una petita ressenya del poble en el qual ens trobem passem a valorar el contingut de l'article que consisteix en la classificació dels noms de cases de la població de l'Armentera (Girona) semànticament. Per fer la classificació m'he basat bàsicament en els llibres de Moreu-Rey, d'Alcover-Moll; també de Moll el dels Llinatges Catalans; molt útil per la classificació dels cognoms (noms, llinatges), i els llibres de Coromines (l'etimològic i l'onomàstic). Pels noms he usat bàsicament els diccionaris d'Albaigès i de Jordi Bas i Vidal. En aquestes classificacions hi havia moltes possibles subdivisions; però m'he quedat amb els apartats més generals i allí ho he inclòs tot.

L'objectiu de l'article crec que s'ha aconseguit; una recollida de tots els noms de cases amb un format diferent, més accessible i entenedor.

classificació semàntica dels noms de casa de l'Armentera

1. PRENOMS

Prenoms Masculins: Catalans i Castellans

Catalans

ca l'Agustí
ca l'Amadeu
ca l'Angelet
ca l'Antimu
can Batista
can Bià
can Claudi
can Cisquet
can Constant
can Daniel
ca l'Elies
ca l'Estevenet
can Ferriol

can Fidel
can Genó
ca l'Ismael
can Jaume Albert
can Jepet Manuel
can Josep Carles
can Josep M^a
can Juli
can Matiets
can Miàs
can Moisès
can Pere Joan
can Pol
can Quim
can Ricard

can Roc
can Sebastià
can Tavi
can Tom
can Vador
can Vicenç
can Xavier

Castellans

ca l'Aureano
can Comercindo
can Diego
can Dios
can Duardo

can German
can Julian
can Manolo
can Martí Carlos
can Martín

can Nesto
can Pablo
can Pedrín
can Pepe
can Polón

can Ramiro
can Ruperto
can Semion
can Sindo
can Varisto

1.1.1 Hipocorístics Masculins. Hipocorístics Diminutius. Eскурçament o Variant del Prenom. Prenoms Masculins Compostos

ca l'Angelet
ca l'Antimu
ca l'Aureano
can Bià
can Cisquet
can Comercindo
can Constant
can Duardo
ca l'Estevenet

can Genó
can Jaume Albert
can Jepet Manuel
can Josep Carles
can Martí Carlos
can Matiets
can Miàs
can Nesto
can Pepe

can Pere Joan
can Polón
can Quim
can Ruperto
can Semion
can Sindo
can Tavi
can Tom
can Varisto

1.2 Prenoms Femenins: Catalans i Castellans

Catalans
ca l'Antònia
ca la Carne
ca la Carmeta
ca la Celu
ca la Cèlia
ca l'Engràcia
ca la Francisca
ca l'Hermínia
ca la Laura
ca la Magda

ca la Maria Lluïsa
ca la Matilde
ca la Modesta
ca la Natàlia
ca la Noemí
ca la Nuri
ca la Pura
ca la Quimeta
ca la Ramoneta
ca la Rossenda
ca la Sofia

ca la Tàsia

Castellans
ca la Belèn
ca la Dolores
ca la Maruja
ca la Miguelina
ca la Milagros
ca la Tresita
ca la Virtudes

1.2.1 Hipocorístics Femenins. Hipocorístics Diminutius. Eскурçament o Variant del Prenom. Prenoms Femenins Compostos

ca la Belèn
ca la Carmeta
ca la Celu
ca la Francisqueta
ca l'Hermínia
ca la Magda

ca la Maria Lluïsa
ca la Miguelina
ca la Nuri
ca la Pura
ca la Quimeta
ca la Ramoneta

ca la Rossenda
ca la Tàsia
ca la Tresita

2. GOGNOMS (NOMS, LLINATGES)

Llinatges que representen el nom patern o matern

ca l'Armangau	can Gifre	can Nicolau
ca l'Armengol	can Giol	ca l'Obiols
ca l'Arnau	can Giralte	ca l'Orellana
ca l'Aupí	can Gisperd	can Picó
ca l'Ayats	can Goday	can Roquet
can Burgues	can Godia	can Romans
can Constança	can Godó	can Rosic
can Cosme	can Gou	can Salau
can Cosp	ca l'Hugues	can Sampol
ca l'Estragó	ca l'Isern	can Santamaria
can Gari	can Joans	can Sunyer
can Geli	can Mateu	
can Gibrat	can Navalls	

2.2 Llinatges que representen el nom de lloc d'origen, de residència o de propietat

ca l'Alzina	ca l'Inglada	can Ribera
ca l'Argelers	can Llach	can Riera
ca l'Aulet	can Llinàs	can Ripoll
can Badia	can Madrid	can Riudor
can Badruna	can Masdèu	can Robledo
can Barceló	can Masmartí	can Roca
can Bardera	can Molins	can Roure
can Burgues	can Mont (Casademont)	can Sarret
can Camòs	can Montaña	can Seroles
can Carreras	can Morera	can Sitjà
can Casadevall	can Noguera	can Soler
can Casanovas	ca l'Obiols	can Soria
can Creus	ca l'Oliva	can Torrent
can Cirera	can Palou	can Valls
can Colomer	can Paller	can Vallès
can Coromines	can Plaja	can Ventallò
can Cornellà	can Planas	can Vergès
can Clotas	can Prats	can Vergerets
can Costa	can De Prado	can Vilarrodona
ca l'Estragó	can Pineda	can Villar
ca l'Estragès	can Pujol	can Viure
can Falgueres	can Puig	can Vinyes
can Forés	can Quer	
can Gatielles	can Ribas	

2.3 Llinatges que representen noms de càrrec o dignitat d'ofici o de professió

ca l'Abadal	can Comte	can Salleres
can Bagué	ca l'Hereu	can Sastre
can Boher	can Pagès	can Subirana
can Carner	can Palahí	can Teixidor
can Cirera	can Reig	

2.4 Llinatges referents a circumstàncies del naixement, consagracions, benediccions i auguris

can Deulofeu	can Duran	can Juny
--------------	-----------	----------

2.5 Llinatges que són originàriament vertaders sobrenoms o malnoms

can Barbosa	can Costal	can Porcalles
can Blanch	can Franquesa	can Rojà
can Bofill	can Gallard	can Roig
can Borrella	can Gelada	can Roquera
can Carbó	can Guerra	can Ros
can Carbonell	can Moradell	can Subirana
can Coca	can Picó	can Tastard
can Colom	can Poch	

2.6 Noms d'origen no català

ca l'Acero	ca l'Endines	can López
ca l'Aldovet	ca l'Escaso	can Montaña
ca l'Aupí	can Faura	can Muñoz
ca l'Antunes	can Fernández	can Robledo
cals Bazari	can Gibertran	can Sancho
can Berja	can Gimeno	can Soria
can Cantero	can Guimeraes	can Soto
can Causa	can Gutiérrez	can Vázquez
can Delfó	ca l'Huberlan	can Xarles
can Domingo	can Jodar	
can Dortmann	can Leduc	

2.7 Noms d'origen desconegut o molt dubtós

can Bolassell	can Cruanyes	can Có
---------------	--------------	--------

3. PRENOM + COGNOM (NOM, LLINATGE)

ca l'Adoración Mena
ca l'Agustí Dalmau
ca l'Albert Serra
ca l'Àngel Barbosa
ca l'Angelina Nicolau
ca l'Antonio Hernández
ca l'Armando Roure
can Carles Angelats
can Carlos Vázquez
ca la Carmen Caba
ca la Carmeta Eiximinis
ca la Catalina Puig
can Celestino Roman
ca la Conxita Escribà
ca la Conxita Fageda
ca la Cristina Llach
can Domingo Ferrer
can David Gan
ca la Dolors Duran
ca la Dolors Nouvilas
ca la Dolors Planelles
ca la Dolors Bosch
ca l'Edmundo Bruin
ca l'Elvireta Bofill
ca l'Encarnación Arcos
ca l'Enric Reig
ca l'Enriqueta Falgueres
ca l'Enriqueta Aupí
ca l'Esteve Mas
ca l'Esteve Ferran
ca l'Eva Clos
ca la Francisqueta Roig
can Fonso García
can Gabriel Vilas
ca la Gracieta Casadevall
ca l'Isabel Tauler
ca l'Isabel Gil
can Jacinto Ferrero
can Jaume Roca
can Jaume Quer
can Jaume Vilarrodona
can Jaume Grida
can Jaume Roquer
can Jaume Juny

can Joan Molins
can Joan Llach
can Joan Torrent
can Joan Ferrerós
can Joan Quer
can Joan Geli
can Joan Alum
can Joan Vilarrodona
can Joanet Font
can Joaquim Cortès
can Jordi Grau
can Jordi Bagué
can Jordi Blanch
ca la Josefina Olivè
can Josep Oliveras
can Josep Armengol
can Josep Planas
can Josep Juny
can Josep Serra
can Josep Palou
can Josep Valls
can Josep Jou
can Josep Roca
can Josep Colomer
can Josep Sastre
can Josep Bofill
can Josep Mª Baguè
can Josep Mª Montsó
can Juan Cobo
can Juanjo Cortès
can Julià Masmartí
can Julio Berja
ca la Lola Planas
can Lluís Grau
can Lluís Hereu
can Manel Mena
can Manolo Llovet
can Manuel Martínez
ca la Maria Pilar Juny
ca la Maria Juanola
ca la Maria Ros
ca la Maria Planas
ca la Maria Torrent
ca la Maria Falgueres

ca la Marta Falguerola
can Martí Ferrer
can Martí Palahí
can Martí Roure
ca la Mercé Comte
can Met Arbona
can Met Blasi
can Met Fortaneu
can Miliu Planas
can Miquel Barbosa
can Miquel Font
can Miquel Planas
can Miquel Isern
ca la Mònica Aulet
ca la Montserrat Oliver
can Nasi Pons
can Narcís Quer
can Narcís Serra
ca la Neus Ferrerós
ca la Nita Xarles
ca la Noeli Sanz
can Quim Casals
can Quimet Duran
can Paco Ramos
can Pep Llach
can Pep Carreras
can Pep Badruna
can Pepe Oliva
ca la Pepita Casanovas
can Pere Aupí
can Pere Reig
can Peret Gardés
can Peret Salom
can Pitu Alay
can Rafel Planas
can Raimon Xatmar
can Ramon Prat
can Ramon Reglà
can Ramon Serra
can Ramon Vergés
ca la Rosa Geli
ca la Teresa Sanjuan
can Toni Ferrer
can Toni Roig

ca la Tresa Serra
can Vicenç Cabané

can Xavier Amell
can Xavier Quintana

can Xico Traiter

3.1 PRENOMS MASCULINS I FEMENINS : CATALANS I CASTELLANS

3.1.1 Prenoms Masculins: Catalans i Castellans

<i>Catalans</i>	Lluís	Xavier
	Manel	Xico
Agustí	Martí	
Albert	Met	
Àngel	Miliu	<i>Castellans</i>
Armando	Miquel	
Carles	Nasi	Antonio
David	Narcís	Carlos
Enric	Pep	Celestino
Esteve	Pere	Domingo
Gabriel	Pepet	Fonso
Jaume	Pitu	Jacinto
Joan	Quim	Juan
Joanet	Quimet	Juanjo
Joaquim	Rafel	Julio
Jordi	Ramon	Manolo
Josep	Raimon	Manuel
Josep M ^a	Toni	Paco
Julià	Vicenç	Pepe

Prenoms Femenins: Catalans i Castellans

<i>Catalans</i>	Francisqueta	Pepita
	Gracieta	Rosa
Angelina	Isabel	Teresa
Carmen	Josefina	
Carmeta	Maria	<i>Castellans</i>
Catalina	Maria Pilar	
Conxita	Marta	Adoración
Cristina	Mercè	Encarnación
Elvireta	Mònica	Lola
Enrica	Montserrat	Noeli
Enriqueta	Neus	Teresa
Eva	Nita	

Prenoms Femenins: Catalans i Castellans

Prenoms Compostos (Masculins i Femenins)

Josep M^a

Maria Pilar

**Prenoms Hipocorístics. Hipocorístics Diminutius.
Eскурçament o Variants del Prenom**

Masculins

Fonso
Joanet
Met
Miliu
Nasi
Paco
Pep
Pepe
Peret
Pitu
Quim
Quimet
Toni
Xico

Femenins

Angelina
Carmeta
Conxita
Enriqueta
Elvireta
Francisqueta
Gracieta
Josefina
Lola
Nita
Pepita
Tresa

NOMS (GOGNOMS, LLINATGES)

A Llinatges que representen el nom patern o matern

Amell	Gil	Pons
Armengol	Grau	Roman
Angelats	Isern	Salom
Blasi	Jou	Sanjuan
Dalmau	Juanola	Sanz
Ferran	Montsó	Valentí
Geli	Nicolau	

B Llinatges que representen el nom de lloc d'origen, de residència o de propietat

Arbona	Falgueres	Olivé
Aulet	Falguerola	Oliveras
Badruna	Font	Planas
Bosch	Jou	Planelles
Caba	Llach	Prat
Carreras	Mas	Puig
Casals	Masmartí	Quer
Casadevall	Molins	Quintana
Colomer	Montsó	Reglà
Clos	Nouvilas	Roca
Fageda	Oliva	Roure

Serra
Sorribas
Traiter

Torrent
Valls
Vergès

Villarrodona
Vilas
Xatmar

C Llinatges que són originàriament veritables sobrenoms o malnoms

Barbosa
Blanch
Bofill

Cabanè
Jou
Llovet

Roquer
Roig
Ros

D Noms d'origen no català

Arcos
Aupí
Berja
Bruin
Cobo
Cortès

Eiximinis
Ferrero
García
Hernández
Jou
Martínez

Mena
Roman
Ramos
Sanjuan
Vázquez
Xarles

E Noms d'origen desconegut o molt dubtós

Alay
Alum
Fortaneu

Gan
Gardès
Grida

Hereu

COGNOM (NOM, LLINATGE) + COGNOM(NOM, LLINATGE)

ca l'Hereu Palahí
can Torrent Batlle

PRENOM + COGNOM + COGNOM

can Jaume Puig Badruna
can Joan Oliveras Carab's

NOMS DE CASA FETS A MIDA

Situació familiar

ca l'Avi Duran
ca l'Esteve del Peret Mar-
quet
cal Frai

can Miquel de les Nenes
cal Nen Mut
cal Nen Roca
cal Noi Bo
ca la Tata
can Vador d'en Pepet

Situació Social

cal Deveser
El Mosso d'en Carbó
cal Pagés Ric
cal Pagés Pobre

cal Percala
cal senyor Francès
cal senyor Grau
cal senyor Javier
cal senyor Pepe
cal senyor Pere
ca la senyora Saguè

Característiques físiques

ca l'Aneta Patota
can Barbes
can Blau
cal Boig Pillo
can Borni
can Cabessa
can Cigala
cal Corbo
cal Curt
can Duran Panxut
can Guenyo
ca l'Índiu de la Barraca
ca la Margarita d'en Ramon Coix
can Miquel Prim
cal Nen Mut
can Pere Boig
can Peret Sense Anques
cal Petit
ca la Pilar Mitjons
can Prim
cal Sabater Coix
cal Sord d'en Pons
ca la Tresa Rabasssa
can Tita
cal Xato
can Xic

Personatges Històrics

*-Personatges imaginaris
(abstractes, literaris, etc..)*

can Boris

Singularitats del Caràcter

ca l'Armengol Vell
ca l'Avi Duran
can Batlle Lligadones
cal Boig Pillo
ca la Burinota
can Cabrineti
ca la Carmeta Bonica
ca la Cita
can Coixinera
can Cortei
ca la Cotuliuia
cal Deveser
can Ferrer Boques
can Figa Seca
cal Fusteret
can Guilla
ca l'Hereu Formiga
can Jepet Mosquit
can Justa
ca la Lola Catranc
ca la Lola Catanxanc
can Llepa Xicres
can Martí Serra Ploraner
can Mas de les Garses
ca la Marieta Gotlla
ca la Maria Pei
can Miquel Xurla
can Nera
can Net a Nic
can Pagès Castís
can Pagès Ric
can Pelamès
can Pelelo
can Percala
can Pei
can Penxa Llarg
can Petxina
can Pepet Berro
can Pere de les Cebes
can Peret cak-cak
can Peret Campaner
can Peret Mosquit
can Peret Xerrín
can Pirulí

cal Puço
ca la Quarterola
can Ramon Xerraire
can Rates
cal Rei
cal Ros Ganyó
cal Sabater Vergonyós
can Sarró
can Serra del Mas Rene-
gat
can Tejero
can Teia
cal Tremendo
ca la Tresa d'en Pere Sa-
vi
can Toca Sardanes
can Vador Puta
can Vellana

Oficis

ca l'Alejandro Carboner
Els de l'Ambulància
ca l'Avogat
cal Baster
cal Barber
can Bernat Soques
can Berto dels Ous
can Casiano Potecari
can Costal d'en Xico del
Trull
cal Doctor Prat
can Duran Carter
ca l'Esparter
ca l'Estanquer
ca l'Escombriaire
ca l'Enric Carnisser
ca l'Ebenista
cal Frare
cal Fusteret
can Gelada Carreter
ca l'Hortalà
ca la Joana Perracaire
cal Joier

ca la Margarita Peixatera
can Martí Ferrer
ca la Maria Hortalana
can Met del Cafè
can Met Sereno
cal Metge
can Miquel de la Berra
can Miquelet Pastor
can Paco Carreter
can Picadores
ca la Pilar de la Llet
cal Psiquiatre
cal Pubordre
cal Rajoler
cal Ros de l'Ermità
cal Sabater Vergonyós
cal Sabater Coix
can Salvi Revisor
cal Sereno
cal Serraller
can Tià Cafeter
can Vador de l'Auto
cal Veterinari
can Xavi del Càmping

*Dedicacions Constants
no Professionals*

cal Ballador
can Caça Grills
can Manies
can Miquel de la Berra
can Toca Sardanes
can Vador de les Bruixes

Fets de Parla Habituals

can Kalic
can Nyac
ca l'Orador Sagrat

*Elements, Accidents o Si-
tuació Geogràfica*

can Mas de les Garses
can Martí del Cantó
can Met del Cantó
can Peret Niu
can Rocaró
can Roig del Cul del Sac
can Ros del Pont
can Serrats
can Serra del Mas Renegat
can Vila del Puig

*Lloc de Procedència,
d'Estada o Habitatge*

ca l'Alemanya
ca la Barraquenya
can Benet de l'Om
can Caldetes
ca la Dolors Fidel
ca la Francisqueta de la
Farmàcia
ca l'Índiu de la Barraca
can Joan Mora
ca la Lola de Montiró
cal Maricano
can Martí del Cortel Gran
can Massarac
can Massenc
can Masseur
can Pau d'Empúries
can Pepet Fidel
can Polac
cal Portuguès
can Salleres Barraquer
can Vicenç Vila d'Ases
ca la Xita Bàscara

*Parelles de relació (Ma-
trimonis)*

ca l'Anneta Paua

ca la Conxita Pola
can David i la Pili
ca l'Esteve Roig i l'Isabel
ca l'Esteve i la Cati
ca la Gracieta Poldà
can Joan de l'Herminia
ca la Lluàcia d'en Joan
Sastre
can Lluís de l'Alba
ca la Margarita d'en Ra-
mon Coix
ca la Maria d'en Miquel
can Miquel Silot
can Pep i la Marga
can Pepe i la Cati
can Pere i la Glòria
can Pere de la Tresa
can Pere de la Rosa
can Perico i la Cristina
ca la Pilar i en Paquito
Soler
can Pitu de la Salut
can Pitu de l'Anna
can Quimet de la Quitèria
can Salvi de l'Enriqueta
ca la Tresa d'en Pere Sa-
vi

Anècdotes i Desconeputs

can Barrinades
ca la Marieta Rebiçona
can Cibadeta
can Pep Xeda
ca l'Enric Memet
can Plofis
can Papallons
can Vicenç Manorga
can Pelamès
can Zari
can Percala
can Peret Pellim
can Roca Nari

CONCLUSIÓ

Fer un article de recerca de dades, per elaborar llistats, implica pensar quines poden ser les fonts d'informació més importants. Aquest ha estat el meu punt de partida, de cares a iniciar l'article. En un principi pensava que el millor recurs serien les dades bibliogràfiques, és a dir, els apunts que els llibres em podien oferir, però més endavant he anat veient que la verdadera font d'informació han sigut les persones de més edat del poble, que recordaven amb claredat els motius, els malnoms, etc... de la gent.

En general pensava que totes les cases tenien un motiu específic, que les denominava, però realment això no ha resultat ser així, ja que moltes de les vivendes tenen el nom o el cognom de la persona que hi viu sense haver rebut cap canvi. Actualment les cases més antigues dels pobles sí que tenen un nom determinat, i encara ara el conserven, tot i que la gent no l'utilitza habitualment per identificar un lloc concret, sinó que només l'anomenen en situacions molt determinades.

Això s'esdevindria d'aquesta manera, ja que la gent dels pobles abans eren més tancats, es relacionaven amb el seu entorn més proper; en canvi ara les relacions amb altres pobles són més habituals i més obertes, per tant no seria massa eficient dirigir-se a la gent utilitzant un altre nom, sovint el que han triat les persones que millor el coneix.

Molts dels noms que rebien les cases, i que he anat trobant, m'han demostrat que la gent els seleccionava, segons els fets i anècdotes que passaven en el poble.

Normalment no tenien relació amb el context en el qual es trobaven.

Aquest recull inclou dades que molta gent desconeix, ja sigui perquè no viu al poble o perquè forma part de generacions més posteriors, i no en tenen referències d'ús. Per tant, reunir aquesta informació significa deixar constàncies sobre apunts populars i rellevants d'un poble, que normalment no perduren.

Des d'un principi la idea d'aquest article em va engrescar, posteriorment un cop iniciat em vaig trobar amb dificultats d'organització. Tot i això penso que m'ha servit per conèixer no només els noms que denominaven la gent i cases; sinó que també m'ha aportat altres coneixements gràcies a les converses que he tingut amb les persones ja esmentades anteriorment.

EL NOM I LA POLÍTICA

L'escriptor i periodista Màrius Serra ens explica (*La Vanguardia*, 30/4/00) per què a Itàlia molts fills d'antics feixistes porten el nom de Roberto. Durant els anys 40 els adeptes a Mussolini varen descobrir que aquest nom amagava les primeres síl·labes de les tres capitals de l'Eix feixista: ROMA, BERLÍN i TOQUIO.

V.B.

BREU RECULL TOPONÍMIC DEL TERME DE SANT BARTOMEU DEL GRAU I ENTORNS

Emili BENITO i SAYOL

El present estudi de toponímia és la reproducció del capítol dedicat als topònims d'un treball que vaig fer per a l'assignatura de doctorat *Textos catalans antics i projecció dialectal*, impartida pel Dr. Joan Veny. El treball és l'edició crítica i el comentari lingüístic d'una consuetat parroquial del segle XVI, intitulat *Cosuetat de rendes i costums de la parròquia de Sant Bartomeu de Grau (1599): edició crítica i estudi lingüístic*. Així, doncs, els topònims estudiats pertanyen bàsicament al terme municipal de Sant Bartomeu del Grau (Osona), i alguns, als municipis veïns. D'altra banda, observareu que en les entrades de cada topònim hi ha la referència entre parèntesis — indicant el número de foli, la cara i el número de línia — que remet a la transcripció o edició del text. Al final de l'estudi trobareu un mapa del terme municipal de Sant Bartomeu del Grau on hi ha situats els topònims tractats.

La major part d'aquests topònims són noms de masos, ja que ens trobem davant d'una consuetat de rendes parroquial que va anomenant un per un els masos que han de pagar les parts de la collita, el delme o la primícia a l'església parroquial. Amb tot també tenen cabuda en aquest estudi alguns noms de pobles, com el de Sant Bartomeu del Grau, Olost..., entre d'altres. Així doncs, com que la major part de topònims fan referència a masies, hem centrat l'estudi toponímic en la descripció dels edificis i el seu emplaçament, i sempre que ha estat possible, hem establert relacions entre el topònim i l'orografia. Endemés en l'estudi de cada topònim també hi trobareu informació històrica, sobretot pel que fa a les masies. En un altre sentit, aquest treball també adopta un caire filològic quan s'intenta donar l'ètim dels topònims estudiats.

A grans trets, d'entre aquest repertori de noms de lloc n'hi ha que tenen un origen llatí o romà, com les formes acabades amb els sufix *-anus*, *-ana* (Lluçà), d'altres són de procedència germànica. Aquests darrers es deuen, d'una banda, a la moda de posar noms germànics durant l'alta edat mitjana en el quart nord-oriental del Principat (*Altamany*, *Paumany*, *Rimbau*); o de l'altra, a les romanalles d'antigues llengües preromanes com el celta (*la Codina*).

En definitiva, pensem que l'estudi d'aquesta colla de topònims, és important per diferents raons. En primer lloc, la Toponímia sovint contribueix a donar informació de les parles antigues dels pobles que passaren per una determinada terra, i de com era la llengua oral arcaica, perquè ha romàs fossilitzada en aquestes formes. Per

exemple el topònim *Sant Bartomeu del Grau* és un reflex de l'espaiosa distribució en el català oriental de noms de lloc basats en sants. A la comarca d'Osona hi ha molts noms de poble que presenten el santoral avantpassat al nom del lloc i fins i tot es repeteixen: *Sant Bartomeu Sesgorgues*, *Santa Eulàlia de Riuprimer*, *Santa Eulàlia de Puig-oriol*, *Sant Martí Sescorts*, *Sant Martí de Sobremunt*, *Sant Martí d'Albars*, *Sant Agustí de Lluçanès*, *Sant Hipòlit de Voltregà*, *Sant Boi de Lluçanès* ... Aquest fet contrasta amb l'escassetat de topònims d'aquesta formació en el català occidental a causa d'una feble romanització i d'una forta arabització. En segon lloc, els topònims són una font molt valuosa que ens permet remuntar-nos a la història dels noms de lloc, és a dir, esbrinar antics significats avui gairebé desapareguts i determinar-ne l'origen, tant pel que fa a la seva forma etimològica —perquè han quedat fossilitzats en estadis antics de la llengua, les seves formes són més properes a l'ètim—, com pel que fa al referent del qual han manllevat el nom —sigui d'un antropònim o de l'orografia. Per últim, és una satisfacció personal poder estudiar la toponímia, i més encara si és del lloc on s'ha nascut, perquè recollint noms de lloc a partir de converses amb els més vells del poble, vila o ciutat i buscant-ne referències en la documentació contribuïm, d'alguna manera, a fer conèixer la història de casa nostra i, encara més, a fer reviure un llegat preciós que amb el temps es veu abocat a l'oblit.

— *Sant Barthomeu del Grau* (1r, 3). Nom compost relacional descriptiu. *Bartomeu* prové del llatí BARTOLOMEUS. *Grau* (del llatí GRADU) es refereix, tal com diu Coromines, a un pas o camí costerut entre cingles. Justament l'església vella de Sant Bartomeu —documentada al segle X i de la qual només resten alguns murs— es troba a frec del cingle, a la qual antigament s'accedia per un camí costerut que pujava des de la parròquia de Sant Cristòfol de Vespella, de Gurb de la Plana. Aquest camí encara avui es conserva i tradicionalment havia estat una important via de transhumància, que feien servir els ramats de la Plana de Vic i de la Selva per accedir als Pirineus.

Pel que fa a l'evolució històrica del nom *Grau*, ja el trobem en la forma moderna, amb la D llatina vocalitzada. De fet és normal que trobem aquesta vocalització en un text de finals de segle XVI, ja que el canvi *d*>*u* (*Grad*>*Grau*) ja s'havia generalitzat en el segle XII.

D'altra banda el topònim *Sant Bartomeu del Grau* és un reflex de l'aclaparadora ocurrència en català oriental de noms de lloc basats en sants, fet que contrasta amb l'escassetat de topònims d'aquesta formació en català occidental, a causa de la forta arabització. A la comarca d'Osona hi ha molts noms de pobles que porten el santoral preposat al nom de lloc, i fins i tot es repeteixen: *Sant Bartomeu Sesgorgues*; *Santa Eulàlia de Riuprimer*, *de Puig-oriol*, *Sant Martí de Sobremunt*, *de Sescorts*, *d'Albars*, *Sant Agustí de Lluçanès*, *Sant Boi de Lluçanès*, *Sant Hipòlit de Voltregà*, etc.

— *Vich* (1r, 7). Prové del llatí VICU(M) 'Poblet, barriada'. El nom *Vic* substituï l'antic *Ausa* (<AUSONE), que era el nom de la ciutat i de la seva comarca durant la dominació romana i l'alta edat mitjana.

— *Perafita* (1v, 29). Compost dels llatins PETRA i FICTA. Com observem el primer element encara conserva la forma de la llengua antiga *pera* (PETRA>*pera*>*pedra*),

molt freqüent en d'altres topònims catalans: *Peratallada*, *Peramola*, *Peramea*, *Peralada*. Pel que fa a l'element FICTA 'pedra ficada, fita, límit' podria indicar la presència d'un menhir en aquest lloc o bé el límit d'un antic terme. Perafita és un poble del Lluçanès, a uns 20 km de Vic i a 11 de Sant Bartomeu del Grau. La població era força important al segle XV, quan fou designada seu d'una de les dues cúries de la sotsvegueria de Lluçanès —l'altra radicava a Sant Feliu Sasserra.

També trobem *Pera* a l'antropònim *Peradaltès* (6r, 15), en aquest cas amb l'adjectiu *altès* (<ALTA), 'pedres altes'. Joan Peradaltès era el rector anterior al que reductà la *Consueta*, Joan Salvador Prat.

— *Llussà* (1v, 30), avui *Lluçà*. Del llatí LUCIANUM —derivat del nom propi LUCIUS— designant un *pagus* propietat d'aquest nom (*pagus Lucianus* 'poble de *Lucius*'). Aquests noms terminats amb *a* accentuada no seguida de *r* muda com *Lluçà* provenen dels adjectius llatins acabats en -ANUS, -ANA, -ANUM. En el quadre nord-oriental de Catalunya, el seu rendiment sol ser bastant productiu: *Marçà* (<MARCIANUM), *Flaçà* (<FLACCIANUM), *Juià* (<JULIANUM), *el Pla* (<PLANUM) i sempre designen 'propietat o poble' del nom del qual deriven. Antigament l'antic terme del castell de Lluçà formava el nucli central del Lluçanès, d'aquí que el nom d'aquest poble donés nom a la comarca: *Lluçanès*.

— *Olost* (2v, 30). L'etimologia d'aquesta població tan important del Lluçanès s'atribueix a les llengües preromanes, més espacialment al substrat basc. És sobretot en el Pallars que trobem més concurrència de toponímia d'origen bascoide, la qual s'estén en menor grau fins a la Cerdanya. Però, en alguns casos, és difícil de destriar els elements d'origen basc dels ibèrics o fins i tot dels cèltics i d'altres llengües indoeuropees. Malgrat aquesta dificultat Coromines dóna per *Olost* un origen basc: OL-OZOTE o OL-OTZE, derivat d'OL 'planche?'¹. D'altra banda, el setmanari osonenc *El 9 Nou* va publicar ja fa uns anys un article sobre toponímia on també es deia que *Olost* era d'origen basc, però que significava *era* 'lloc per batre i fer pallers'.

— *Masramon* (1v, 24). Mas de la parròquia de Sant Cristòfol de Vespella, del municipi de Gurb de la Plana. Aquest mas està situat sota mateix dels cingles de Sant Bartomeu del Grau, i les seves terres limiten amb les del Vilar de Sant Bartomeu. Aquest topònim és un compost del genèric *mas* i de l'antropònim *Ramon*; *Mas* prové del llatí tardà MANSU designant 'propietat rústica', i *Ramon* del germànic RAGIMUND.

— *Sentvicens* (1v, 11), avui *Santvicenç*, és un mas també pertanyent a la parròquia de Vespella i situat dessota dels cingles de Sant Bartomeu. Aquest topònim és un compost del genèric *sant* de SANCTU —*sent* en la llengua antiga, amb tancament de *a* a causa del contorn nasal—, i de l'antropònim VICENTIUS.

— *Santmiquel* (4r, 31). El nom *Santmiquel* té l'origen en el genèric SANCTU i en el patronímic MICHAELIS. Aquest mas ja surt esmentat el 1178 en la "Llista d'ofrenes fetes a l'església de Sant Miquel de l'Herm"²: "Et ego Arnaldus de Sancto Mi-

1. COROMINES, Joan. *Estudis de toponímia catalana*. Barcelona: Editorial Barcino, 1965, vol. 1, p. 89.

2. *Catalunya romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984, v. II, p. 86.

chaele dono et voveo...”. Això ens indica que el mas era més antic que la capella. Tot i que avui a Sant Bartomeu hi ha un mas anomenat Santmiquel, no és pròpiament l’antic mas Santmiquel, que desaparegué probablement fa un segle i mig, sinó l’*Hostal* de Santmiquel malgrat que aquest nom no s’usi. Ara bé, el mas que apareix documentat a la *Consueta* sí que devia ser l’autèntic i segons la paraula dels més vells es trobava un xic més apartat del susdit *Hostal*, prop del turó on encara es veu la base de la capella de Sant Miquel de l’Herm.

— *Fonollet* (2v, 13). Mas situat a uns tres quilòmetres al nord-oest de Sant Bartomeu, al costat de la capella romànica de Sant Jaume de Fonollet. El mas, durant l’època en què fou redactada aquesta consueta —segle XVI— era propietat del gran mas de l’Alovet ja dins de la parròquia de Santa Maria d’Olost. Tal com diu la consueta, els hereus de l’Alovet pagaven a la parròquia de Sant Bartomeu “la meytat de tot lo delme y primícia de tots los fruits se cullen en totes les terres y pertinències que són i foren del mas Fonollet”.

El topònim *Fonollet* prové del llatí tardà FENUCULUM (<FENICULUM, llatí clàssic) i està format amb el sufix *-et* (<ETUM), que dóna sentit de col·lectivitat o pluralitat al nom: ‘lloc on hi ha molt fonoll, fonolleda’. Dialectalment, la forma *fonollet*, amb assimilació de *e* pretònica a *o*, és la pròpia dels parlars orientals, mentre que la dels occidentals és *fenollet*, sense dissimilació *i*, per tant, seguint la llei etimològica.

Alovet (2v, 31). Escrit *Alouet* en aquesta consueta i en la documentació antiga. Tanmateix avui *Alovet* és pronunciat amb bilabial i devia tenir aquesta mateixa pronúncia ja en el segle XVI. El fet que en la *Consueta* aparegui grafiat amb *u* no vol dir que aquesta fos la pronúncia, ja que la representació gràfica dels sons [u] i [b] procedent de *v* sempre és *u*. Ens trobem, doncs, davant d’un topònim derivat d’*alou* ‘patrimoni lliure’, que prové del fràncic ALOD.

L’Alovet és una de les masies més importants del terme de Sant Bartomeu i una de les pertinences de més extensió territorial. Es tracta d’un gran casal allargat, en la façana del qual es destaquen les rengleres d’arcs que conformen la porxada de la planta baixa i les eixides de la planta noble i les golfes. En un extrem de la façana hi ha un portal adovellat i just al damunt la gran finestra de la sala principal.

— *Condrigons* (3r, 1). Tal com diu la *Consueta*, *Condrigons* és el nom antic del mas Sant Genís Superior. Actualment aquest mas es podria identificar, d’una banda, amb el mas Sant Genís —simplement—, i, de l’altra, amb la Masoveria Sant Genís. Dalt d’un tossal, molt propera a aquests dos masos, l’església romànica de Sant Genís Sadevesa és el punt de referència que ens permet ubicar l’antic mas Condrigons —altrament dit Sant Genís Superior. Pel que fa a l’actual mas Sant Genís quedaria descartat com a successor de Condrigons, ja que es troba sota mateix de l’església i, per tant, l’adjectiu *Superior* hi seria inadequat. En canvi sí que podríem identificar-lo amb la Masoveria de Sant Genís, masia que es troba a uns 300 metres a llevant de l’església i molt més enlairada.

Vist que el mas Condrigons es trobava prop de l’església de Sant Genís i de la qual era propietat, proposem de cercar-li l’origen a *conreu* (<CONREDU, amb E

llarga). Una conreria és una casa de pagès destinada a conrear les terres d'un monestir o d'una església i que sovint donava hostatge als transeünts. La situació d'aquest mas damunt mateix de l'església de Sant Genís fa pensar que antigament era la conreria d'aquesta església. Encara més, fins no fa gaires anys, a Sant Genís s'hi celebrava anualment un aplec, fet que devia portar transeünts romers que devien hostatjar-se en aquell mas.

Pel que fa a l'explicació de com s'ha arribat a la forma *Condrigons*, no és difícil. Partim que *Condrigons* ve d'un antic diminutiu *Conreons*. El grup *nr* es modificà amb la introducció d'una *d* epentètica antietimològica, com tan sovint ocorre en català en mots del tipus *divenres*>*divendres*, *cenra*>*cenra*; d'aquí *Condreons*. El hiat *-eo-* es destruï per la inserció d'una *g* antihiàtica (*condregons*), com s'esdevé a *on>agon*, pronúncia molt viva en aquestes terres. I finalment cal explicar el pas *e>i*, que podria ser imputat a una dissimilació del hiat *eo>io*, o bé a un tancament de la vocal neutra a causa de la consonant velar *g*; la primera proposta, però, sembla la més segura.

— *La Devesa* (3r, 4). Mas del terme de Sant Bartomeu, situat prop de l'església romànica de Sant Genís Sadevesa. La masia de la Devesa es dreça en una *devesa*, és a dir, en els prats herbats que l'envolten, amb alzines i roures de grans dimensions, on sovint encara pastura un ramat de vaques. De fet aquest és el sentit que té *devesa* a Sant Bartomeu i a tot el Lluçanès. L'ètim llatí del qual prové directament (DEFENSA 'privada, prohibida') ja presenta relació amb el sentit de la nostra *devesa*: un lloc privat, prohibit, tancat o defensat, que tant pot ser una fortalesa o casa forta com una gran cleda per pasturar-hi el bestiar. Observem que el participi francès *defendu* és tradueix per *prohibit* en català.

El pas DEFENSA>*devesa*, és a dir, la sonorització de F (F>v), s'explica perquè el prefix DE- no es concebia com a tal en el mot *devesa* i per tant, com a regla general F llatina intervocàlica esdevé [v] en català. En canvi sí que es tenia consciència d'aquest prefix en el verb *defensar* (<DEFENDERE); per això s'hi ha mantingut la F llatina.

— *Vilar* (1v, 4). El Vilar, a tocar del poble, és una de les masies de més renom a Sant Bartomeu. L'extensa propietat d'aquest mas envolta encara avui gran part del nucli urbà de Sant Bartomeu; no és rar, doncs, que antigament molts habitants del poble —els anomenats *campers*— prenguessin en arrendament terres d'aquest mas: camps molt planers i ben situats, molt a prop de les cases del poble. Actualment comprèn unes 70 hectàrees, però a mitjan segle actual en tenia més de 120. No obstant això, no és pas el mas més gran de Sant Bartomeu, n'hi ha d'altres, com les Ferreres o l'Alovet, però com que és "lo més prop vehí... de dita rectoria y parrochial yglésia" fa que hagi esdevingut, des de temps antics, molt popular i conegut i que sempre sigui el primer de ser anomenat, entre els altres, en qualsevol llistat o document, tal com s'observa en la *Consueta*.

El nom *Vilar* significa 'llogaret, pagesia' i prové del baix llatí VILLARE 'població petita'. Podria molt ben ser que en el topò on es dreça actualment la masia hi hagués ja en època tardoromana un petit agrupament de població —un petit *vilari*—

que subsistís fins a la invasió musulmana, al segle VIII, i que a la segona meitat del segle IX, durant la repoblació de les terres ermes al sud del comtat de Cerdanya, entre les quals hi havia el futur comtat d'Osona, es refés. Encara més, no és rar parlar d'un petit agrupament, si tenim en compte que la primitiva església de Sant Bartomeu, documentada al segle X, es trobava emplaçada a menys de deu minuts d'aquell lloc. Malgrat això, no s'ha trobat cap document que provi l'existència d'aquest petit *vilar*, ni tampoc s'han fet excavacions a la zona del Vilar que en puguin donar compte.

— *Vilaró* (4r, 10). El nom de *Vilaró* és un diminutiu clar de *Vilar* i, per tant, format a partir d'aquest. Així, doncs, no és necessari tenir en compte l'ètim VILLARICELLUM. Probablement el mas Vilar seria més antic que el mas Vilaró, i en l'època que aquest començà a existir, aquell ja devia fer temps que estava constituït com a mas. En definitiva, fruit de la comparació del nou mas amb el mas veí més antic i més gran sorgí el diminutiu *Vilaró*.

Malgrat el diminutiu, el *Vilaró* és una de les masies més grans i una de les propietats més riques de Sant Bartomeu, fins i tot més que el Vilar. El *Vilaró* és un gran casal edificat entre els segles XVI i XVII. Configuren la llarga façana principal les esplèndides eixides del pis noble i de les golfes —on sovint es posaven a assecar espigues de blat de moro— i un ample arc que dona accés a l'entrada principal.

— *Vilaseca* (4r, 19), del llatí VILLA SICCA. El nom d'aquest mas ens remet a l'escassetat d'aigua que es creia aleshores que hi havia en aquell topà, tanmateix avui no és pas així, de Vila-seca se n'extreu molta aigua. El genèric VILLA designa una casa de camp, una hisenda, les antigues vil·les romanes.

A Vila-seca, al nord de Sant Bartomeu ja afrontant amb el terme de Sant Martí de Sobremunt, s'hi conserven una gran quantitat de pergamins medievals, on trobaríem tota la història del la casa i de retruc gran part de la de Sant Bartomeu.

— *Puiol* (4r, 1). La forma *Puiol* (<PODIOLU), amb *i* en comptes de *j*, fa pensar, a primer cop d'ull, en el reflex d'una pronúncia antiga en aquestes terres, anàloga a altres mots com *pujar* (*pujar*). És sabut que el grup -DI- tenia dues solucions de palatalització en català: [z], que és la més estesa, i [j], la que s'ha conservat en el parlar del Pallars i que en la llengua antiga es produïa fora d'aquest parlar, com és ara en el del Lluçanès. Certament, aquesta darrera pronúncia s'havia constatat en parlants vells no fa pas gaires anys en el cas del mot *pujar* i derivats. Ara bé, en la "Llista d'ofrenes..." apareix *Petrus Poc de Pozol*. Evidentment que *Pozol* fa referència al mas Pujol, i la grafia *z* confirma que l'escrivà intentava representar un so palatal sonor que el llatí no tenia i a més li mancava la grafia per representar-lo; per tant, la pronunciació d'aquest mas era amb [z], i no amb [j].

Tornant a l'ètim, PODIOLU significa 'muntanyeta', i certament la casa del Pujol, mirada des de llevant, es troba emplaçada damunt d'un turonell pla; això pot fer pensar que el nom de la casa no ve d'un nom de persona o antropònim, sinó d'un topònim designant l'orografia.

El Pujol és un mas que antigament havia tingut molta relació amb l'església de

Sant Bartomeu: els hereus d'aquesta casa eren els administradors de la parròquia i cada any per Sant Bernabé donaven caritat en pa cuit als pobres del poble de Sant Bartomeu. Endemés, l'església nova de Sant Bartomeu —bastida entre 1780 i 1787— es construí en una era propietat del Pujol. A canvi del terreny cedit per a l'edificació del nou temple, la parròquia es comprometia perpètuament a donar dos ciris grossos als hereus del Pujol cada any per la Candelera. Aquesta tradició va perdurar fins fa ben poc: als anys 50 del segle XX, la mestressa del mas encara recollia els ciris per la Candelera.

— *Puigcapell* (4v, 17) i *Puigfeliu* (4r, 21). Els dos noms d'aquests masos tenen el component genèric *puig* (<PODIU). El primer topònim conté la forma *capell* (<CAPPELLU), que segurament combinada amb *puig*, designava la forma del turó prop o damunt del qual s'ubicava la casa: un puig arrodonit, amb forma de cap i de capell. Avui aquest mas no es conserva, ni la gent gran de Sant Bartomeu no n'ha sentit a parlar mai. Malgrat això, a finals del segle XVI encara existia, tal com ho corrobora la *Consueta*, i era una masoveria de l'actual mas Burguesa.

El nom *Puigfeliu* —*Puigfeliu* en documentació del segle XIII— designa una prominència propietat d'algú, el *puig d'en Feliu*, que més endavant passaria a designar el mas homònim. Quant al patronímic *Feliu*, prové de l'acusatiu o ablatiu FELICE —i no del nominatiu FELIX—, d'aquesta manera es pot explicar el resultat de la vocalització de C llatina, molt normal en català: VOCE>veu, CRUCE>creu. D'aquest mas, actualment desaparegut, encara se'n conserva el setial, prop del mas Vila-seca, del qual era una masoveria.

— *Casasaurina* (4r, 28). Compost de genèric *casa* i del diminutiu *saurina*, derivat de l'adjectiu arcaic *saur* (femení *saura*) 'groc pansit, sec', d'etimologia germànica *SAUR. Actualment, aquest mas és anomenat simplement Saurina.

— *Bovets* (4r, 31). Derivat diminutiu de *bou* (BOVE). Prop d'aquest mas desaparegut, que sembla ser que estava situat entre Saurina i Vila-seca, hi devia haver el de *Bovetons* (4r, 32). Ambdós masos pertanyien a la propietat de Saurina durant el segle XVI.

— *Casaburguesa* (4v, 14). Podria ser que el nom d'aquest mas tingués relació amb una persona vinguda de ciutat, un *burguès* o *burgès* que s'hagués instal·lat en aquest lloc; i d'aquí vindria el nom de la casa. Si això fóra cert, caldria fer derivar aquesta forma de l'arcaic *burg* 'suburbi, barriada'. D'altra banda, però, és possible —i tanmateix més convincent— que tractant-se d'un lloc feréstec, el nom *Burguesa* provinguí de *Burguera*, metàtesi de *Bruguera*, 'lloc on hi ha bruc, o també on s'ha cremat bruc'. El pas de *s* posttònica a *r* s'explicaria per un fenomen de rotacisme. No seria estrany un origen d'aquest tipus per a *Burguesa*, sabent que en l'anomenada serra de Burguesa, a llevant del mas, s'hi troba bastant bruc.

— *Mas Reix* (5r, 1). D'entrada, sobta la forma *Reix*, grafiada amb *x* en lloc de *g*; però segurament no es tracta pas del reflex d'una pronúncia [Ú], sinó més aviat

3. Arxiu familiar del mas Vila-seca de Sant Bartomeu del Grau.

d'una grafia que intentava de representar el so palatal [tÚ] forjat en romànic i que el llatí no tenia.

Quant a l'etimologia, *reig* és la forma antiga de *rei* (<REGE). Podria molt ben ser que aquest mas fos antigament propietat reial: *el mas del rei*, com ho devia ser *Puig-reig* 'el puig del rei', al Berguedà. Pel que fa a l'evolució REGE>*reig*, en quedà la G llatina en posició final és palatalitzà convertint-se en el so africacat sord [tÚ], de la mateixa manera que ocorre a *llig* 'llegeix' (<LEGIT), *faig* (<FAGU<FGEU), etc.

— *Codina* (5r, 12). L'emplaçament en què es troba aquesta gran masia és justament un promontori o altell rocós, és a dir, una *codina*. L'origen d'aquest nom orogràfic és incert, potser prové d'una base d'una antiga llengua preromana indoeuropea, *KOTEINA, en la forma llatinitzada COTINA.

Durant el segle XVI la Codina era el mas més ric de Sant Bartomeu. Tenia cinc masoveries: Paumanys, Rogers, la Font, Soler Sobirà i Soler Jussà, que, juntament amb el mas principal, sumaven al voltant de 300 hectàrees de terra; per tant, era el mas que pagava més quantitat de la collita a la parròquia. De fet, l'edifici actual ja és un gran casal de principis del segle XVI, que presenta elements gòtico-renaixentistes, com la dovella del portal, amb l'escut, i les ogives i els caps esculpits en pedra de les finestres, i fins als anys 60 del segle XX, encara conservava una torrella en cada un dels angles de la casa, que li conferien un cert aire de fortalesa. Segurament, després de la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486), la casa s'enriquí considerablement annexionant-se masos ròncs que havien quedat deshabitats durant el conflicte remença o les continuades pestes.

— *Ferrerias* (5r, 24), en sentit recte, prové del llatí FERRARIA 'mina o lloc abundant de ferro'. Tanmateix no és pas en aquest sentit que s'ha de buscar l'origen del mas, sinó en el de *ferreria* o *fàbrega*. Antigament en el lloc on es dreça la gran masia setcentista de les Ferreres, cap als segle XII i XIII, hi havia una modesta ferreria o "fàbrega destret", en la qual els senyors feudals de Gurb, que dominaven el terme de Sant Bartomeu, obligaven als pagesos a llossar-hi "regues e arades e açò que havien menester"⁴, a ferrar-hi el rossam o a cerclar-hi les rodes dels carros. Evidentment que els pagesos havien de pagar un cànon pels serveis de la ferreria.

D'altra banda, el nom de *les Ferreres* és devia introduir probablement cap als segle XIV o XV, un cop la ferreria ja devia tenir força història. En aquesta consuetat, del 1599, consta que "lo mas Ferreras, antigament dit Vantolà, ha de pagar per tres masos..." i en el document de la "Llista d'ofrenes...", del 1178, apareix un tal *Ollarius* de Ventolà que es compromet a donar un octà d'ordi cada any i en perpetuïtat pel sosteniment l'esglesiola susdita.

Pel que fa a l'origen de *Ventolà* (5r, 25) —*Vantolà*, en el text, fruit de la reducció vocàlica—, podria ser un derivat de *vent* (<VENTUS) i per tant provenir de VENTU-LANUM, atesa la situació de la casa dalt d'un altiplà, exposada als vents. Endemés observem la terminació sufixal -ANUM —à en català—, que podríem traduir literal-

4. DE CAMPS, J.; CATALÀ, F. *Les cases pairals catalanes*. Barcelona: Edicions Destino, 1977, p. 61.

ment com 'lloc del vent', és a dir, 'lloc on fa vent'. D'altra banda, és sabut que aquest sufix adjectival llatí era molt productiu en la meitat oriental de Catalunya: ja hem vist el cas de *Lluçà* i anàlegs, o pensem en *Ventolà*, poble del Ripollès, o en el que diu Moll a *Els llinatges catalans*, que *Ventolà* és un cognom molt comú a Girona.

Les Ferreres és, per excel·lència la masia més gran i senyoriuola de Sant Bartomeu i un dels exponents més bells d'arquitectura rural setcentista de la comarca. La casa, acabada al 1762, fou planejada i erigida pels Morató, arquitectes plasmadors del barroc vigatà. El benestar i la prosperitat del camp que es visqué en la divuitena centúria han quedat petrificats en la façana principal: en el portal adovellat, en els balcons, en les pedres cantoneres de les finestres, en els arcs del cos lateral que conformen les eixides, en la capella i, en general, en la simetria d'un art de línies austeres que dona fe d'un passat ric i esplendorós. Fins no fa gaire, les Ferreres formava una bella finca d'un es 500 hectàrees, amb moltes masoveries, però amb el temps ha anat minvant.

— *Tresserra* (5v, 20), en el text grafiat *Traserra*, prové de del llatí TRANS SERRA 'enllà de la serra'. En principi es podria pensar que l'encuny d'aquest nom està basat en la situació geogràfica de la casa, assentada darrera d'una serra anant de Perafita a Sant Bartomeu. Però d'altra banda, el nom del mas també podria tenir l'origen en un antropònim.

— *Pol* (5v, 30) és la forma antiga de *Pau*, de l'antropònim PAULUS. S'hi observa la reducció del diftong AU>o, molt freqüent en les parles del nord-est del Principat: *oca* (<AUCA), *roba* (<RAUBA), etc. Probablement en els seus orígens el mas Pol era regentat per un tal Pol.

— *Altamany* (4r, 3) i *Paumanys* (5r, 14). Heus ací dos topònims d'origen germànic que ens remetien als noms dels primers estadants d'aquests dos masos. Així doncs, -many no ve del llatí MAGNUS 'gran' en aquests casos, sinó de l'element germànic -MANN 'home?'. De nou ens remetem a la "Llista d'ofrenes...", on apareixen aquests dos noms: *Berengarius Daltoman* és *Berenguer d'Altamany?* i *Ermengaudus de Postmans* és *Ermengol de Paumanys?* Creiem que sí; -NN es palatalitza en català (ny), d'aquí surt many. Aquest noms segueixen la mateixa evolució que els que apunta Coromines (1965)⁵: *Fumanya* i *Fucimanya* o *Fussimanya* procedents de FULCIMANN, que al seu torn és un derivat del nom de persona FOLCMAN. De pas, no oblidem, que ambdós topònims els trobem molt a prop de Sant Bartomeu: *Fumanya* a Sant Martí d'Albars i *Fussimanya* a les Masies de Roda; per tant no és rar que a Sant Bartomeu hi hagi noms d'origen germànic, atesa la densitat d'aquest tipus de noms en la Catalunya nord-oriental i la moda que hi hagué durant l'alta edat mitjana en aquestes terres de batejar amb noms germànics.

Malgrat tot, sabent que *Altamany* conté l'adjectiu *alt* (<ALTUS) i *Paumanys* el nom propi *Pau* (PAULUS), no ens atrevim gaire a proposar un ètim per a cadascun dels noms ni tampoc el que signifiquen. Tanmateix podrien significar 'home Pau' i 'home alt' els noms d'aquests dos masos de Sant Bartomeu avui desapareguts?

5. *Estudis de toponímia...*, vol. I, p. 57.

— *Rigomba*s (4r, 21), actualment *Rimbau*. El nom d'aquest mas prové d'un nom d'origen germànic, compost de RAGIN 'consell' i BALD 'audaç'. Apareix *Reguembalz* (1179) i *Regambaus* (1267) en la documentació del mas Vila-seca. Així veiem que a finals del segle XVI ja s'havia tancat la *e* de la síl·laba inicial en *i* per dissimilació, i que durant el segle XIII en aquesta zona, coincidint amb les parles del nord-est, la tendència *l>u* era molt freqüent, mentre que en d'altres zones del Principat s'efectuava un procés a la inversa *u>l*, a causa dels nous corrents lingüístics procedents del sud i potser de la pronúncia de les classes altes urbanes.

BIBLIOGRAFIA:

- ALCOVER, A. M.; MOLL, F. de B. (1964-69). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 10 v., 1964-69.
- BADIA, A. M. *Gramàtica històrica catalana*. València: Edicions 3 i 4, 1981.
- Catalunya romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984, v. II.
- COROMINES, J. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 9 v., Barcelona: Curial i Edicions La Caixa, 1980-91
- *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor, 1989.
- *Entre dos llenguatges*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1976, v. 1.
- *Estudis de toponímia catalana*. Barcelona: Editorial Barcino, 1965, v. 1.
- DE CAMPS, J.; CATALÀ, F. *Les cases pairals catalanes*. Barcelona: Edicions Destino, 1977.
- GULSOY, J. *Estudis de gramàtica històrica*. València: Institut Universitari de Filologia Valenciana; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.
- MOLL, F. de B. *Gramàtica històrica catalana*, València: Universitat de València, 1991.
- MORAN, J. *Treballs de lingüística històrica catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
- Nadal, J. *Conèixer la història de Catalunya: Del segle XVI al segle XVIII*. Barcelona: Editorial Vicens-Vives, 1983, v. 3.
- Veny, J. *Els parlars catalans*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1993.
- *Introducció a la dialectologia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986.

“TRI”

Traduïm de *La Vanguardia* (28/4/00):

El seu nom és Montserrat, com tantes d'altres. Però el millor del cas és que ella es diu Montserrat Montserrat Montserrat.

“Tri” l'anomenen alguns amics. I és curiós que el seu pare també té per cognoms Montserrat Montserrat, de nom Jaume. La seva mare és la vicepresidenta segona del Parlament de Catalunya. Pel que sembla, tanmateix, no és pas l'única, ja que li consta que a Catalunya hi ha dues altres Montserrat Montserrat Montserrat.

V.B.

PROPOSICIONS D'INTERPRETACIÓ ALS TOPÒNIMS D'ASPECTE IBÈRIC

Antoni JAQUEMOT

BARCELONA

Pronunciació probable

Romà: BARCINO Nàrkino/Bàrcino/Bàrxino

Grec: BARKENON Bårkenon

Ibèric: BARKENO Bårkeno

Precedent:

En el poblat ibèric d'Adarró, actualment en el terme municipal de Vilanova i la Geltrú però al costat de Cubelles, es va trobar una moneda en grafits ibèrics en la qual es llegeix BARKENO. S'ha relacionat amb el nom romà de BARCINO, que Avenius va recollir en la seva Ora marítima sobre el períple masseliota que els grecs van fer a la costa d'Hispania en el S VI aC i que correspon a la ciutat de Barcelona dels nostres dies.

Raonament:

El topònim de la ciutat escrit a la moneda demostra la importància d'aquesta població. El nom, així escrit, té força de document que no es pot deixar de banda. Sense tenir en compte aquesta inscripció, podríem fer una conjectura del nom basant-nos, primer, en les troballes arqueològiques, segon, amb l'observació de l'entorn geogràfic on estava situada llavors Barcelona, i tercer, interpretant el significat en llengua ibèrica a través del basc.

Es van trobar restes d'una població ibèrica a Montjuïc, en el castell del Port, a més de d'unes sitges a la part de Magòria (Gran Via) i d'uns jaciments en el cementiri. Alguns historiadors han cregut que es tracta de la ciutat de LAIE. Uns altres, en canvi, relacionen aquesta ciutat amb Alella. Després d'aquest treball, tinc el convenciment que la ciutat ubicada a Montjuïc és BARKENO.

Montjuïc és un promontori en el qual, abans, les onades del mar arribaven fins al penya-segat. Des del cim es dominava, i es domina, el Delta i el Baix Llobregat i el

pla que va del Collserola al mar, ocupat totalment ara per la ciutat. A més a més, des del cim, es té una perfecta observació de la costa cap a llevant fins que aquesta es perd de vista.

El desxiframent de **BARKENO** seria, segons aquesta conjectura, procedent d'"**IBARKERNO**>Ibar-Ker-no, no que hi hauria caigut la "i" inicial i perdut la segona "r" per l'accent esdrúixol. Equivalent a:

Ibar= riba o costa

Ker= Penya.

català= quer, derivats: "querol" "querals". Hi ha diversos topònims arreu.

Basc= harri, ar, arkaitz, (roca, pedra, penya).

no= 1er. Diminutiu, procedent d'"ano" 'la penyeta de la costa'. No té gaire sentit un diminutiu referit a la muntanya de Montjuïc, es podria pensar que es refereix al Mons-Tàber, el turonet de la plaça Sant Jaume i de la part de darrera de la catedral que més tard s'esdevindria la colònia romana Favència, Júlia, Paterna Barcino. Però, fins ara, no s'hi han trobat restes ibèriques.

2on. Aquest "-no" podria procedir d'un sufix "-en" que es converteix, sovint, en "-ne", Ex: "barren>barne" 'interior', i fent-ho acabar en "-o" per tractar-se d'una ciutat. Ex. Baitolo, Ilduro, Lauro, etc. Al contrari d'"ano", el sufix "-en" denota que és el més gran. "La penya de la costa, la gran" seria, doncs, Montjuïc, 'ibar-kerren>ibar-kerno'. Hàbitat important i lloc de vigilància.

Però aquesta proposta sembla que la invalida la llegenda de la moneda perquè a l'escrit no hi apareix la "r" de "ker". La caiguda de la "i" inicial d'"ibar" no seria motiu d'invalidesa perquè ja s'hauria perdut, com ho palesa el nom de Badalona escrit "Baitolo" en ibèric i no 'Ibaitolo (ibai=riu, el Besòs). Vegi's també Betis, l'actual Guadalquivir.

Encara que aquesta proposta es podria reconsiderar: Un escrit sobre pedra, descobert a Roda de Ter, hi apareix: **BARKARBULTUMANTIR**, (**R=RR**). Aquesta segona "r" de "barkarbul..." que seria comparable a "barkerno" és de pronunciació suau, la qual cosa fa pensar que sigui susceptible d'emmudir en funció de com hi juga l'accentuació. La dificultat rau, doncs, en aquesta segona part del nom "-keno".

Una altra interpretació estudiada és la de considerar el sufix "-ka" que existeix en basc, i per extensió en ibèric, que amplia o continua el significat de la paraula prece-dida. Així d'"ibai" 'riu', "ibaika" és un basc 'torrencialment', i ha donat en castellà 'vega'. Aquesta mateixa possibilitat es pot donar amb "ibar", "ibar-ka" = ribera, línia de costa. Això ens portaria a una solució "Ibar-ka-no" >"**Bàrkano**" = ribareta o part de la ribera. El canvi d' "a" per "e", "Bàrkano-Bàrkeno", sent la paraula esdrúixula, seria normal. Vegi's "Égara>Éguera en català. També considerant "-en" 'el més gran' s'arribaria a "Ibarkaeno">Bàrkeno. 'El lloc de la ribera més gran' Aquest resultat, però, no trobo que determini un lloc concret com s'esperaria d'un topònim major. Sinó que hi manqui una explicació que estigui elidida, per exemple: "(la ciutat de la) part de la ribera o de la ribera gran (que hi ha entre dos rius o entre rius)", que donaria: "ili ibarkano ibaiarte- ">"(il)barkeno(-berte?)". Però no hi ha cap constància d'aquesta proposta.

Anàlisi:

Més andavant examinarem altres escrits ibèrics trobats en diferents llocs i amb diferents suports que comencen amb l'arrel BAR-. Abans, però, caldrà fer un primer estudi del que ens diu el diccionari etimològic, català o castellà, dels noms que comencen en "BAR-" d'origen prellatins o "desconeguts", i després tornarem sobre -KENO. Tenim:

BAR-:

BARBETA, BARRA, BARRACA, BARRAGAN, BARRANCO, BARRAL-BARRIL, BARRO, PARRA

Coincideix amb el significat que té el català i el castellà pel que fa a barbета, barra, barraca, barril, barranc i parra, i coincideix amb el basc amb barra i barraka i parra (raïm) i ara comparem-les amb les arrels ibèriques: BAR(RA)-; PAR(RA)-; BAR(RE)-; BAR(RU)-

BAR(RA)-, PAR(RA) ("ba" i "pa" són confusibles). Significació: separació, matèria, abundó.

(i)bar: en basc: riba, ribera, planes o camps al costat d'un riu

Barradera: dic, moll.

Barbета: en català una corda prima. En castellà: relleix al marge del barranc o de la barrera (per dipositar-hi armes, canons, etc).

Barra, barrera, en català i castellà: separació, defensa, llenca de terra o sorra que s'endinsa al mar, cap allargat que separa dues badies o dues parts de costa. Per exemple el cap de la Barra a l'Estartit.

Barranc: separació abrupta de dos trossos de terra.

Parra: cep enlairat de raïm. En castellà té un altre sentit: Es una mena de gerra, potser és un canvi que sovint es dona del contingut, abundor d'alguna cosa, pel contenidor. A més aquest ètim té relació amb "barranc", molts topònims contenen l'arrel "par-", "parra": Parra, Parreta, Parrells en el País Valencià, i tenen en comú que són llocs abruptes, escarpats, profunds.

En basc "parra" també vol dir 'abundor', 'rauxa'. Té a veure amb els raïms del "corn de l'abundància"?

BARRE- Significat: Riure i cínic.

En basc: barre, barra: Riure. Barregarri: graciós, ridícul. Barraban: cínic, bribó.

En català: Fer barrila. Potser en una altre sentit "barrut".

En castellà: Potser barragán: concubinatge.

BARRU- Significat: intern, cap dins, al fons, tancat, guardat, íntim.

En català, castellà i basc:

Barraca: cabana en el camp per a guardar-hi estris o eines.

En català: barril, barral.

En castellà: barril, barro. En el cas de "barro" hi haurà hagut un canvi semàntic del recipient "fons" pel contingut "terra i aigua".

En basc: barren, barne, barru, = a dins, a l'interior. Barrabil: testicle.

Una vegada exposades aquestes etimologies, la més adient a l'orogràfica del lloc

on es trobava BARKENO; crec que és la que fa referència a la costa.

El resum, doncs, d'aquesta primera part del topònim, "BAR" seria:

la "Barra", la costa, el cap que separa les conques dels dos rius, el Besòs i el Llobregat i que s'endinsa (s'endinsava) en el mar: O sigui Montjuïc.

KENO

Existeix l'arrel basca "ken" amb el sentit de minvar, restar, menys, destruir, però no hi veig la possibilitat d'encabir-ho perquè no consta cap enfonsament o destrucció de la muntanya de Montjuïc o de part de la costa. Tampoc no trobo acceptable que es referís als aiguamolls de la Llacuna a la part del Besòs o als del delta del Llobregat com a 'costa ensorrada'. Els hidrotopònims 'pantans' i 'aiguamolls' són trauits en ibèric com "istira" en diferents escrits.

M'inclino a creure en un altre ètim de "ken", de diferent sentit, que el té el basc, català, castellà i portuguès. Es tracta del que ens ha arribat en català com a "guenyo", el castellà "guiño" i el basc "keinu". Etimologia desconeguda, segons Coromines, que va passar de la península Ibèrica a França i Itàlia i que, com diu el filòleg, rebutja que sigui procedent del fràncic "•wink" per l'extensió en què es troba en tota la península.

Conclusió:

Desbancant "•Bàrkeno" per raó de no figurar la segona "r" i "•Bàrkano" per indeterminació de lloc, és més versemblant la proposta de l'ètim "keno" 'guenyo'. La palatalització, en aquest cas de keno>kenyo i l'ensordiment de "ke-" per "gue-", és comú en tots els parlars peninsulars així com també, el canvi -o en -u quan no hi recau la força de l'accent. Originalment devia tenir el sentit de 'fer senyals' 'avisar' tal com encara ho recull el basc. Fixem-nos en el nom del Montseny, "Mons signi", es diu així perquè els mariners el veien, i el veuen, des de lluny com a senyal. Aquesta mateixa etimologia podria correspondre al Montjuïc d'abans: **BARKENO: la barra, el cap, la costa del senyal**. Montjuïc es veu des de les Gavarres de la Costa Brava i des de les serres del pre-litoral. El senyal podria ser la mateixa muntanya, o els senyals de foc que s'hi podrien fer des de dalt el Morrot. Els navegants romans van denominar la muntanya com Mons Jovis, dedicada a Júpiter, com acostumaven a posar als llocs que els servien de senyals. El nom de Jovis devia ser canviat més tard pel de Judaic>juïc quan va arribar el cristianisme, canviant-lo de categoria, de pagà a infidel.

Examen d'epigrafiats ibèrics que comencen amb BAR:

Aquí ens endinsem en un terreny bastant insegur. S'ha de tenir en compte que l'alfabet ibèric és sil·làbic en part. Els grups sonors i sords: PA i BA, KA i GA, etc. Es representen per un mateix grafit recíprocament.

En principi l'arrel BA'R- ens indica que és un "separador" i BA'N n'és el verb=separar, d'un en un. BA, BAT=un.

Les epigrafies que podrien tenir aquest sentit serien:

BARBORBA en un pes de fang trobat a Azaila (Terol). En el que "bar"=barra, el

gruixut de la peça, la matèria; “bo”=fort, pes; “ba”=un ‘un pes, una barra per pesar’
BARER es un plom. ‘Barrera d’un país, d’un lloc’

Els procedents de “PARRA” en el sentit de peça i matèria i també de gerra i àmfora:

BARBOR en una àmfora d’Azaila En el que “bar”>parra=contenedor; “bor”=fort, pes, ‘àmfora forta’.

BARDUKO, marca doliar (tina de terra) d’Ansona (Ensérune) Llenguadoc. “Parra duako”, “duako=gratuit”; ‘tina gratuïta’.

BARUR en una àmfora “parra-ure”, ‘àmfora per a l’aigua’

BARAKER en un vas àtic a Llinars del Vallès. “Parra gaker”, “gaka”=penjar; “-er”=per ser (penjat), ‘vas per ser penjat’. Fixem-nos que en aquest cas la separació hauria de ser “bar kaker”, diferent de “bar’ka” i de “barka”.

Els procedents de BAR, PAR, en sentit de riure:

BARBIN, en un plom d’Ordell i de Borriana (Castelló de la Plana)=<“bar min>bàrbin> ‘Ganes de riure’, ‘riure’s’

Uns altres en què l’ètim “BARKA” correspon a ‘perdó’ i no als sufixats “bar’ka”:

En l’escrit rupestre a Roda de Ter “**BARBARBULTUMANTIR**” enunciat més amunt: “Barka’re buldun andir”, “barkare=Cap al perdó; “bul”= Empentar; “dun”= Que en té; “andir”= grandària. La interpretació seria: ‘Qui té grandesa té empenta (decisió) per perdonar’

En una pedrera a Peñalba de Villastar, Terol, escrit sobre pedra “**BARBOSBARKE**” Pel sentit que es desprèn del lloc on estava gravat: una paret de roca on s’han trobat altres escrits amb al·lusions al déu cèltic Lug, fa pensar en una pregària. La proposta en aquest cas seria: **BARBOSBARKE**> Barkos>bark’ots>barka ots= Exclamar el perdó. Barke>bark(en)ke= Podrà perdonar: ‘Si demanes perdó podràs ser perdonat’

Epíleg:

He cregut interessant exposar aquests exemples d’epigrafia ibèrica que tenen semblança amb el nom de Bàrkeno per palesar que les aparences enganyen (falsos amics) i que s’ha de contrastar sempre amb la realitat geogràfica del lloc i amb les fonts etimològiques de la llengua antiga i amb l’arqueologia.

Per acabar, ¿sabeu que hi ha una ciutat que es diu Barkeno al Camerun?

BIBLIOGRAFIA

J. COROMINAS, *Diccionario etimológico de la lengua española*.

J. COROMINAS, *Onomasticon Cataloniae*.

Nueva enciclopedia “Larousse”.

J. UNTERMANN, *Monumenta linguarum hispanicarum*.

J. MALUQUER DE MOTES, *Epigrafia prelatina*.

J. VELAZA, *Léxico de inscripciones ibéricas*.

C. DE ECHENAGUSIA i X. PEÑA, *Diccionario “Ikas”*. Euskera-castellano, castellano-euskera.

X. GEREÑO, *Diccionario general castellano-euskara, euskara-castellano*.

CRÒNICA DEL XXVI COL·LOQUI DE LA SOCIETAT D'ONOMÀSTICA

A.T.R.

Entre els dies 26 i 28 de novembre de 1999, tal com estava previst, va tenir lloc a la ciutat de Lleida, a l'edifici central de la seva renovada Universitat, el XXVI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica. En aquest escrit pretenem fer un resum o crònica de la seva preparació i de la seva celebració.

La preparació del col·loqui

En la seva reunió de 18 de març de 1998 la junta directiva de la nostra associació havia decidit confiar al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida l'organització d'aquest col·loqui, no sense recordar que a la capital de la Terra Ferma ja havia tingut lloc el VIII Col·loqui, l'any 1983, concretament a l'Institut d'Estudis Ilerdencs. El fet de repetir per primer cop una mateixa ciutat com a seu de les nostres trobades científiques anuals fou en bona part motivat, tal com argumentava el susdit Departament en la seva petició, per l'escaïença de la celebració, entre els anys 1997 i 2000, del 700 aniversari de la creació de l'Estudi General de Lleida, que en el seu dia va ser la primera institució universitària de les de l'extingida Corona d'Aragó.

Al llarg del mateix any 1998 es constituí en el si d'aqueix departament universitari la comissió organitzadora, formada per quatre membres ponentins de la nostra Societat: el Dr. Ramon Sistac (director del Departament), la Sra. Roser Ripollés de la Fragua (professora a la Facultat de Ciències de l'Educació), el Sr. Ferran Rella (president del Consell Cultural de les Valls d'Àneu i col·laborador del Departament) i el Sr. Albert Turull (professor a la Facultat de Lletres, entre altres de l'assignatura "Onomàstica catalana"). La Sra. Ripollés i el Sr. Turull, a més, són actualment membres de la junta directiva de la Societat d'Onomàstica, i el Dr. Sistac ho és de la comissió d'onomàstica de la Secció Filològica de l'IEC, de la qual és membre numerari.

En successives circulars (concretament tres: desembre de 1998, i maig i octubre de 1999), enviades a tots els socis de la nostra entitat i a bona part de la resta de públic potencialment interessat en la matèria (a través d'institucions, universitats, etc.), es donà a conèixer la celebració del col·loqui, els seus àmbits temàtics, el comitè científic i les ponències encarregades a especialistes, i finalment les comunicacions que hi serien presentades.

- Els àmbits temàtics fixats des d'un principi per la comissió organitzadora foren tres:
- Toponímia i antroponímia de les terres de Ponent.
 - Reflexos del món rural en l'onomàstica catalana.
 - L'obra de Joan Coromines, en especial relació amb les terres de Ponent.

Com es pot veure, el primer d'aquests àmbits se centrava en el territori occidental on havia de tenir lloc el col·loqui; el segon, més genèric per tal d'encabir-hi d'altres comunicacions, estava tanmateix lligat als trets propis del món rural, tan destacats encara en aquesta part del país; i el tercer, sobre l'obra de Joan Coromines, s'inclougué, a banda del seu indubtable interès intrínsec, per indicació de la directiva de la Societat, atès que en anteriors assemblees de l'entitat s'havia pres l'acord d'incloure en tots els col·loquis un apartat dedicat a aquest tema, per bé que entretant això no sempre s'havia acomplert.

El mes de març de 1999 es constituí el comitè científic d'aquest XXVI Col·loqui, el qual finalment quedà format, a banda dels professors Ripollés de la Fragua i Turull, ja esmentats abans a propòsit de la comissió organitzadora, pel Sr. Ramon Amigó (vicepresident de la Societat d'Onomàstica, que actuaria com a president d'aquest Comitè), el Dr. Jordi Bolòs (del Departament d'Història de la Universitat de Lleida), el Dr. Jesús Burgueño (del Departament de Geografia i Sociologia de la mateixa Universitat), el Dr. Joan Miralles (del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears), el Dr. Josep Moran (del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, i director de l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC) i el Dr. Xavier Terrado (del Departament de Filologia Hispànica de la Universitat de Lleida). Actuà com a secretari d'aquest comitè científic el professor Albert Turull.

Una de les primeres funcions del comitè que acabem d'esmentar fou decidir quantes i quines ponències hi hauria dins del col·loqui, i a quins especialistes s'encarregarien. S'establí que n'hi hauria una per cada un dels tres àmbits científics abans detallats, les quals van ser encarregades respectivament al professor Joan Tort i Donada (del Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona), al nostre consoci Cosme Aguiló (vinculat al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de les Illes Balears) i al Dr. Emili Casanova (del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València), tots tres reconeguts especialistes en els camps d'estudi propis de l'onomàstica.

Els títols de les ponències, establerts pels autors mateixos, foren:

- Joan Tort: "Una visió geogràfica de les terres de Ponent a través de la toponímia".
- Cosme Aguiló: "El món natural a la toponímia de les Illes" (finalment canviat per un títol més concret, amb el qual es presentà en el col·loqui: "La flora i la fauna a la toponímia de Mallorca. Aproximació a l'inventari d'espècies").
- Emili Casanova: "L'obra onomàstica de Joan Coromines".

Paral·lelament, s'obria el termini (clos el mes de setembre de 1999) perquè tots els membres de la Societat d'Onomàstica i els altres participants en el col·loqui hi poguessin presentar comunicacions. Val a dir que totes les propostes de comunicació van ser acceptades pel comitè científic, el qual, a més a més, les classificà d'acord

amb els tres àmbits temàtics prèviament establerts. Entre unes i altres s'arribà al nombre de cinquanta-dues (52) comunicacions, si bé alguna d'elles finalment no fou presentada durant les sessions del col·loqui per problemes diversos dels seus autors, que no van poder desplaçar-se a Lleida o no podien ser-hi en l'hora que els fou assignada per l'organització (en alguns d'aquests casos, però, es pogué disposar del text i la comunicació fou llegida per una altra persona).

Un darrer aspecte, no pas menor, en la preparació d'aquest i de tots els col·loquis, és l'organització interna de l'esdeveniment i la recerca de fons econòmics. Estalviarem aquí els detalls organitzatius, en què excel·lí l'activitat infatigable de Ferran Rella, però bé cal deixar constància i agraïment de l'ajut de la Paeria o Ajuntament de Lleida, de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (fundació pública de la Diputació de Lleida), de la Direcció General de Política Lingüística i del Comissionat per a Universitats i Recerca de la Generalitat de Catalunya, de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, i de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que concretament proposà i subvencionà la conferència inaugural, a la qual després ens referirem. Afegim-hi, a tall d'anècdota potser significativa, que l'única subvenció denegada entre les formalment sol·licitades per l'organització a instàncies oficials fou la de la Secretaría de Estado de Universidades del Ministerio de Educación y Cultura del govern espanyol. Pel que fa a la mateixa Universitat de Lleida, a banda naturalment del Departament de Filologia Catalana que assumí aquest XXVI Col·loqui com a propi, cal fer esment de la col·laboració de la Comissió de Cultura de la Facultat de Lletres, de la Fundació del 700 Aniversari de la Universitat, i del Vicerectorat d'Investigació.

La celebració del col·loqui

A partir de les 5 de la tarda del divendres 26 de novembre, un eficient equip d'estudians de filologia de la Universitat de Lleida, dirigides pel coordinador de la comissió organitzativa, Ferran Rella, esperava els primers assistents al XXVI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica, que anaven arribant de lluny o de prop, de les terres de Ponent mateix, o de Barcelona o de Mallorca o de Girona o de Solsona o de València o de Saragossa, com en els vells temps, set segles enrere, en què l'Estudi General de Lleida era la universitat de tots els territoris de la corona catalanoaragonesa. Una circumstància, per cert, que es reflecteix justament a través de tot un seguit de topònims d'aquests territoris al terra del passeig d'accés a la porta principal de l'edifici de l'actual Universitat, al cor de Lleida, formant part d'un determinat disseny artístic que sorprenué bastants d'aquests visitants.

Tot era a punt, efectivament, perquè la recepció d'inscrits es fes sense aglomeracions. Una carpeta, gentilisa de "la Caixa", amb els corresponents horaris detallats i una butlleta d'inscripció a la Societat d'Onomàstica, entre altres documents, anava acompanyada d'una bossa promocional de la ciutat plena de productes variats, des d'un exemplar antic de la Revista Catalana de Geografia amb articles de tema toponímic, obtingut gràcies a la gestió del professor Burgueño amb la delegació lleidatana de l'ICC, fins a una ampolla d'oli verge de les Garrigues preparada per la Fundació 700 aniversari, passant pel llibre commemoratiu d'aquesta efemèride o per la revista "Ara Lleida" del Patronat de Turisme de la Diputació.

Les sessions es desenvoluparen amb total normalitat, d'acord amb el bigarrat programa previst per l'organització, i amb un extraordinari compliment dels horaris fixats, cosa que va contribuir decisivament a l'èxit de l'organització, atès l'elevat nombre de participants i, sobretot, de comunicacions que es presentaren en aquest col·loqui.

La inauguració va tenir lloc, tal com estava programat, a les 7 del vespre del divendres 26 de novembre de 1999, a la sala d'actes de l'edifici del Rectorat de la Universitat de Lleida, amb la presència de les següents autoritats:

- Dr. Joan Busqueta, director científic de la Fundació 700 Aniversari de la Universitat de Lleida, per delegació del rector de la Universitat.
- Sr. Antoni Llevot, regidor de Cultura de l'Ajuntament de Lleida.
- Dr. Ramon Sistac, director del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida.
- Sr. Albert Manent, president de la Societat d'Onomàstica.

Tot seguit va tenir lloc la conferència inaugural, a càrrec del Dr. Javier Velaza (Universitat de Barcelona), amb el tema "Nous avenços en la investigació sobre la llengua ibèrica", i, a continuació, la presentació del projecte del Nomenclàtor oficial de toponímia de Catalunya, a càrrec del Dr. Josep Moran i Ocerinjauregui (Universitat de Barcelona). En acabar aquesta primera jornada, els assistents al col·loqui foren obsequiats, sorprenentment, per una de les més denses boires nocturnes de la tardor lleidatana, demostració fefaent que els tòpics sovint responen a realitats ben tangibles, si més no en l'aspecte climàtic.

Durant tot el dissabte 27 de novembre, al matí de les 9 a les 2, i a la tarda des de dos quarts de 5 fins a dos quarts de 9 del vespre, van tenir lloc les sessions centrals del col·loqui, corresponents als dos primers àmbits temàtics, "Toponímia i antroponímia de les terres de Ponent" i "Reflexos del món rural en l'onomàstica catalana". S'hi presentaren un total de 44 comunicacions, simultàniament en dues sales properes (l'esmentada sala d'actes, i la sala de juntes de la mateixa segona planta de l'edifici central o del Rectorat), sota la presidència alternativa dels membres del comitè científic del col·loqui.

A dos quarts d'11, d'altra banda, va presentar-se la primera ponència plenària, a càrrec del professor Joan Tort i Donada (Universitat de Barcelona): "Una visió geogràfica de les terres de Ponent a través de la toponímia", tota ella il·lustrada amb plànols i diapositives.

La segona ponència plenària va tenir lloc a dos quarts de 7 de la tarda del mateix dia, a càrrec del Sr. Cosme Aguiló: "El món natural a la toponímia de Mallorca: aproximació a un inventari d'espècies".

Entremig de les sessions de matí i tarda, els assistents al col·loqui van ser rebuts a l'edifici de la Paeria de Lleida pel regidor de Cultura de l'Ajuntament, Sr. Llevot, i se'ls mostrà l'edifici i el museu annex; la recepció acabà amb un refrigeri que per a molts complí les funcions de dinar.

Igualment, l'organització havia previst, tant a mig matí com a mitja tarda, sengles pauses en les sessions, amb l'oferiment d'un esmorzar i un berenar que tothom agraf.

La darrera jornada del col·loqui, diumenge 28 de novembre, va iniciar-se a les 9 del matí, amb la presentació de les restants sis comunicacions, corresponents al tercer àmbit científic, "L'obra de Joan Coromines", i després d'això el Dr. Emili Casanova (Universitat de València) hi presentà la tercera i darrera ponència plenària, tot just sobre "L'obra onomàstica de Joan Coromines", amb la qual cosa es finalitzaren de manera brillant i escaient les sessions pròpiament científiques del col·loqui.

Tot seguit, a dos quarts de 12, tal com estava programat, va tenir lloc, a la mateixa sala d'actes central de la Universitat de Lleida, l'acte formal de clausura del col·loqui, amb la presència de les següents autoritats:

- Sr. Lluís Jou, director general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.
- Sr. Josep Borrell, director de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, fundació pública de la Diputació de Lleida.
- Dr. Ramon Sistac, director del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida.
- Sr. Albert Manent, president de la Societat d'Onomàstica.

En acabat el col·loqui, els seus participants van poder assistir encara, malgrat que amb alguns problemes de coordinació d'horaris i mitjans de transport de darrera hora (lamentables per bé que pròpiament no imputables a l'organització), a una visita guiada a la Seu Vella de Lleida, i, tot seguit, a un dinar col·lectiu de comiat, al restaurant Sant Bernat de la mateixa ciutat.

En total, foren cent trenta-dues (132) les persones que van participar en el col·loqui, corresponents als següents grups:

- Participants actius: 56
- 1 conferenciant (conf. inaugural)
- 3 ponents (ponències plenàries)
- 1 presentador de projecte (Nomenclàtor oficial)
- 51 comunicants (4 dels previstos van suspendre la seva assistència a darrera hora)
- Altres assistents: 47
- 32 matriculats (alumnes UdL, membres Societat d'Onomàstica o forans)
- 7 altres professors o becaris del Departament de Filologia Catalana de la UdL
- 8 acompanyants
- Autoritats (inauguració i/o clausura): 6
- Organització: 23
- comissió organitzadora: 4
- comitè científic (presidents de meses): 7
- ajudants (hostesses, recepció, consergeria, turisme): 12

Havent establert ja prèviament els contactes oportuns, es preveu que durant l'any 2000 es publiquin les actes d'aquest XXVI Col·loqui, en un o dos volums, en règim de coedicció entre l'Institut d'Estudis Ilerdencs i la Universitat de Lleida, i així mateix com el corresponent exemplar del butlletí interior de la Societat d'Onomàstica.

LES COMISSIONS DE TOPONÍMIA: EL CAS DEL QUEBEC

Mònica PEREÑA i PÉREZ
Direcció General de Política Lingüística
Generalitat de Catalunya

Els noms que designen els llocs d'un territori tenen una funció alhora tècnica i cultural. Tècnica perquè els referencien geogràficament, i cultural perquè vehiculen informació sobre la cultura, la llengua o els costums d'aquells que els van anomenar. És per aquestes raons que molts estats i comunitats lingüístiques s'han dotat d'organismes especialitzats per a l'estudi i la salvaguarda dels noms de lloc en la llengua pròpia de cada país i els han constituïts des del convenciment del valor, que en moltes de les seves actuacions, té el fet de disposar d'una toponímia normalitzada i completa.

Per analitzar amb més detall les actuacions i les competències d'aquests organismes he volgut triar el cas concret del Quebec per la importància que se li ha donat des del govern i pel paper, actiu i significatiu, que té dins del grup d'experts de Nacions Unides per als noms geogràfics (GENUNG) Divisió francòfona.

La Comissió de Toponímia del Quebec

Al Canadà, segons l'Acta constitucional de 1867, la toponímia és una competència provincial.

Això no obstant, l'any 1897 el Govern federal va prendre la iniciativa de crear la Comissió geogràfica del Canadà, a la qual, des de l'any 1899, el Quebec va designar un representant.

Davant de l'amplitud de la tasca de recollida i de normalització dels nombrosos noms geogràfics que s'havien anat superposant progressivament a la toponímia autòctona immemorial, el Quebec va decidir, l'any 1912, de crear la seva pròpia Comissió de geografia, que va quedar adscrita al Ministeri de Terres i Boscos.

Finalment, mitjançant un decret federal de l'any 1961, les províncies van assumir la gestió plena de la seva toponímia.

L'actual Comissió de toponímia va ser creada l'any 1977 en substitució de la primera Comissió, d'acord amb la Carta de la Llengua francesa. És un organisme autònom adscrit a l'Office de la langue française, sota l'autoritat del ministre responsable de l'aplicació de la Carta.

Componen la Comissió set membres nomenats pel Govern per un període de cinc

anys, disposa d'una plantilla de 28 treballadors i d'un pressupost anual d'1,5 milions de dòlars.

La Comissió té l'encàrrec general de gestionar la nomenclatura geogràfica del Quebec. Ha de fer l'inventari, el tractament, la normalització, l'oficialització la difusió i la conservació dels noms de lloc del territori quebequès i establir reglaments sobre els criteris de selecció i de les regles d'escriptura dels noms de lloc. També ha d'assessorar el govern sobre qualsevol qüestió que aquest li plantegi en matèria de toponímia, i pot emetre la seva opinió sobre aquest tema per iniciativa pròpia.

Els noms aprovats per la Comissió de toponímia són publicats al Diari oficial del Quebec, i a partir d'aquesta publicació el seu ús esdevé obligatori a tots els textos i documents de l'Administració i dels organismes parapúblics, a la senyalització de les xarxes viàries, a la retolació i als manuals d'ensenyament, formació o recerca publicats al Quebec i aprovats pel ministre d'Educació.

Els objectius i les polítiques de la Comissió

Objectius:

- analitzar progressivament tots els llocs que ja tenen nom
- conferir a aquests noms una oficialitat que faci obligatori el seu ús en la retolació, en la senyalització de les vies de comunicació, en els documents de l'Administració pública, en els manuals escolars i als mapes.
- garantir la denominació dels llocs sense nom, els quals es troben, majoritàriament, a les regions deshabitades del Quebec, fent-ho en funció de les necessitats que sorgeixin a partir de l'evolució i el desenvolupament mateixos al territori del Quebec.

Polítiques:

- Política lingüística:
Encara que la raó principal de la seva existència sigui de naturalesa tècnica, la Comissió s'ocupa també de la francesització de la toponímia del Quebec, la qual cosa aconsegueix mitjançant una política de francesització sistemàtica de la terminologia geogràfica, és a dir, dels termes genèrics que formen part de la composició dels topònims (els termes: illa, llac, carrer, ciutat, etc.) i mitjançant la normalització de l'escriptura tant dels elements genèrics com dels elements específics.
Això no obstant, la Comissió no té per objectiu francesitzar de manera sistemàtica les parts específiques dels topònims consagrats ja per l'ús o que tenen valor històric. Afavoreix, tanmateix la francesització dels nous topònims, deixant però un gran espai a la toponímia autòctona, principalment als territoris del nord del país.
- Política cultural:
La Comissió atorga una importància particular a la qualitat de la toponímia i s'es-

força a fer que els ciutadans i les autoritats responsables de la denominació dels llocs i de les vies de comunicació siguin conscients del caràcter altament simbòlic d'aquestes denominacions.

Amb aquesta finalitat, remarca la cura que cal tenir a evitar els noms banals, híbrids, pejoratius, grollers, comercials o repetitius i recomana d'inspirar-se en la història local o en el medi natural.

Per això, prima la participació local i regional i busca la col·laboració de les societats històriques, de les associacions, dels consells municipals, etc., mirant de respectar, en la mesura del possible, els interessos de la població quant a les denominacions dels seus territoris.

- Política funcional:

La Comissió té també per objectiu consolidar la seva actuació en els diferents organismes de l'Administració amb la finalitat d'assegurar que aquests la consultin a l'hora de prendre qualsevol decisió relacionada amb la toponímia, ja que considera que és essencial que els topònims que figurin als mapes, als documents, a les raons socials, siguin conseqüència d'una gestió coherent, harmònica i concertada.

Els instruments de gestió de la Comissió de Toponímia

TOPOS: el sistema informàtic de gestió dels topònims

És una base de dades que gestiona la informació corresponent als topònims des de l'inici de qualsevol procés d'anàlisi d'un topònim.

A cada nom de lloc s'hi associen una trentena de paràmetres (estatut, coordenades geogràfiques, localització, tipus d'entitat, etc.).

Des de l'any 1999 tots els acords oficials de la Comissió són disponibles a través del seu Web, el qual va incorporant progressivament informació sobre l'origen i el significat dels noms de lloc. També es poden consultar a través d'aquest Web mapes amb la localització de la toponímia a diferents escales.

En aquests moments, TOPOS conté informació sobre aproximadament 332.000 topònims.

Els arxius i la documentació

La Comissió disposa d'una biblioteca especialitzada que ofereix serveis de documentació, recerca i informació al personal de la Comissió però també a altres biblioteques governamentals i a investigadors.

La col·lecció de 99.000 documents es compon de monografies, obres de referència i informes anuals i periòdics de temes relacionats amb la toponímia com ara: genealogia, geografia, història, terminologia, cultura i patrimoni.

El catàleg de la biblioteca es pot consultar per Internet.

La biblioteca coordina l'aplicació del sistema de gestió documental de la Comissió.

La Comissió de Toponímia del Quebec disposa també d'un servei de publicacions que té com a objectiu la difusió d'obres que van des de guies que presenten i expliquen les regles d'escriptura o altres aspectes relacionats amb la toponímia quebequesa fins a reculls de topònims elaborats des de diferents òptiques i amb diferents finalitats.

Altres informacions relatives a la Comissió de Toponímia del Quebec poden ser consultades a la pàgina Web següent: <http://www.toponymie.gouv.qc.ca>

BÚSTIA ONOMÀSTICA

El senyor Josep Lluís Brugueras i de Riera té interès a esbrinar si el nom propi (i no ens aclareix si es tracta d'un topònim, d'un nom de casa o d'un malnom) *Pitango* o *Pitangó*, del municipi d'Esparreguera (Baix Llobregat), és un mot pla. És a dir, amb grafia sense accent, o agut, és a dir, amb grafia amb accent.

Si algun dels nostres socis, per les recerques que ha fet o que està fent, té alguna informació sobre aquest nom propi, especialment sobre la seva etimologia (que podria orientar cap a una grafia o cap a l'altra), li agraïrem que la faci arribar directament a

Josep Lluís Brugueras i de Riera
carrer de Loreto, 2
fax 933.22.73.10
08029 Barcelona

En cas que aquesta petició tingui una resposta positiva, també agraïrem que ens sigui facilitada una petita nota sobre aquest nom propi per publicar-la en el nostre butlletí interior.

El nostre consoci Martín González-Valleriola Moya està interessat a conèixer dades (etimologia, zona geogràfica originària, història o evolució) del nom de llinatge 'Tolsada', cognom que duia la seva àvia paterna, que havia nascut a Higuera (Albacete).

Aquest llinatge no apareix a *Els llinatges catalans* i el *Diccionari català-valencià-balear* (X, 333b) l'esmenta solament com a "llinatge existent a Elda, Alacant, etc."

Demaneu als nostres socis, i especialment als que han estudiat l'onomàstica de la zona meridional del País Valencià, que si tenen alguna informació sobre el llinatge esmentat la facin arribar directament al nostre consoci.

Martín González-Valleriola Moya
calle de Santo Domingo, 4, 2o. A
28025 Madrid

Us agraïm per endavant la vostra amabilitat i us demanem una còpia de la vostra informació per publicar-la en aquest butlletí.

D'ARREU

Ens plau donar la notícia de l'aparició del número 1 de la revista "Valldaurex", revista que edita el Centre d'Estudis de Valldoreix. Aquesta revista, de format 20x29 centímetres, tindrà una periodicitat semestral i sortirà habitualment els mesos de març i setembre de cada any. Amb caràcter extraordinari, el primer número és datat del mes de desembre del 1999 i va ser presentat a la sala d'actes de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

A l'editorial s'explica que el nom de la revista prové de la primera aparició del topònim Valldoreix, en una carta del 4 de maig del 1047 conservada al Museu Britànic (*in locum vocitatum Valldaurex*).

La revista és estructurada en quatre seccions principals: *Àmbit local*, que recull treballs d'investigació relacionats amb l'entorn geogràfic més proper; *Àmbit obert*, reservada per a altres estudis que tinguin interès especial pel seu contingut; *Scriptorium*, destinada a la transcripció i estudi de documentació inèdita; *Patrimoni*, amb estudis sobre aquest tipus de béns del territori de Valldoreix; i un bloc final amb ressenyes de llibres i notícies diverses sobre exposicions, congressos, etc.

Per a qualsevol informació complementària us podeu adreçar a.

"Valldaurex". Centre d'Estudis de Valldoreix
Rambla del Jardí, 125
Telèfon: 936.74.41.42
e-mail: valldaurex.@teleline.es
08197 Valldoreix

La revista "Golany", editada per l'Ajuntament de Sant Miquel de Campmajor (Pla de l'Estany), ha iniciat a partir del número 7, que correspon al primer semestre del 2000, una secció anomenada "Conèixer la Vall". Aquesta secció és impulsada per Josep Fort i Olivella i es destinarà a publicar els topònims d'alguns indrets del terme, que molts dels habitants desconeixen, i també a recuperar altres noms populars de la vall, mig oblidats i que havien tingut vida anys enrere.

En el número de què parlem hi ha l'estudi de la zona del riu Ser, el Junyell, can Jofre i la Brugada, zona situada al nord-oest del terme municipal i d'una extensió d'entre un i dos quilòmetres quadrats. Els 28 topònims que comprèn l'estudi són classificats en cinc grups: termes, accidents geogràfics, elements relacionats amb l'aigua, passeres o ponts i masies, castells o edificacions. Cada topònim té assignat un número, porta una petita descripció amb les dades generals de la seva situació, principalment, i en bastants casos hi consten detalls històrics, anecdòtics, de característiques, etc. Els topònims, per mitjà d'un símbol i del seu número, són situats en una reproducció del mapa a escala 1:5000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya de la zona.

Felicitem l'impulsor d'aquesta iniciativa i els seus col·laboradors i els desitgem que puguin continuar aquesta tasca fins a completar l'estudi de tot el terme municipal.

EL NOM ÉS VILA-REAL. ESCRIU VILA-REAL

La Regidoria de Normalització Lingüística de l'Ajuntament de Vila-real (la Plana Baixa) ha editat un díptic, una targeta i un punt de llibre amb la finalitat de promoure la grafia correcta del nom de la població. El lema dels tres impresos és el que consta com a títol d'aquesta nota i és complementat per la frase: "Es a dir: una sola paraula, amb la "r" minúscula i un guionet davant".

En una de les pàgines interiors del díptic hi ha una breu informació sobre l'aspecte legal de la denominació Vila-real, aprovada per un decret de la Generalitat Valenciana del 15 de novembre del 1982 que, al mateix temps, suprimia la denominació anterior (Villarreal de los Infantes), falsament erudita i sense cap tradició històrica.

A l'altra pàgina del díptic hi consta una explicació de cadascun dels tres aspectes en què es fonamenta la grafia Vila-real. Primer: el fet que es tracta d'una sola paraula i no de dues; hi ha diversos exemples de poblacions del nostre país i d'altres països que presenten aquesta particularitat. Segon: que la documentació de la forma simplificada en un sol mot no és recent, sinó que ja es troba en textos de Sant Vicent Ferrer o de Jaume Roig. I tercer: que el guionet al mig no indica separació (i, per tant, no cal escriure la "r" de "real" amb majúscula) sinó que indica la forma de pronunciar aquella lletra.

La targeta i el punt de llibre han estat editats amb el mateix disseny que el díptic i hi consta el mateix lema i la mateixa frase complementària. També hi ha l'explicació, bé que abreujada, dels tres aspectes en què es fonamenta la grafia Vila-real. Ens plau informar des d'aquí d'aquesta iniciativa senzilla i simpàtica per promoure el nom correcte de la població.

BIBLIOGRAFIA

Agustín RUBIO VELA i Mateu RODRIGO LIZONDO, *Antroponímia valenciana del segle XIV. Nòmines de la ciutat de València (1368-69 i 1373)*. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. València/Barcelona 1997. Biblioteca Sanchis Guarnier. 242 pàgines.

El comentari que Germà Colón fa al pròleg és contundent quan afirma que el cens de població de les parròquies de València del segle XIV és el més antic i genuí conegut de la baixa edat mitjana, i aquest cens és el que aporta el llibre en qüestió. Els *Llibres de repartiment*, del segle XIII, són anteriors i anoten els noms dels primers repobladors assentats a la ciutat arran de la conquesta cristiana, però és difícil de determinar quins hi van residir realment. Alguns altres manuscrits fiscals del XIV i del XV tampoc no es poden donar per relacions completes dels habitants de la ciutat, tal com queda explicat a l'estudi introductori, que té una extensió de 38 pàgines. Hom hi història els documents utilitzats, que anoten les devolucions a ciutadans de préstecs fets al Consell de la ciutat de València perquè pogués atendre necessitats econòmiques de Pere el Cerimoniós, IV segons la cronologia d'Aragó, per a la seva campanya de Sardenya, per defensar València del setge del rei Pere de Castella i per una peita interrompuda del 1355. Parla de la procedència dels cognoms catalans dels fills procedents del nom de baptisme dels pares: Martí, Miquel, i tants d'altres, i Llopis, Sanchis, etc., en menor quantitat, procedents d'Aragó i de Castella. Dels noms geogràfics (Perpinyà, Clarà, etc.), gentilicis (Navarro, Guasc, etc.) i topogràfics del món rural (Bosc, Serra, etc.) i del món urbà (Cases, Porta, etc.); de plantes (Morera, Oms, etc.), de formacions vegetals (Pomar, Rebolleda, etc.), d'arbustos (Boix, Fonoll, etc.) i de fruites (Maçana, Cirera, etc.). Procedents de malnoms (Bru, Roig, etc.), de dignitats, oficis o condició social (Clergue, Batlle, Comte, Macip, Burgès, Romeu); d'oficis (Ferrer, Moliner); de defectes (Poc, Calvó, etc.) i virtuts (Bonet, Bonfill, etc.), de caricaturescos (Ninot, Matamoros, etc.), i noms d'animals (Lleó, Astor, etc.). Aquesta introducció, molt il·lustrativa del bon coneixement del tema, va seguida de taules de cognoms geogràfics, distribuïdes per zones de procedència; dels prenom més freqüents observats i del nombre de contribuents de cadascuna de les onze parròquies urbanes i també les de Russafa i Alboràia, amb un total de 4.602. Les nòmines veinals de València van distribuïdes parròquia per parròquia i segons la destinació del préstec, i cada parroquià va numerat fins a la xifra que s'ha dit. Una altra llista de 196 noms correspon a devolucions directes. Hi ha un apèndix general de persones, alfabetitzat pels noms de fonts, uns prenom els tretze més freqüents dels quals consten en un quadre on es veu el predomini de Pere, seguit a molta distància per Bernat, Guillem, Joan, etc., fins a Antoni, que resulta el més poc utilitzat. A la mateixa pàgina 57, un gràfic explica l'origen

dels cognoms geogràfics, amb el 61,4% de les terres de llengua catalana, el 18,6 % d'Aragó i el 4,5 % de Castella. El 15,5 % que queda es reparteix en cinc altres procedències. L'apèndix de noms de fonts és seguit d'un índex de cognoms, i un tercer apèndix conté el detall dels oficis. És una obra d'un gran interès lingüístic. El llibre de Rubio Vela i Rodrigo Lizondo representa una aportació molt important al coneixement de l'antropònimia del segle XIV a la ciutat de València.

Ramon Amigó i Anglès

Firmo FERRER i CASADEVALL, *Topònims de Cadaqués. Recopilació de les versions que hem sentit contar sobre l'origen d'alguns topònims de Cadaqués i altres dades*. Santa Coloma de Farners, 1999. 122 pàgines, format 210 x 295 mm.

El subtítol permet que ningú no s'hi enganyi. No és un estudi envitricollat d'etimologies, sinó un enfilall de comentaris sobre la raó que va fer que un cert nom fos atribuït a un cert lloc. A la introducció diu molt bé que el treball és un «gra de sorra» encaminat a lluitar contra l'oblit. S'hi parla d'una mica més de cent noms de dintre la vila i dels seus afores, sobretot platges i costa. Cada comentari va acompanyat d'una esplèndida fotografia –antiga o moderna– del lloc a què es refereix. Només alguna vegada voreja el camp de les etimologies, com quan –segurament que amb encert– dóna la versió de l'origen del nom de la població, «bosc o boscos de càdec», un arbust que encara avui és present. En altres llocs –ho diu Francesc Masclans, una autoritat en botànica– conegut per 'ginebrea', o 'ginebro'. En gairebé tots els altres casos, l'autor es manté prudentment apartat d'aquest exercici arriscat de les etimologies i se circumscriu a comentar la història recent de la creació o la substitució del nom, amb esbossos biogràfics de personatges, anècdotes aclaridores o pinzellades d'història. És un llibre amè. Argumenta el canvi de plaça del Portal per plaça del Doctor Trémols, i de la riba d'en Paulo per la riba de Nemesi Llorenç, del carrer de la Punta per carrer de Silvi Rahola, de Port Alguer per la plaça del Doctor Pont, després d'advocar a favor de port d'Alguer –a causa de les algues– en oposició a port Doguer, procedent de dogues. Aporta detalls curiosos com que l'últim esclau que hi va haver a Cadaqués va ésser el Moreno Juan, alliberat el 1808. En el camp de les procedències tradicionals, parla de la cova dels Capellans i de Sa Sebola (relacionat amb sebollir), o divertides com el carrer del Tro perquè prop seu va caure un llamp. Observa bastants noms de lloc procedents d'antropònims, com es mas de Sa Sala, el carrer de la Pruna. I noms emparentats amb la geografia humana, com sa Cruïlla; i particularitats dialectals, com els Carrions (els corriols); o fonètiques, com la torre des Bois (Boigs). Es plany de retrotraduccions mal fetes, com el carrer del Llampec, en lloc de Llamp. Queden incògnites que sembla que la veu popular no aclareix, com el Sol (potser sòl) de l'Engirol, o s'Alqueria, sinó que fos s'Arqueria. El nom de la platja Confitera és clar: quan hi ha mar de llevant, s'hi acumulen pedretes que semblen confits. Afirma que el poble no vol transgir a abandonar el Poal (potser equivalent a 'galleda') malgrat que oficialment s'hi ha superposat més d'un nom de caire polític. Un llibre de bon llegir que il·lustra plaerament sobre una part de l'onomàstica vilatana.

Ramon Amigó i Anglès

Hèctor MORET, *Onomàstica mequinensana en l'obra de Jesús Moncada*, dins *Ilerda "Humanitats"*, LII, 1998, pàgines 187-216.

Els abundants topònims –urbans i rurals– i antropònims –cognoms i malnoms– que apareixen en l'obra narrativa de Jesús Moncada i Estruga han estat objecte de més d'un recull sistemàtic, bé sigui de la mà de Mercè Biosca i Pontius o de la de l'autor del present treball. En una comunicació al Col·loqui de Barcelona (1992), Moret va presentar un re-

cull de la toponímia urbana de la vella Mequinensa, la vila afectada per les aigües del pantà de Riba-roja i enderrocada a partir de 1971, on ja feia constar la freqüència en l'obra de Moncada de nombrosos topònims urbans de la seva vila natal. El present treball ve a ampliar i completar aquell recull i abraça tota l'onomàstica mequinensa en l'obra de Moncada. Onomàstica pròpia de la vila o bé suposada, en el benentès que l'autor fa palesa de manera clara la distinció entre els noms que pertanyen autènticament a Mequinensa i els que són fruit de la voluntat literària de l'escriptor. Això sí, tenint ben present en aquest darrer cas que responen als ambients descrits per l'autor i a la seva intenció de situar-los a Mequinensa, per més que no faci referència explícita a la vila.

V.B.

Joan ROVIRA i MERINO i Ferran MIRALLES i SABADELL, *Camins de transhumància al Penedès i al Garraf*, Associació d'Amics dels Camins Ramaders, les Masuques, 1999, 187 ps.

L'obra duu per subtítol "Aproximació a les velles carrerades per on els muntanyesos i els seus ramats baixaven dels Pirineus a la marina". Es tracta d'un estudi exhaustiu i sorprèn de saber que encara hi ha carrerades ben conservades, mentre d'altres són mig desfetes per urbanitzacions, carreteres, etc. Els autors descriuen amb tot detall 90 carrerades o variants d'aquestes i expliquen en cada cas si encara s'utilitzen, si es poden fer en bicicleta, si en part es troben embrossades. Toponímicament ens interessen una setantena de corrals de les comarques del Penedès i d'alguna de propera, dels quals donen el nom, i n'hi ha que només apareixen en documentació antiga. Igualment els autors ens aporten esments de cadastres, pergamins, etc. sobre antigues carrerades que, generalment, no sempre es conserven en la memòria oral. Un magnífic llibre, doncs, d'interès general que per a l'onomàstica ens ofereix uns materials pràcticament exhaustius.

A.M.

Tomàs BARTOLÍ, *Topònims catalans de la costa nord-est d'Amèrica*, "Revista Orfeó Català de Mèxic"; núm. 39, primavera-estiu de 1999, pàgs. 33-40.

Aquesta revista dels catalans de Mèxic reproduceix un treball publicat dins les *Jornades d'Estudis Catalano-Americans* (Barcelona 1990), volum IV. Durant el segle XVIII la presència sobretot de missioners catòlics i de militars va fer possible que es bategessin amb noms catalans alguns topònims innominats o que potser duïen denominacions índigenes. Un dels militars fou Pere Alberni. Hi trobem Puerto Bauzà, Catalan Island, Ferrer Point, Català Passage.

L'autor aclareix altres topònims que només aparentment són catalans.

A.M.

Antoni MALARET i AMIGÓ, *L'origen i la història dels carrers de Sant Just Desvern* dins "Miscel·lània d'estudis santjustencs", IX, Centre d'Estudis Santjustencs, Sant Just Desvern, 1998, pàgs. 145-223.

El veterà estudiós i polític local ha dedicat el seu recull, que comprèn prop de 200 noms de carrers, a oferir-nos la història i en algun cas l'etimologia de tots ells. Sant Just en mig segle ha fet una creixença molt important que tanmateix no l'ha convertit en un suburbi de Barcelona, però té alguns riscos. Pensem que a la primeria del segle XV a la població hi havia 33 cases. Per això cal valorar aquesta aportació de Malaret on es barregen, per ordre alfabètic, el carrer Major i el Camí Ral amb carrers de fa pocs anys, que pertanyen a urbanitzacions.

A.M.

Nouvelle revue d'onomastique, núm. 31-32, Société Française d'Onomastique, París, 1998.

N'assenyalarem, com solem fer, els treballs que pensem que poden interessar més a un lector català. En primer lloc, el de Xavier Ravier "Sur le lexique du peuplement en Gascogne et en Languedoc: les mots fondamentaux", on analitza els derivats de MANSU(M), CASALE(M), VILLA(M), BURGU(M), LOCU(M) i *BORDA; i també el de Christine Marichy "Toponymie vécue et cadastre: l'exemple de l'Hérault" i el de Julián Santano Moreno "Nombres del terreno en documentos occitanos de Navarra y Aragón", que es refereix sovint al català. Cal afegir-hi que, sota la signatura de Pierre-Henri Billy, ben amatent a la bibliografia catalana, apareix una notícia del vol. LXXII d'aquest *Bulletí Interior de la Societat d'Onomàstica* (p. 289-290), i també recensions de diverses obres referents a l'onomàstica i a la lingüística catalanes en general.

Nouvelle revue d'onomastique, núm. 33-34, Société Française d'Onomastique, París, 1999.

D'aquest número assenyalarem sobretot l'article de Frank R. Hamlin i Joseph Gulsoy "Montpellier en Languedoc et Montpellier en Catalogne". Aquests autors relacionen el nom *Montpellier* amb el del lloc avui deshabitat del terme de Vilagrassa, prop de Bellpuig d'Urgell, conegut ara amb el nom de *Montperler*, pel fet que coincideixen les formes antigues documentades d'ambdós llocs. Segons aquests autors, ambdós topònims són de formació coincident, és a dir, que no es tracta de cap trasllat. Després de revisar totes les propostes etimològiques anteriors, els autors estableixen **Monte-pisul-ariu(m)* com a forma primitiva amb el sentit que designaven indrets dedicats principalment al conreu del pèsol, contribuint així a l'alimentació dels establiments més importants situats en els entorns respectius.

Com és habitual, sota la signatura de Pierre-Henri Billy, apareix una notícia del contingut del vol. LXXII d'aquest *Bulletí Interior*, i també nombroses recensions d'obres catalanes.

Josep Moran i Ocerinjuregui

MONTSERRAT RECU LA

Segons les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Indecat), el nom de Montserrat no apareix entre els vint primers llocs dels imposats als nadons entre 1996 i 1998. Només 313 nenes foren inscrites amb aquest nom, en contrast amb les més de tres mil inscripcions de Laura i Maria, els noms preferits.

V.B.

Publicat amb la col·laboració de la
Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General de Política Lingüística

SOCIETAT D' ONOMÀSTICA

DOMICILI SOCIAL I SECRETARIA:

Palau Dalmasas
Carrer de Montcada, 20, principal
08003 Barcelona

TRESORERIA:

Correspondència:

Carrer de Villarroel, 172, esquerra, 3r, 2a
08036 Barcelona

Compte corrent de la societat:

Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "La Caixa"
Agència número 429, Plaça de la Universitat, 5, 08007 Barcelona
Codi del compte: 2100.0429.60.0200050454

Us agraïem que feu els pagaments per mitjà d'ingrés directe o de transferència bancària al compte corrent indicat. Eviteu, si us plau, els xecs bancaris i els girs postals.

JUNTA DIRECTIVA:

President: Albert Manent (Barcelona)
Vicepresidents: Ramon Amigó (Reus)
Antoni Pladevall (Barcelona)
Vicenç Rosselló (València)
Tresorer: Josep Maria Albaigès (Barcelona)
Secretari: Andreu Romà (Barcelona)
Vocals: Cosme Aguiló (Santanyí)
Maria Josepa Arnall (Barcelona)
Pere Balañà (L'Hospitalet de Llobregat)
Vicenç Biete (Barcelona)
Jordi Colomina (Alacant)
Anna Maria Corredor (Pals)
Lluís Gimeno (Castelló de la Plana)
Joan Ivars (Dénia)
Ferran Jové (Les Borges del Camp)
Antoni Lull (Palma de Mallorca)
Maria Teresa Montaña (Tarragona)
Mireia Moreu (Barcelona)
Roser Ripollès (Lleida)
Albert Turull (Lleida)
Joan Veny (Barcelona)
Maria Àngels Vidal (Barcelona)